

kwh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Проф. др Љубомир Маџар:
ЗАШТО ЦАБЕ ОНО ШТО ВРЕДИ стр. 4

Како се гради(ла) електропривреда Србије
ЧЕКАЊЕ ДУГО ЧЕТВРТ ВЕКА стр. 15

ЕПСТУРС ПРЕД ПРОДАЈОМ стр. 30

Драган Обрадовић

Рекорди из суве дреновине

Бесмислено је више доказивати да је национална електропривреда највредније државно предузеће. Недавна изјава ми-

нистра рударства и енергетике Александра Поповића на једном великом скупу енергетичара Балкана, да и поред јасног става његовог министарства, тендери за градњу термоелектрана „Колубара Б“ и ТЕНТ Б-3 нису расписани, јер у Влади Србије није постојала политичка сагласност да се то уради, иако су то стручна а не политичка питања - чини се све казује?! Чији је то политички или неки други интерес да се не граде нови капацитети и да се развој на сваки начин заустави, пре свега „замрзавањем“ цене, као јединим правим инструментом за достизање тог циља? Чији је то интерес да гура Србију у мрак, сакривајући своје намере плаштом великог „душебрижњаштва“ за стандард грађана?

Економија је свему овоме што нам се дешава одавно рекла лаку ноћ, не само кад је реч о цени већ и о можда негде осмишљеној приватизацији. Наши најпознатији економисти без резерве осуђују ове нонсенсе и, ту и тамо целу ову бесмисленост покушавају да приведу разуму. Ето, на пример, поделу бесплатних акција јавних предузећа економисти су листом оценили као рђав потез, јер то није економски осмишљена приватизација нити акционарство. То је подела бесплатних акција онима који немају пара и који ће то одмах да продају онима који имају пара! То нам потврди и професор др Љубомир Маџар – „новопечени акционари новостечени капитал увек одмах продају јер су га добили цабе па се и не осећају као власници, па ће тај новац муњевито усмерити у потрошњу. Уместо повећања квалитета управљања и производне ефикасности због изнетог новца у радње а не у неку производњу, добијамо убитачне ударе на макроекономску стабилност“.

Економија, каже он, није спојива са идејом бесплатног ручка. Закон је, ипак, донет, грађани се пријављују за поделу бесплатних акција, али шта после свега? Скок потрошње је изванредан, а од развоја ЕПС-а – ништа!

А шта то ради ЕПС чекајући можда и четврт века неку нову електрану? На ономе што има већ другу годину заредом обара рекорде. Постижу се врхунски светски резултати, а из електрана разним довијањима и преправкама и иновацијама извлаче се додатни мегавати. Поједине електране сада раде боље и производе више него када су биле нове. „Вади“ се сваки додатни киловат-час, чак и из малих електрана „поточара“, које су раније сматране безначајним и од којих су многи дигли руке. Буквално се цеди сува дреновина, нема се више куд - а опет губици.

Са ценом киловат-часа која је дозвољена ЕПС-у, нико не може да ради, а она се с невероватном упорношћу (не)надлежних и даље одржава, иако званично

нико не спори да „социјала“ беспоговорно мора да оде из ЕПС-а. Нико не спори да је ниска цена струје и те како од користи богатунима за грејање приватних базена, страним компанијама за екстра профит од јевтине енергије... и да најмање користи од тога имају они који и најмање купују ту робу – сиротиња. Мала куповина, мала уштеда, велика потрошња – велика уштеда и екстрапрофит.

Питање диспаритета цене струје у односу на друге енергенте поново је доведена до крајњег апсурда. Гас и деривати нафте рапидно поскупљују у десетинама процената, а струја „стоји“. И шта се дешава? Паметни људи у одсуству нечије памети, остављају гас и нафту и поново прелазе на грејање струјом. Шта ће се догађати идуће зиме, боље и да не помишљамо. Чекају нас нови рекорди и разбацивање јевтине струје.

Дакле, сваком разборитом човеку је јасно да овакво стављање „на лед“ ЕПС-а не може да буде случајно и да може да личи на припрему приватизације која ће бити спас за народ и државу Србију. Јер, средиће се тај зли монополиста а странац ће доћи као спаситељ са брдом пара, јер ЕПС тих пара нема. Нико неће питати зашто их нема. Др Сања Филиповић напоменула је пре неки дан да ЕУ у процесу либерализације тржишта, ни једним актом не захтева приватизацију електропривреде. То је у неким земљама у транзицији спроведено независно од жеља ЕУ. И они су имали неке душебрижнике и сараднике ММФ-а јер је управо ММФ у тим земљама био највећи заговорник тог пута. Били су то спасиоци привреде и земље која је посрнула у транзицији. Подлегли су том инстант решењу.

Зашто ЕПС има овакав третман и када ће држава, као што је то некада било, покренути инвестиције у својој највреднијој фирми или јој омогућити да сама крене у градњу нових електрана? Ваљда када се постигне политичка сагласност. Када политичари кажу – Србији треба српска електропривреда.

Уочи завршетка писања уводника стиже вест – гувернер упозорава да је буџет празан „и да нешто треба продати“. И то под „хитно“!

Илустрација: Н. Оташ

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:

„MarAdjo“ – Београд

НАСЛОВНА СТРАНА:

Светлана Петровић

фото: М. Бокић

ШТАМПА:

Штампарија „Политика“ а.д.

Београд

ТИРАЖ:

10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД
НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ
ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“;
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ**

ИЗДАЈАМО

Идеја о претварању ЕПС-а у А.Д. са 100 одсто акција у власништву државе, сасвим је прихватљива. И у свету има таквих добрих примера. Држава је финансијски ровита и не би смела да тек тако разбацује окудан и високо вредан капитал. Брижљиво га чувајући, треба да одабере и најбоље време за његову приватизацију, оцена је проф. др Љубомира Маџара.

страна 4

Нови концепт организације електропривреде у свету инсистира на укидању монопола на нивоу гране. Решење је у раздвајању делатности које су са природним монополом и оних које могу бити изложене законима тржишта. А у таквом процесу либерализације тржишта, ЕУ ниједним актом не захтева и приватизацију електропривреде – каже за лист „kWh“ др Сања Филиповић, научни сарадник Економског института.

страна 6

Пословање у знаку пребачаја плана остаје имиџ ПД ТЕНТ и у овој години. Како за лист „kWh“ истиче Драган Поповић, директор ПД ТЕНТ, до 30. маја раст производње електричне енергије изнад плана износи више од пет одсто. Најбоље је радио блок А 4, са пребачајем од 20,49 одсто, што само доказује да се новац уложен у ремонт веома добро враћа.

страна 8

Недостатак дистрибутивних објеката и мреже у ободним деловима Београда подједнако отежава рад ЕДБ-а, колико представља и проблем за ове становнике. ЕДБ чини све што може да легално прикључи све купце на мрежу, а како би могао да наплаћује потрошњу – напомиње Стеван Милићевић, директор ПД „Електро-дистрибуција Београд“.

страна 10

Према речима Сенише Ћирића, једног од неимара некада моћне српске електропривреде, може се лако догодити да Србија у 21. веку поново уплови у редукације. Била би то цена престанка градње нових капацитета, јер стално недостаје све више струје која је и у региону дефицитарна. Они који треба да обезбеде народу струју, та упозорења и не чују и ко зна где ће бити када дође мрак.

страна 15

ЕПС-ове ТЕ на угаљ поново су у мају извукле електроенергетску ситуацију и омогућиле подмиривање потреба. Произвеле су укупно 1,666 милијарди киловат-часова електричне енергије, што је 8,8 одсто више од балансираних количина за мај. Хидролошке прилике, значи, ни ове године нису довољно добре да извршење биланса тече према плану.

страна 18

У зимској сезони 2007/2008. године (октобар-март) ЕПС је произвео 22,64 милијарде киловат-часова електричне енергије, или 10 одсто више него у истом периоду лане, а конзум је подмирен са 99,6 одсто. Резултати су изванредни и најбољи су у протеклим осамнаест година, а за њих су заслужни рудари и термаши. Ове констатације је на недавном скупу директора електрана и рудника ЕПС-а изнео Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, посебно похваливши учинак костолоачких електрана.

страна 19

У дистрибутивном сектору за инвестиционе активности још једном су „прочешљани“ приоритети. Тако су спискови „првог приоритета“ сведени на „први А приоритет“, тако да ће ЕПС до краја године под напон ставити 20 нових ТС 110 и 35 kV. Три од тих 20 већ су завршене – ТС „Зелени венац“, „Шид“ (друга фаза) и „Костолац 2“.

страна 22

НАШ ИНТЕРВЈУ	ПРОФ. ДР ЉУБОМИР МАЦАР О ТРАНСФОРМАЦИЈИ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ Зашто цабе оно што вреди	страница 4
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	ДР САЊА ФИЛИПОВИЋ О ПУТЕВИМА ЕНЕРГЕТИКЕ СРБИЈЕ Нико не захтева приватизацију	страница 6
	ДРАГАН ПОПОВИЋ, ДИРЕКТОР ПД ТЕНТ Рекорди као имиџ	страница 8
	СТЕВАН МИЛИЋЕВИЋ, ДИРЕКТОР ПД „ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА БЕОГРАД“ Неред доноси мрак	страница 10
ФОРУМИ	САСТАНАК ДИРЕКТОРА ЕЛЕКТРАНА И РУДНИКА У НОВОЈ ВАРОШИ Капа доле рударима и ТЕ	страница 12
	САСТАНАК ПОСЛОВОДСТВА ЕПС-а И ДИРЕКТОРА ПД ЗА ДИСТРИБУЦИЈУ Губици и даље велика брига	страница 13
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	КАКО СЕ ГРАДИ(ЛА) ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ Чекање дуго четврт века	страница 15
	ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА Рудари замењују кише	страница 18
	О ПРОИЗВОДЊИ У ЗИМСКОЈ СЕЗОНИ Сваки динар се враћа	страница 19
	ДИРЕКЦИЈА ЕПС-а ЗА ТРГОВИНУ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ Чекајући домаће тржиште	страница 21
	УБРЗАН ЗАВРШЕТАК НАЈВАЖНИЈИХ ИНВЕСТИЦИЈА У ДИСТРИБУТИВНОМ СЕКТОРУ ЕПС-а До краја године 20 нових трафо-станица	страница 22
	УСЛЕД ПОВЕЋАНИХ ПОТРЕБА ЗА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ Ренесанса угља	страница 25
	ПОЧЕЛО ПРИЈАВЉИВАЊЕ ЗА АКЦИЈЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ Припремљене потврде о радном стажу	страница 26
	КУДА ИДЕ „ЕПСТУРС“ Аукцијом до више цене	страница 30
	РЕМОНТ КОТЛОВА У ТЕНТ Б У утроби електране	страница 32
	НА ТАМНАВСКИМ КОПОВИМА Обновљена рударска механизација	страница 34
НА ЛИЦУ МЕСТА		
ПОВРШИНСКИ КОПОВИ		
	КАКО САРАЂУЈУ ТЕНТ И „ТЕ-КО КОСТОЛАЦ“ Заједно до веће снаге	страница 36
ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ		
ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ	РЕМОНТИ У ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“ У току дотеривање „реверзибилке“	страница 38
ДИСТРИБУЦИЈЕ	НАПЛАТА ПОТРАЖИВАЊА У ЕД НОВИ САД Стално у врху	страница 40
СВЕТ	ПОРУКЕ СА ЕВРОПСКОГ НУКЛЕАРНОГ ФОРУМА Заједничка легислатива за атомску енергију	страница 44
	НОВЕ НУКЛЕАРКЕ УЗДАНИЦА ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ Атоми за енергетске вишкове	страница 46
	НЕСТАШИЦА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ПОЉСКОЈ Ризични врели дани	страница 48
	АФРИКА ПЛАНИРА ИЗГРАДЊУ НАЈВЕЋЕ БРАНЕ И СИСТЕМА ХИДРОЕЛЕКТРАНА НА ЦРНОМ КОНТИНЕНТУ „Гранд Инга“ обара рекорде	страница 49
	СТАРО САЈМИШТЕ Споменик пркосном духу	страница 54
КУЛТУРА		
ЗДРАВЉЕ	ТУМОРИ КОЖЕ У ПОРАСТУ Опрезно на сунчање	страница 58
ЉУДИ	МИХАИЛО СРЕТЕНОВИЋ ВИШЕ ОД ЧЕТИРИ ДЕЦЕНИЈЕ У ЕПС-у Сведок историјата приобаља	страница 60
УПОЗНАЈМО СРБИЈУ	СМЕДЕРЕВО, ВАЗДА ОТВОРЕНО Град грожђа и гвожђа	страница 62

Зашто џабе оно што вреди

Поделу бесплатних акција јавних предузећа економисти су листом оценили као рђав потез, јер то није економски осмишљена приватизација нити акционарство. - Новопечени акционари новостечени капитал продају и новац муњевито усмеравају у потрошњу, па уместо повећања квалитета управљања и производне ефикасности добијамо убитачне ударе на макроекономску стабилност

– Нико не познаје Електропривреду Србије боље од људи који раде у њој. Ми, са стране, можда не видимо све из најбољег угла нити располажемо увидима у најважније чињенице за доношење неких закључака. Не знам да ли сам баш добар саговорник и да ли ћу умети да одговорим на сва питања - каже нам, готово извињавајући се, професор економије др Љубомир Маџар, када смо га замолили да буде гост наших страница у наставку серије текстова о трансформацији ЕПС-а. Прихватио је изазов. Говорио је, али и умео с академском пажњом да саслуша многе чињенице о раду наше куће, њеној организацији, односима са „власником“, могућностима, ограничењима...

По оцени професора Маџара идеја о претварању ЕПС-а у акционарско друштво, са сто одсто акција у власништву државе, с тим да се касније крене и у некакву економски засновану приватизацију, те тако и тржишност, сасвим је прихватљива. Поготово што у свету има таквих, добрих примера. Држава је

финансијски ровита и тако испошћена не би смела тек тако да разбацује оскудан и високо вредан капитал. Брижљиво чувајући капитал, она треба да одабере најбоље, оптимално, време за приватизацију. Само тако ће моћи у некој будућој приватизацији реализовати њену пуну вредност, а то је пут за њено неопходно финансијско јачање. Идеју о поклањању капитала преосталог у јавним предузећима економисти су листом оценили као лошу. Тиме се не постиже ниједан од два основна циља, а то су мотивација за интензивно акумулирање капитала и механизам његове економски ефикасне употребе. Бесплатна подела нечега што је толико оскудно и што очигледно има високу вредност у економској науци принципијелно је неприхватљива. Економија није спојива са идејом бесплатног ручка. У њој су рачуни веома једноставни. Ако неко нешто даје бесплатно, нема ни трачка вероватноће да ће се према томе односити домаћински, а још мање да ће поклоњеним ресурсима ефикас-

Љубомир Маџар

но управљати. Нити има изгледа да ће бити мотивисан да бира ефикасну управу и да је надгледа у њеном раду. Искуство је показало да новопечени власници новостечени капитал продају чим им се за то укаже прилика и добијени новац муњевито усмеравају у потрошњу. Уместо жељеног повећања квалитета управљања и производне ефикасности добијамо нагло увећавање потрошње и убитачне ударе на макроекономску стабилност. Закон је, ипак, донет, грађани се пријављују за бесплатну поделу акција, али шта након свега? Скок потрошње је изванредан, а од развоја ЕПС-а – ништа.

Није лако бити директор ЕПС-а

Питали смо професора Маџара да ли би, с обзиром на економско знање, искуство и репутацију, прихватио да, на пример, буде директор ЕПС-а. Одговорио је као из топа – не. Није лако бити директор ЕПС-а. То је, како рече, посао за неке друге људе, судбински бачене у турбулентна и неизвесна времена, људе који ће, да би опстали, морати да се науче како у њима да се сналазе.

– Да не би неповратно и безнадно потонули, они ће у тим бујицама и вировима морати да науче добро да пливају. У ту авантуру мораће да се упусте они који буду морали, а ја сам срећан што нисам међу њима. За тај посао не препоручују ме ни ужа специјалност, ни лични афинитети, а, морам да признам, нити године. Национална електропривреда је највредније државно предузеће и њиме би требало да управљају менаџери од струке, али који би требало да имају много већа пословна овлашћења. Пошто могу да одлучују само о ономе што им је записано у годишњем плану, који усваја држава, они су у великој мери амнестирани од одговорности за укупне резултате свог, али и рада саме фирме - поручио је др Маџар.

Немогуће „тројство“ - ниска цена, социјала и развој

За њега, као економисту, није, међутим, добро што у последње две деценије није завршен ниједан нов производни погон у електропривреди. Србија већ сада има мањак струје. За сада зими, а како се потрошачке навике мењају наочиглед, могуће је ускоро и да се лети крене са увозом. Наших 8.600 мегавата постижу никада боље резултате захваљујући великим сопственим, али и страним улагањима.

Обарамо производне рекорде укупно и по привредним друштвима, као економским целинама, али ЕПС још грца у дуговима, па и губицима. Ефикасност ЕПС-а не сагледава се првенствено кроз обим производње него кроз рентабилност, то јест разлику између прихода и трошкова посматрану у односу на ангажовани – у случају ЕПС-а веома велик, може се рећи голем – капитал. О некаквом новцу за развој или изградњу преко потребних нових капацитета од бар 700 мегавата да се и не говори.

Проблем је, не само интерна економија, већ, како примећује наш саговорник, и неадекватна политика цена. И ту, по становишту др Маџара, долазимо до прве, у овом склопу дословно кључне, улоге државе у управљању, односно газдовању овом електроенергетском компанијом. Држава, по његовом мишљењу, не може са ниском ценом струје, од непуних пет евроценти, што је у односу на суседне земље двоструко мање, да води развојну политику. У ствари, немогуће је једним инструментом водити две тако крупне и ресурсно захтевне политике. Покушавајући да ценом, која треба првенствено да буде у функцији развоја, решава и несумњиво озбиљна социјална питања, држава губи на оба фронта: развој остаје незадовољавајући и мањкав, а на социјалном плану добијају се дословно наопаки резултати. Покушавајући да ниском ценом струје тобоже помогне сиротињи, држава кроз ту осакаћену цену субвенционира буквално све нас. Ту паушалну субвенцију ужива и „кусо и репато“, а парадокс је у томе што је она утолико већа уколико је грађанин имућнији. Наиме, они са вишим дохотком сигурно троше више струје, па тако уживају и већу субвенцију!

„Крвна слика“ са социјалним елементима!

„Крвна слика“ ЕПС-а, по оцени др Маџара, не може бити добра све докле док се из његовог пословања не одстране сви елементи социјалне политике. То мора бити посао државе. Људи с ниским примањима, незапослени, маргинални групе... морају бити брига државе и њеног буџета, а не електропривреде. Годинама већ политика цена у електропривреди води се у знаку управо истакнутог парадокса: ниском ценом струје за све слојеве друштва много више се помаже онима који „греју базене“, него што се излази у сусрет сиротињи која не може да

Смањен број запослених

ЕПС је до пре неколико година имао 64.000 запослених. Стимулативном социјалном политиком, али и издвајањем фирми споредних делатности, тај број је сведен на око 35.000. У том броју је и око 7.500 људи с Косова и Метохије којима ЕПС уредно исплаћује део личних доходака. Опет социјална категорија, али политички условљена. За професора Маџара било је од великог значаја питање – колико је људи отишло са својим фирмама, јер се једино тако може доћи до назнаке о ефикасности и продуктивности преосталих. Да би се, међутим, дошло до прецизнијих сазнања о самој вредности компаније, морају се, како рече, од укупне вредности њене активе, од око шест милијарди евра, одбити сви дугови и остале обавезе. А то власнику, држави, треба предочити, јер и од те истине треба поћи у вођењу некакве нове економске и развојне политике.

састави крај с почетком месеца. Да би уопште била смислена, социјална политика мора да буде селективна, а то значи да треба да је строго усмерена онима којима је истински потребна. Није посао електропривреде да се бави социјалним картама и развија инструментаријум помоћи онима који су угрожени. Њено је да производи струју и да у томе што ради не губи. Поготово не амортизацију без које нема шансе да се сачува нити расположиви капитал а о некаквој експанзији капацитета да се и не говори.

Странцу ће власник дати цену, зашто не ЕПС-у?

– Руководећи људи ЕПС-а који о овим и другим стварима највише знају треба да се огласе, али се прибојавам да би због неких горких истина које би рекли можда могли да имају проблема. Наљутили би власника. А тај власник је опасан и кад се не наљути. Као и сваки субјект колективне својине, тај власник има мноштво циљева с тим што му је производна и финансијска ефикасност негде при крају скале. Водећи тобоже социјалну политику, он не престаје да се прерачунава кад је реч о броју гласова које ће му донети ова или она мера. Ова политичка аритметика највише исцрпљује и безмало дави ЕПС управо преко политике цена. У том контексту разумем и увек деликатно питање прилагођавања цене електричне енергије. Свако поскупљење је, уверен сам, ствар политике и политичке одлуке, а не економске нужности и некакве развојне стратегије - наглашава др Маџар и додаје да у таквим околностима ни мотивација запослених, поготово руководећег стручног кадра, не може бити нити јака нити постављена на економски целисходну основу.

Због ове чињенице, али и недовољно јасне одлуке државе о даљој судбини електропривреде – и то не само у погледу њене даље трансформације већ и у неспорној ургентнос-

ти даљег развоја и изградње нових производних капацитета – намеће се озбиљно питање извора средстава за будући развој. А то, уз остало, значи велике тешкоће и ризике у изналажењу стратешких партнера. Јер, који би се то страни инвеститор определио за улазак у посао са ЕПС-ом који није у стању да својом ценом обезбеди ни просту репродукцију, већ ради са губицима, континуирано трошећи своју супстанцу. Ако и буде продат, таква-какав је ЕПС може да иде само по разочаравајуће ниској цени. А кад се та продаја једном реализује, инвеститор ће, колико сутра, наћи начина да се са државом договори о цени струје и тако обезбеди профит. Јер, не треба заборавити да су страни инвеститори код нас заштићени кудикамо боље од домаћих.

За нашег саговорника је, такође, јасно као дан да нема тржишта електричне енергије у Србији, па и у региону, због непримерено ниске цене код нас. И још нешто. Не може се продавати нешто чега нема довољно ни за ургентне домаће потребе. Што се нема у кући ни у цркву се не носи, каже наша пословица. Србија кубури са струјом. Шта онда вреди што је код нас регистровано чак 26 трговаца струјом када посла нема нити у постојећој констелацији може да га буде.

На крају, како рече др Маџар, Србија са трансформацијом своје електропривреде улази међу последњим земљама у окружењу. Било би добро да се извуку добре и лоше поуке из њихових искустава, али и да се проучи политика и пракса великих електропривреда какве су у Француској или Немачкој. У тим државама то су и даље државна предузећа, али она упркос томе праве огромне профите и постижу изузетне развојне резултате. Њима се власник не меша у посао, а ако се покадшто и умеша, то сигурно чини несравњено мудрије него што је код нас (до сада) био случај.

Лазар Станковић

Др Сања Филиповић о путевима енергетике Србије

Нико не захтева приватизацију

Цене ће, као основни инструмент економске политике, имати велику улогу у финансијском и развојном оспособљавању ЕПС-а, али не треба заборавити ни мере корпоратизације – да компанија послује по свим правилима успешних предузећа

У последње две деценије у свету се примењује нови концепт организације електропривреде који инсистира на укидању монопола на нивоу гране. Економска теорија је видела решење у раздвајању делатности које имају карактер природног монопола од делатности које могу бити изложене деловању тржишних закона. Конкретно, то значи да пренос и дистрибуција и даље остају регулисани, а да се у производњу и снабдевање електричном енергијом може уводити конкуренција. Овакав став изазвао је револуцију и означио нову еру развоја електропривреде. Веома је битно, притом, да Европска унија у процесу либерализације тржишта ниједним актом не захтева и приватизацију електропривреде. Значи, везивање два таква процеса, са обавезном приватизацијом овог сектора, земље у транзицији спровеле су независно од одлука ЕУ. Чињеница да смо у „игру“ ушли нешто касније, даје нам могућност да учимо из искустава других, који

Сања Филиповић

су тај пут већ прошли, каже за наш лист др Сања Филиповић, научни сарадник Економског института у Београду, која је недавно одбранила докторску дисертацију на тему: Одрживи развој енергетике – упоредна искуства и препоруке за Србију.

Те промене су, према њеним речима, најпре подразумевале реструктурирање, односно раздвајање вертикално интегрисаних монопола у посебне делатности. Након тога уследила је нова организација тржишта базирана на развоју конкуренције у делатностима у

којима је то могуће. Паралелно, текао је процес регулације чији циљ више није био само контрола природног монопола него и јачање конкуренције, контрола еколошких ефеката и заштита интереса потрошача.

Резултати либерализације

ЕУ је почетком деведесетих година започела процес дерегулације заснован на концепту либерализације тржишта. Стварање јединственог енергетског тржишта, кроз постепено отварање националних, подразумевало је јачање конкуренције и увођење права купца да самостално бирају свог снабдевача.

Главни циљ је требало да буде снижавање цене електричне енергије. У првим годинама то се заиста и десило, али одмах после 2000. цене бележе осетан раст. У просеку, цене за домаћинства, у петнаест чланица ЕУ порасле су 16, а за индустријске потрошаче чак 32 одсто. У овом часу је веома тешко побројати све разлоге за то (раст цена нафте, гаса, скок тражње...), а како се

Либерализација не значи приватизацију

Тежиште реформе ЕПС-а не би требало да буде и нужна својинска трансформација, него проналажење решења која би у исто време могла да обезбеде ефикасност пословања и сигурност у снабдевању. У зависности од интереса појединих група, у јавности се под појмом либерализације често провлаче и наводни захтеви за обавезном приватизацијом. Законодавство ЕУ, међутим, нигде изричито не инсистира на повлачењу знака једнакости између приватизације и либерализације тржишта. Одакле те идеје и ко су њени заговорници?

– Идеја приватизације електропривреде била је широко распрострањена, пре свега, у земљама у развоју и њени највећи заговорници били су ММФ и Светска банка. Неке земље у транзицији су, због посрнуле националне привреде и немогућности да изађу из тог зачараног круга, подлегле овом инстант решењу. Зато имамо доста лоших примера који само потврђују да је електропривреда жила куцавица привредног система и да захтева „специфичан третман“ – упозорава др Сања Филиповић.

некима не назире крај, ваља очекивати нова поскупљења струје, каже наша саговорница.

Интересантан је пример Француске која годинама има стабилне цене електричне енергије. Регулисане цене су порасле незнатно, али је струја за квалификоване потрошаче поскупела више од седамдесет процената. Сличан случај се десио и у САД. Тамо су цене брже расле у државама у којима је електропривреда била дерегулисана, него у онима у којима су на снази биле регулисане цене.

Из овога произлази да у случају електропривреде тржишту, ипак, не треба остављати толики простор колико се испрва мислило. Тржиште јесте најсавршенији модел за унапређење ефикасности пословања, али електрична енергија није било која роба.

Чињеница да је Србија постала део регионалног тржишта електричне енергије и гаса, значила је и преузимање обавеза у погледу усаглашавања законодавног оквира и поштовања одређених захтева ЕУ.

Које су то обавезе и шта оне у перспективи значе за нашу електропривреду? Шта за нас значи ратификовање Кјото протокола? Да ли су та и друга правила шанса да дођемо до нових пара или, као што неки кажу, још једна замка у коју можемо да упаднемо у жељи да се приближимо чланству ЕУ?

ЕПС у таласу промена

Др Сања Филиповић каже да на основу постојећег статуса, наша земља нема обавезу да од 2008. до 2012. смањи емисију гасова такозване стаклене баште. Али, зато имамо право да у том периоду конкуришемо за доделу новца који бисмо уложили у пројекте који смањују штетну емисију и унапређују енергетску ефикасност. То је врло озбиљан и институционално захтеван процес. Време брзо пролази, а др Филиповић се чини да на нивоу ресорних министарстава не постоји довољно снаге и спремности да се ухватимо у коштац са тим захтевима.

– Будући да проблематику Кјото протокола пратим одавно, чини ми се да неких помака има. Сада ниједна временска прогноза не почиње без констатације о климатским променама. Питање је постало широко доступно јавности и о томе генерално сви све знају. Конкретних решења, међутим, нема. Уколико не искористимо шансе у предвиђеном року, обавезе о смањењу емисије гасова стаклене баште могу постати за ЕПС у предстојећој будућности „омча око врата“. За нас су ти пројекти тим значајнији, јер нам је лигнит главни инпут у производњи струје – каже др Сања Филиповић и додаје да је код нас у последње време веома популарна прича о обновљивим изворима енергије, али по њој кључ проблема нису инвестиције у мини пројекте, од којих су неки чиста утопија, већ у крупним објектима.

Нама су преко потребне велике инвестиције. Тендери за изградњу ТЕ „Колубара Б“ и ТЕНТ „Б 3“ или још неких и поред толико најаве још нису расписани. Остаје да сачекамо потезе нове владе. Независно од избора стратегије привлачења инвестиција, неизбежан је раст цена електричне енергије. То је уједно предуслов за дугорочну одрживост система и за пружање сигурности у снабдевању. Постепени раст цена не само да би допринео опоравку националне електропривреде него би утицао на потрошачке навике и на унапређење ефикасности у свим сегментима потрошње. Струја, као и свака роба, мора да има своју реалну, економску цену, али је најскупља када је – нема.

Л. Станковић
Фото: М. Дрча

Тржиште отворено око 47 одсто

Усвајањем и ступањем на снагу тарифног система за обрачун електричне енергије за тарифне купце и тарифног система за преносну мрежу, створени су предуслови за отварање тржишта. Тржиште електричне енергије у Србији отворено је око 47 одсто. Да би статус квалификованог купца могао да се користи под транспарентним условима, односно да би купци знали колики су трошкови коришћења енергетских мрежа, чека се на примену тарифног система за коришћење дистрибутивне мреже. Применом тарифних система, статус квалификованог купца електричне енергије могу да стекну сви купци, осим домаћинстава. Сви они могу да изађу на тржиште и пронађу новог снабдевача, али из познатих разлога то нико не чини. И поред 26 лиценцираних трговаца струјом, због ниске цене и законских нелогичности ниједан купац који може да оде од ЕПС-а, није отишао код њих, где их чекају тржишне, а не социјалне цене. Порука је јасна – нема тржишта без тржишних цена.

Драган Поповић, директор ПД ТЕНТ

Рекорди као имиџ

Резултати ПД ТЕНТ доказују да се сваки уложени динар враћа рекордном производњом. - Блок А 4 изнад плана за чак 20 одсто! - На реду је велики ремонт блока А 6. – Са садашњом ценом електричне енергије неће бити могућа реализација плана инвестиција до 2015. године

Пребачај производних планова остаје имиџ ПД ТЕНТ и у протеклом периоду ове године. До 30. маја, наиме, производња је премашила план за 5,02 одсто. Сви блокови су радили веома добро, а сјајно блок А 4, са пребачајем у првих пет месеци од 20,49 одсто, чиме је још једном доказано да се новац уложен у његов ремонт веома добро и враћа. То није једини случај доброг рада блокова у ТЕНТ-у. Обарање апсолутног рекорда у непрекидном раду на мрежи блок Б-1 је зауставио удар грома у далековод 4. јуна. Наиме, он је од 30. новембра прошле године био непрекидно на мрежи, потпуно расположив и без испада, а до рекорда га је делио

Драган Поповић

само један дан. Ипак виша сила га је зауставила, тек да се рекорд не упише, а стручњаци ТЕНТ-а Б су га одмах потом вратили у погон и „јединица“ је поново на мрежи после само дан застоја. Како за лист „kWh“ истиче Драган Поповић, директор ПД ТЕНТ, у јуну је започео и велики ремонт блока А 6, дуго очекиван и преко потребан.

- Визија ПД ТЕНТ је, као и ЈП ЕПС, пре свега, да буде тржишно оријен-

тисана и профитна компанија – каже Поповић. ПД ТЕНТ истрајава на даљем снижавању производних трошкова и одржавања, а истовремено производњу је подигао изнад планова. Ипак, сатисфакција за те напоре и производне резултате, која би требало да се огледа у расту профита, остаје и даље изван права и ЕПС-а и ТЕНТ-а.

- Услови под којима ради, као и претпостављена цена електричне енергије на нивоу средње цене земаља у окружењу, од ПД ТЕНТ би створила веома профитну компанију. Међутим, уколико цена електричне енергије остане на овом нивоу, неће се створити ни потребне претпоставке за реализацију плана инвестиција до 2015. године, а највише ће бити урожени еколошки пројекти.

Улагања у нову снагу

Према речима Поповића, ПД ТЕНТ је на најбољи начин, са пребачајем плана производње електричне енергије, показао да новац уложен у модернизацију постројења одмах показује резултате. Пребачаји и рекорди су постали реклама и имиџ ТЕНТ-а. Неко би могао и да се запита да ли је поред толиких рекорда и план производње био реалан, пре свега за А-4? Био је реалан, истиче Поповић, јер морамо имати у виду да се после завршеног великог ремонта на том блоку предвиђало да ће га на почетку рада мучити „дечје болести“ које се огледају у чешћим испадима, али на срећу то се није догодило. Што значи да је посао добро урађен. Битно је и то да су електране најбоље радиле онда када је то било и најважније – у зимском периоду. У јануару је план производње пребачен за 9,6, а у фебруару за 8,6 одсто. Сигуран и поуздан рад постројења потврђује и блок Б 1 који је у досадашњем делу године остварио пребачај плана и просечну снагу од 610 мегавата. После урађеног ремонта и блок Б 2 је, такође, доведен на ниво који отвара могућности за достизање изузетних производних резултата. У току је и реализација инвестиција у пројекте којима се подиже снага блокова. То су скупи

Похвале железници и „Колубари“

Током разговора за наш лист Поповић је указао и на неке друге важне пројекте који су током претходног периода завршени, а веома су важни за успешно пословање читавог Привредног друштва. У ТЕ „Морава“ су превазиђени проблеми који су се јављали протеклих година. Пре свега, то се односи на подизање нивоа реке Мораве чиме је електрани омогућено да и за време ниских водостаја, може да захвата воду из реке. ТЕ „Морава“ тиме поново постаје поуздан и веома значајан произвођач енергије.

Изузетних резултата које реализује ПД ТЕНТ, међутим, не би било без веома поузданог и ефикасног ЖТ ТЕНТ, као ни без једног од најбитнијих предуслова – угља из РБ „Колубара“. Велика подршка у томе стално је стизала од рудар са њених копова, а после великих инвестиционих активности које ће се предузети у следећим годинама у том сектору, реално је да ће они спремно дочекати и повећану снагу блокова, али и градњу заменских и нових капацитета.

Нове електране што пре!

У Европи и у свету градња нових електрана је у замаху. Јер, тражња за електричном енергијом расте, а са њом и трка у изградњи производних капацитета. Јасно је да ће компаније које буду пре завршиле градњу нових електрана заузети повољнији положај на тржишту. Како Поповић истиче, интерес ТЕНТ је да се што пре укључи у ту трку и да коначно крене са стартне позиције. Предуслова за градњу нових капацитета у Србији има и требало би да се искористе. Поред тога, нама прети и опасност од даљег осипања кадрове базе. Уколико у следећих неколико година они своју стручност не буду могли да искажу на градњи нових електрана код нас, плашим се, дословно каже Поповић, да ће ЕПС ући у знатно већу кризу са стручњацима. Јер, већ сада је извесно да нам искусни кадрови одлазе, а нови стручњаци се без њих не могу стварати.

пројекти, али мегавати из њих су јефтинији него у новим електранама.

Карактеристика пословања ТЕНТ је и да су планови производње од 2000. године све већи, али и да се испуњавају и то са пребачајима. Наш саговорник тим поводом примећује да ће завршетком циклуса капиталних ремонта на неким блоковима бити достигнут завидан ниво спремности за поуздан рад, али да ће даљи раст планова производње достићи крајњу границу.

- ТЕНТ као компанија која уме да врати уложени капитал, међутим, иде даље, јер још има блокова које треба оспособити у сигурне и поуздане произвођаче електричне енергије – истиче Поповић. За велики капитални ремонт сада је пристигао блок А 6 и тај посао је почео у јуну. То је специфичан ремонт јер ће се обавити у посебним условима. Због потреба електроенергетског система за великом производњом током 2008. године, као и због тога што су рокови испоруке неке опреме веома дуги, капитални ремонт „шестице“ је подељен у два дела – први ће бити урађен 2008., а други 2010. године. Велики послови у овој години урадиће се на котловском постројењу и то само они које је могуће завршити у предвиђеном термину. Таквог су обима, међутим, да ће се заменити најпроблематичнији делови постројења, чиме ће се отклонити узрок испада овог блока. Преостали део котловских постројења и комплетни радови на турбинама биће изведени 2010. тако да ће 2011. године и тај посао бити завршен и тада ће блок бити пуштен у погон са повећаном номиналном снагом.

Најбољи када је најважније : ТЕНТ А

Уместо ТЕ „Колубара А“ – нови блокови

Поповић се осврнуо и на даљу егзистенцију ТЕ „Колубара А“ подсећајући да су то најстарији блокови и да су на технолошком нивоу година када су грађени. Застарели, са ниском ефикасношћу и са високим трошковима произведених киловат-часова. Осавремењавање тих блокова, изузев А 5, није оправдано. Уместо парцијалних улагања у њихову обнову искључиво је, значи, оправдана градња заменског капацитета који ће од ТЕК направити произвођача спремног за тржишне услове пословања. У ЕПС-у се ради студија о заменском капациту који ће, како се предвиђа, имати котао за сагоревање у флуидизованом слоју. Такав заменски капацитет је веома интересантан и за РБ „Колубару“ јер проширује асортиман угљева који би се могли продавати, уместо што се сада лагерију на отпадном плацу. Грађанима у околини, уз то, обезбедили би се много бољи еколошки услови за живот.

- Такав пројекат требало би прогласити и за програм првог приоритета у ЕПС-у. Уколико неко примети и да сам и лично заинтересован за његову реализацију, то ћу јавно и потврдити – каже Поповић. Јер, на Машинском факултету у Београду са десетком сам одбранио дипломски рад управо на тему „Сагоревање колубарског лигнита у флуидизованом слоју“. Зато сам, између осталог и веома заинтересован да видим како се теорија коју сам изучавао претвара у праксу.

То су веома сложени радови и са кратким роком. Међутим, у томе ће нам знатно помоћи стечена искуства наших стручњака и пословних партнера. Битно је и то да се 2010. година не чека неспремно, јер се већ сада чини све што је могуће да ти радови буду успешни. Тако смо, примера ради, већ сада уговорили испоруку опреме за ремонт турбоагрегата. Испоставило се да је то учињено у последњи час с обзиром на постојеће стање на тржишту електроенергетске опреме.

Брига о животној средини

-Завршетак првог циклуса ремонта на блоковима омогућиће и ослобађање више новца за пројекте заштите животне средине – сматра Поповић. Међу њима су најважнији завршетак изградње електрофилтера на оним блоковима где то још није учињено.

Стартовало се и са пројектом измене система транспорта и одлагања пепела, чија је градња на локацији ТЕНТ Б већ почела. Значи, завршени су пројектовање, припремни радови и уговарање дела опреме. Нови систем је требало да стартује ове године, али се то неће десити како због инертности извођача, изабраног на тендеру ЕАР-а, тако и због наших сугестија и инсистирања на квалитету тог пројекта. Поред тога, недавно је потписан и уговор са Фондом за заштиту животне средине који нам је обезбедио више од 640 милиона динара за пројекте пречишћавања димних гасова, као и за прикупљање и одлагање пепела и његову манипулацију. Тиме би се омогућила продаја пепела из блока 5 ТЕ „Колубара А“. Радиће се, такође, и на измени система транспорта и депоновања пепела ТЕНТ А, као и на пројектима одсумпоравања који ће, као најскупљи, стартовати последњи.

Поповић се осврнуо и на недавни еколошки акцидент изазван јаким ветром са развејавањем пепела по насељима у близини депоније ТЕНТ Б. Указујући да ће већ за годину дана доћи крај и овом проблему, Поповић је нагласио да су сви захтеви који гласе „одмах и сада“ потпуно неразумни. Не зато што тако нешто није потребно, или зато што ми не сагледавамо важност тог проблема, већ због тога што то није могуће. Постојећи систем, такав-какав јесте, не омогућава спречавање развејавања пепела у условима екстремних временских непогода каква се десила тог дана када су житељи оближњих кућа трпели. Завршетком изградње новог система транспорта и депоновања пепела и шљаке такве ситуације биће прошлост.

Миодраг Филиповић

Фото: М. Дрча

Стеван Милићевић, директор ПД „Електродистрибуција Београд“

Неред доноси мрак

Мада улаже значајна средства у развој и модернизацију дистрибутивног система, ЕДБ не може да обезбеди сигурност снабдевања свих делова града. – Негде недостају преносни капацитети, негде урбанистички планови

Јавно мњење у Србији није што је некада било. Ни овде није више вест да је „мост изграђен“, већ да је „мост срушен“. Онима који би да што брже промене свет то се чини као добар пут ка пуној информисаности; они, пак, о којима се јавља сматрају да је такав приступ искривљивање реалне слике о њима. Колико год да је права мера негде између, међусобна надмудривања не сплашњавају.

Мада се копља најчешће ломе око „малих великих ствари“, што ће рећи, на малом доказује се велико, под тај контекст зимус је, случајно или баш намерно, подведено и снабдевање електричном енергијом ободних делова Београда. Главе вести биле су да насеља Ледине, Алтина, Грмовац, Миљаковац, Велики и Мали мокри луг, па и Калуђерица, свако посебно и свако у различито време нема струје. Било је и организованих протеста грађана због тога. И наравно, јавности се наметао „једини могући закључак“ – одговорност је на Електродистрибуцији Београд. У Привредном друштву „Електродистрибуција Београд“ признавали су да у поменутом, али и другим „дивљим“ насељима, има проблема

са снабдевањем, али не због тога што ЕДБ не ради добро свој посао. Београдска електродистрибуција једна је од најразвијенијих, не само у Србији, и њен рад, треба ценити по целини којој печат дају урбанизовани делови града, као што је, рецимо, Нови Београд.

Грађани се љуте, ЕДБ губи

Повод за наш разговор са Стеваном Милићевићем, директором ПД „Електродистрибуција Београд“ била је управо та располаженост слике ЕДБ у јавности, која је тек зимус тако отворено испливала иако су проблеми са „дивљим“ насељима стари колико су и она сама.

- Ако ће то информисање по правилу „мост је срушен“ да доведе до превазилажења проблема, онда и ЕДБ-у одговара да се „прашина диже“ – рекао је Милићевић и објаснио да недостатак дистрибутивних објеката и мреже у ободним деловима Београда подједнако отежава рад ЕДБ-а, колико представља проблем за становнике ових насеља.

- Ови проблеми развлаче се већ доста дуго и ја не бих сада да изно-

Стеван Милићевић

сим ретроспективу узрока и последица. Суштина је да је ЕДБ учинио што је било могуће да легално прикључи све потрошаче на мрежу, како би могао да мери, контролише и наплаћује потрошњу. Уосталом, од тога зависи финансијски ефекат ЕДБ-а, чији је пословни циљ да има што више купаца, да смањује губитке електричне енергије и увећава свој профит. До многих купаца у „дивљим“ насељима, међутим, не можемо да стигнемо, јер за та насеља нису урађени и усвојени урбанистички планови и ЕДБ не може да добије урбанистичке дозволе за изградњу неопходних трафо-станица 10/0,4 киловолти и припадајућих електропровода. Без тога, нема услова ни за уредно снабдевање потрошача – истакао је Милићевић.

Директор ЕДБ-а наговештава да и наредне зиме могу да се догађају чести и дуги прекиди у снабдевању управо у насељима за која се протекле зиме највише чуло. Каже да је ЕДБ и даље немоћан, јер градске урбанистичке власти нису ништа учиниле да се омогући изградња неопходних дистрибутивних објеката.

Подсетивши да ни центар Београда нема и неће имати одговарајући ниво поузданости напајања електричном енергијом све док се не изгради трафо-станица 400/110 kV „Београд 20“, чији су почетак градње све доскора спречавали житељи Миријева, Милићевић је истакао да је, упркос свему томе, електродистрибутивни систем града

Нови софтвер за обрачун и наплату

- Настојећи да одржи високо место међу сродним пословним системима у региону, Електродистрибуција Београд нарочиту пажњу поклања примени нових технологија и савремених информационих система који обезбеђују виши квалитет пословања. Прешавши недавно на ново софтверско решење за израду обрачуна и наплату електричне енергије, ЕДБ је потпуно спремно дочекао примену новог Тарифног система за обрачун електричне енергије за тарифне купце. С обзиром на то да смо имали доста тешкоћа у обради података са старом технологијом, па и високе трошкове њеног одржавања, одлучили смо се за ново софтверско решење, које је за наше потребе израдио Електротехнички факултет Универзитета у Београду. Наравно, имплементација тог софтвера обављена је уз пуно учешће наших стручњака, који су помогли у изради модела базе података и њеном сређивању, као и тестирању свих функција новог програма. Захваљујући томе, већ после годину дана од прве идеје, урађени су обрачуни за вирманце, а одмах затим и за домаћинства. Тако смо били потпуно спремни да обрачун за март ове године издамо на новом софтверу, и то са елементима новог Тарифног система. При томе, нисмо желели да збуњујемо купце, па је захтев ЕДБ-а био да се, за сада, не мења изглед обрасца рачуна. Настојали смо и, могу рећи, успели да они ову информатичку промену, која је захтевала много рада, практично и не „осете“ – рекао је Милићевић.

Београда веома добро развијен и да на највећем делу нема честих прекида нити дугог чекања на отклањање кварова. Он каже да је оваква хитрост обезбеђена захваљујући, пре свега, стручном потенцијалу запослених, а нарочито изузетном монтерском кадру, кога је, нажалост, тешко задржати.

- Електродистрибуција Београд у протеклих неколико година уложила је значајна средства у развој и реконструкцију објеката и мреже. Недавно смо пустили у рад модернизовану ТС „Зелени венац“, чији је капацитет увећан 20 одсто, а ове године планирамо да укупно у изградњу, реконструкцију и набавку основних средстава уложимо 1,14 милијарди динара. Да би се увећала сигурност снабдевања Топчидерског брда, Бановог брда и Савског венца, средином марта положени су нови, додатни, 35-киловолтни каблови испод реке Саве. У завршној фази су, такође, ТС 35/10 kV „Сопот“ и „Стублине“, а у току је изградња ТС „Земун – Нови град“. Кренули смо и са припремама за ТС 110/10 kV „Аутокоманда“ и „Блок 32“ на Новом Београду. У току је и друга фаза изградње ТС 110/10 kV „Бежанија“ и „Београд 40“, а крећемо и са комплетном реконструкцијом „стодесетке“ „Вождовац“. У ствари, ове

године смо инвестиционе и ремонтне радове отпочели чим су се за то стекли одговарајући временски услови и тако постигли значајан степен њихове реализације на петомесечном нивоу – каже Милићевић и истиче да се не може заобићи ни то да је за веома кратко време овог пролећа ремонтвано 165 трафо-станица на Новом Београду, што је, између осталог, помогло да „Еуросонг“, са свим оним његовим „напонским ударом“ протекне без проблема у погледу квалитета снабдевања електричном енергијом, као уосталом и у сваком другом погледу.

Разлика између „Еуросонга“ и Алтине

Е, сад, када су дистрибутери могли да обезбеде довољно квалитетног напона за новобеоградску „Арену“ под оноликим притиском светиљки и репортажних кола у време одржавања „Еуроснога“, како то да не може да „пропусти“ напон до једне Алтине, рецимо?

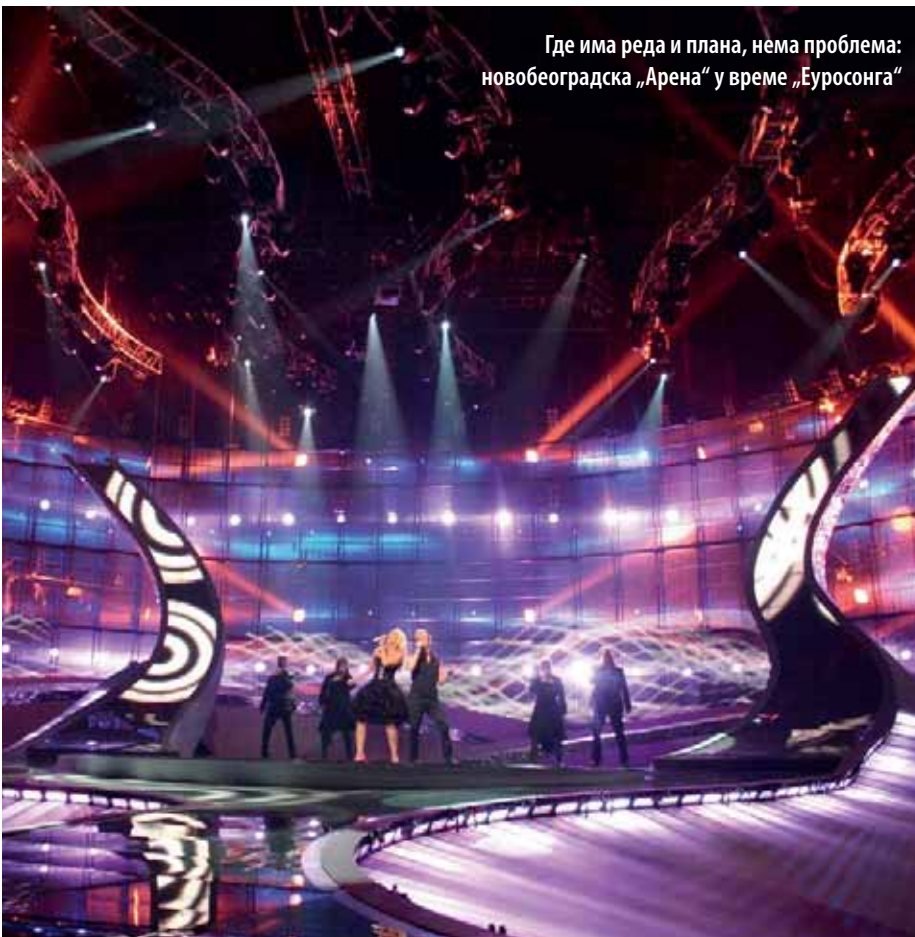
На ово питање Милићевић узвраћа: - Како је Алтина, и не само она, уопште изграђена а да се у градским књигама још води као њива? Да невоља буде већа, и легализација „дивље“ градње врло споро тече, а без тога ни ЕДБ не

може да добије дозволу за изградњу трафо-станица и мреже. Дистрибуција може да одобрава прикључак на ЕД мрежу само за објекте изграђене до 2003. године. У међувремену, број нових кућа, па и малих фабрика без грађевинске дозволе вртоглаво расте. Многи се недозвољено прикључују, наши монтери их искључују, и тако унедоглед. Последица тога су губици, да не кажем крађа електричне енергије, које бележимо као сопствени и губитак ЕПС-а. Тек на инсистирање Министарства рударства и енергетике и министра Поповића лично, овај пропис је делимично измењен, тако да легалан прикључак сада могу да добију сви грађани који су захтев за легализацију свог објекта поднели до октобра 2006. године, али уз услов да је сазидан до краја 2003.

Набрајајући шта је ЕДБ све модернизовао ради сигурнијег снабдевања купаца електричном енергијом, Милићевић помиње и набавку мобилне трафо-станице 35/10 kV, која може да се „прикључи“ на сваком месту где би се догодио какав квар који није могуће брзо отклонити. Поред осталих мера које је ЕДБ предузео, и ова трафо-станица помаже да се кварови на подручју Београда отклањају у врло кратком времену.

- Ако треба у најкраћем да кажем какву слику у јавности заслужује „Електродистрибуција Београд“, онда ћу рећи да она треба да буде реална, а то значи да наши купци треба да знају да имају поузданог снабдевача електричном енергијом, који непрестано настоји да обезбеди сигурност и висок квалитет напајања свих потрошача. То што има неких делова града, не само на ободима, него и у самом центру града, чије снабдевање не може да буде ни сигурно ни континуирано, најмање је условљено пословном политиком ЕПС-а и ЕДБ-а. Као што сам већ навео, за нешто недостају преносни капацитети, којима сада газдује ЕМС, за нешто урбанистичка решења. Узмимо пример Новог Београда, који је по броју потрошача већи од Ниша и Крагујевца. Мрежа је ту грађена плански и ту нема баш никаквих проблема у снабдевању. У целини, мрежа ЕДБ може до крајњих потрошача да пропусти више од 1.600 MVA, а проблеме прави недостајућих пет до десет мегаволтампера, за које не могу да се поставе трафо-станице 10/0,4 kV. То јесте апсурдно, али је и истинито - закључио је Милићевић.

Анка Цвијановић

Капа доле рударима и ТЕ

Окрећемо се ситним проблемима где ће незнатна улагања изнедрити врло значајне ефекте, рекао Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора. – Потрошња за пет месеци милијарду киловатсати већа него лане. – Рудари ће опет оборити рекорде

У протеклом периоду решавали смо углавном крупне проблеме; знатно је побољшана ситуација и „Колубара“ са угљем прати ТЕНТ, где је производња електричне енергије стабилизована и повећана. Од септембра не би требало да буде проблема ни са угљем у Костолцу, јер се излази на годишњи ниво производње од девет милиона тона и требало би да га буде довољно за електране. Мислим да је дошло време да овакве састанке почнемо да користимо за решавање великог броја ситних проблема.

Ово је, поред осталог, у уводном делу састанка директора електрана и рудника, који је 30. маја одржан у Новој Вароши, истакао Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора ЕПС-а за технички систем, додајући да многи од присутних имају идеје за разна мала побољшања, која би, уз незнатна улагања, изнедрила врло значајне ефекте, било да је реч о повећању снаге или о неким технолошким променама које омогућују ефикасније коришћење основних ресурса.

Заједнички проблеми

- У Дирекцији ретко сазнајемо за такве идеје и сада је прилика да се на оваквим скуповима изнесу. Иницијативе су до сада углавном стизале из ТЕНТ-а и то су били пројекти, који су стајали више милиона евра, али, сигуран сам да постоји низ малих пројеката које из разних разлога не можете сами да реализуете. Показало се да неке проблеме у производњи и дистрибуцији треба решавати заједнички, ту, пре свега, мислим на проблем реактивне енергије, где би требало укључити и ЕМС. Дистрибуције изгледа нису свесне свих бенефита које добијају компензацијом. Ту је и питање

Састанак директора електрана и рудника: отворено о проблемима

малих ХЕ, које раде углавном у оквиру дистрибутивних предузећа. Уз мала улагања и поправљање неке ситнице, енергија произведена у њима може вишеструко да се увећа. Морамо да добијемо битку за сваки мегават-час електричне енергије, јер већ сада нам се за продају нуди врло добра цена. Немамо више право да заобилазимо та ситна побољшања која доносе нову енергију. Раније смо размишљали о томе како да добијемо 40 мегавата, а није се размишљало о једном новом мегавату.

Клима-уређаји већ „гутају“ струју

Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, говорећи о актуелној електроенергетској ситуацији, рекао је да је за првих пет месеци потрошња електричне енергије у Србији била за милијарду киловат-часова већа него у истом периоду лане, иако је температура ваздуха била у просеку нижа за свега 1,4 степена Целзијусових.

Термоелектране су произвеле 542 милиона киловат-часова више од биланса (5,5 одсто), односно 7,2 одсто више од остварене производње у истом периоду претходне године. ТЕНТ Б-1 произвео је 114 милиона киловат-часова више у односу на биланс и радио је практично номиналном снагом за тих пет месеци без престанка.

Басарић је навео да се наставља лоша хидрологија и да су недавне ви-

соке температуре показале да клима-уређаји у ово доба године повећавају потрошњу за шест милиона киловат-часова електричне енергије дневно, а толика је отприлике и дневна производња блока од 300 мегавата. Сагледавање електроенергетске ситуације до краја јуна показује да је осигурано извршење електроенергетског биланса.

За пет месеци ове године, како је навео Миленко Вулићевић, помоћник директора за производно-техничке послове ПД „Колубара“, производња угља у овом басену премашила је билансирану за 7,36 одсто и с обзиром, на откривку, количине угља и чињеницу да је до тада обављено око 80 одсто ремонта, и ове године се очекује рекордна производња угља.

Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, најавио је на овом скупу да следи измена методологије састављања електроенергетског биланса и да ће те промене до изражаја доћи тек код биланса за 2010, мада ће већ за идућу годину утицати на квалитетнији биланс. Циљ је, свакако, да се производња испланира боље него до сада.

Да се ове године очекује рекордна производња у „Колубари“ потврдио је и Небојша Шијаковић, директор Сектора за производњу угља у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије, и да би она, по садашњим сагледавањима, требало да достигне и ниво од око 31 милион тона.

Д. Об.

Губици и даље велика брига

Забрињавајући трендови раста губитака електричне енергије и пада процента наплате у првом тромесечју ове године

На састанку представника пословодства ЈП ЕПС и директора привредних друштава ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, који је одржан 15. маја ове године у Ужицу и коме је домаћин била краљевачка „Електросрбија“, са својим Погоном Дистрибуција Ужице, свеобухватно је анализирано пословање дистрибутивних привредних друштава ЕПС-а у првом кварталу ове године. У раду скупа учествовао је Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора ЕПС-а за технички систем, а председавао је Мирко Ђурић, директор Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије.

Инвестиције према ребалансу

Према зимус утврђеној новој методологији рада, општи преглед стања, сачињен на основу извештаја из привредних друштава, изнели су руководиоци сектора у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију, док су директори привредних друштава информисали о актуелним трендовима у априлу и мају, износећи процене могућих резултата до почетка јуна. Како је речено, инвестициони и планови одржавања објеката и мреже већ су усаглашени са захтевом пословодства ЕПС-а да се сачини ребаланс и уведу у оквир расположивих средстава, којих нема довољно за све потребе, тако да ће се радити само оно што спада у први приоритет. Констатовано

је да све што се гради из средстава ЕПС-а, кредита Светске банке и донације шведске владе за југ Србије углавном тече према плану, мада на појединим пројектима има заостајања због нерешених имовинско-правних послова око обезбеђења локација за трафо-станице. Степен извршења инвестиционих планова различит је од друштва до друштва, али та разноликост чита је и у другим сегментима пословања.

Осврћући се на овакво стање, Манасијевић је рекао да треба критички сагледати стање залиха, које се неповољно рефлектује на реализацију и инвестиционих и планова одржавања, али и на укупно пословање. Он је нагласио да није реч о стратешким, неопходним, залихама, јер да је тако, не би било отписа сваке године. Најавио је да ће се ускоро обавити критичка анализа овог издвојеног сегмента у управљању залихама, јер ту сигурно има простора за рационализацију, какву је, како је истакао, већ постигао ТЕНТ, који се носи са много већим залихама него било које друго дистрибутивно привредно друштво.

Брже инсталисати бројила

Акцент расправе ипак је стављен на стање наплате и губитке, где су се у првом овогодишњем тромесечју испољили негативни трендови. Наплата је пала, а губици су нарасли, и у односу

на прошлогодишњи исти период и у односу на план. Када је реч о наплати, мада има ПД са солидном реализацијом, показало се да велики негативан утицај на прилив средстава у касу ЕПС-а од продаје електричне енергије има не само смањена контрола потрошње у овом периоду него и прилично висок проценат неочитаних потрошача. Отуда ће се убудуће пажња усмерити управо на ове сегменте, наравно уз предузимање свих мера које захтева подизање степена наплате. Поред осталог, мора да се убрза инсталисање нових бројила, са којима може да се побољша контрола потрошње и утиче на смањивање губитака.

На састанку је наведено да се проценат губитака електричне енергије креће узлазном линијом и да се у првом тромесечју ове године (17,7 одсто) малтене вратио на ниво из 2003, посматрано на годишњем нивоу. Манасијевић је рекао да ће се однос према наплатним задацима и смањивању губитака електричне енергије све више заоштравати, јер од тога зависи успешност ЕПС-а у целини, као и испуњење мисије ЕПС-а према купцима.

Уз овакве, показатеље у најзначајнијем делу пословања, као охрабрујуће констатовано је уверавање директора привредних друштава да ће се сви инвестициони планови првог приоритета на средњем напону реализовати како је планирано, упркос томе што прилив средстава од продаје електричне енергије не тече предвиђеним темпом. Штавише, ни привредна друштва која остварују добру наплату немају планирани прилив средстава, тако да им се гомилају дугови према добављачима, међу које од 1. јануара спада и ЕМС, коме дистрибуције плаћају коришћење преносне мреже. Отуда је сада већ извесно да ће дистрибуције, ако се нешто додатно хитно не предузме, средину године дочекати са недостатком средстава за фиксне обавезе, што ће рећи да ће се довести у питање и инвестирање у оно што је приоритет, пре свега на нисконапонској мрежи. Неки су, да би зауставили гомилање дугова према добављачима, већ обуставили уговарања нових набавки и послова.

А. Цвијановић

Дугови купаца расту: са састанка у Ужицу

Хидроелектране успешно раде

На 77. седници Српско-румунске комисије за „Ђердап“, одржане у Београду од 3. до 5. јуна, којом су председавали др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, као председник у име српске стране и Трајан Опреа, генерални директор „Хидроелектрике“, као председник у име румунске стране, одато је признање успешном раду наше и румунске хидроелектране у протеклих 36 година. За то време на обе стране Дунава произведено је 420 милијарди киловат-часова електричне енергије. Истакнуто је, такође, да истина са мањим количинама, ове резултате прати и ХЕ „Ђердап 2“. Мешовита комисија је констатовала да српска страна чини напоре да што пре отпочне ревитализација агрегата ХЕ „Ђердап 1“, док електрана на румунској страни већ ради са ревитализованим агрегатима.

У складу са конвенцијом о експлоатацији из 1998. године, коју су потписале две стране, инвеститори су у експерименталном раду ХЕ „Ђердап 2“, а са мало повишеном котом Дунавана

Са потписивања докумената о даљим активностима

за обе електране, добили додатне количине електричне енергије. Румунска страна ће, утврђено је, за око месец дана преузети комплетну пловидбу у наредном периоду, пошто је завршила ремонт дела преводнице на својој страни како би српска страна могла да

отпочне ремонт преводнице на својој страни хидроелектране. На крају седнице, председавајући др Ђорђевић и Опреа потписали су и записнике о раду, као и о даљим активностима мешовите комисије.

М. Ф.

СЕРТИФИКАТ EMS „ЕЛЕКТРОСРБИЈИ“ КРАЉЕВО

Уведени стандарди у заштити животне средине

У присуству представника пословодства ЕПС-а и директора свих привредних друштава ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, који су претходно одржали састанак посвећен актуелним кретањима у дистрибутивној делатности ЕПС-а, у Ужицу је средином прошлог месеца Привредном друштву „Електросрбија“ Краљево уручен сертификат о уведеном систему управљања заштитом животне средине (EMS), према стандардима ISO 14001:2004. Овај сертификат „Електросрбији“ доделила је крајем прошле године сертификациона кућа TIF из Минхена, а свечаном уручењу присуствовали су и представници Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције и консултанта „TEKON konsalting“ из Београда, који су „Електросрбији“ помогли у стандардизацији процеса заштите животне средине.

Директору Привредног друштва „Електросрбија“ Десимиру Богићевићу сертификат је уручио Бошко Гавовић, директор Представништва TIF-а у Београду. Овом приликом је речено да је стандардизација процеса заштите животне средине у „Електросрбији“ део пројекта Европске агенције за реконструкцију и да су њиме обухваћена још три привредна друштва ЕПС-а – Панонске ТЕ-ТО, „Колубара“ и Електродистрибуција Београд. „Електросрбија“ прва је успела да посао успешно приведе крају.

Богићевић је навео да су стандардизацијом процеса заштите животне средине, између осталог, обухваћени смањење цурења уља из опреме у погонима, потпуно избацивање опреме с пираленским уљима, као и њихово уклањање са свих локација, безбедан превоз опасних материја, као и одговарајуће складиштење електроопреме и амбалаже за одлагање искоришћеног уља. У целини, основни циљ увођења стандарда EMS јесте спречавање загађења земљишта и очување земљишта и околине.

Према речима директора „Електросрбије“, увођење светских стандарда представља стални оквир пословне политике овог привредног друштва, које је већ добило позитивну оцену на првој ресертификационој провери спровођења раније успостављеног система управљања квалитетом (QMS) у складу са стандардима ISO 9001:2000. Ове године очекују сертификат за систем заштите здравља и безбедности на раду, чиме ће заокружити увођење интегрисаног система управљања квалитетом (IMS), што је део јединственог пројекта у ЈП ЕПС.

А. Цвијановић

Чекање дуго четврт века

Од 1965. до 1990. подигнуто је готово све што данас има електропривреда, јер су годишње инвестиције достигале и 400 милиона долара. – Хоће ли Србија нову електрану добити тек после нових 25 година, можда тек 2018? – Држава је некада бринула и градила електропривреду јер је обезбеђивала 41 одсто потребних средстава

Како Електропривреду Србије избежити из руку пролазника кроз политику и њихових већ вишедеценијских струјних манипулација - дилема је која већ годинама заокупља Сенишу Ћирића, сада пензионера, а некада познатог електропривредног посленика из генерације великих градитеља српске електропривреде, после чијих грандиозних дела није изграђена ниједна нова електрана?! Како је могуће да је данас далеко изнад ЕПС-а једна државна фирма, као што је ЧЕЗ, који се пре двадесетак година није могао ни поредити са српском електропривредом, пита се наш саговорник.

Када га ословљавају са друг Сениша, то сматра исправним и логичним, мада му је тржишни концепт „у крви“ и таквим приступом, слободно се може рећи, знатно је допринео великој експанзији српске електропривреде од шездесетих до деведесете године прошлог века. Плодове свега што је тада изграђено и сада убирамо, јер од тада до данас није изграђена ниједна нова електрана. То је оно с чим не може да се помири!

– Све до средине шездесетих година било је великих проблема и готово свакодневних редукција потрошње електричне енергије; педесетих и до тридесет одсто! Електроенергетски систем у данашњем смислу није ни постојао: радило је неколико острва у Србији.

Сениша Ћирић

Кренуло се са градњом око 1955. да би од 1965. до 1990. годишње инвестиције у нове капацитете биле у просеку 400 милиона, да тако кажем, ондашњих долара - наглашава Ћирић и додаје да захваљујући тадашњем огромном напору, Србија и данас има струју.

Редукције у 21. веку?

– Заиста се плашим да у 21. веку поново не упловимо у редукције, јер због престанка градње нових капацитета нама ће сваке године да недостаје све више електричне енергије, а нећемо имати где ни да је купимо, јер у целом региону постоји значајан и све израженији дефицит те робе. Та упозорења они који треба да брину о народу, да му обезбеде струју и у следећим деценијама, и не чују. Ко зна где ће бити када дође мрак, нико их неће питати шта сте радили док сте кројили енергетску будућност земље. Радници ЕПС-а улажу огромне напоре да остареле капацитете, који су у експлоатацији већ двадесет до четрдесет година, одрже у нормал-

ном производном стању и да разним иновацијама повећају ефикасност рада термоелектрана и рудника угља и да годишње производње повећају за милијарду-две киловат-сати. То је свакако добро, али се, нажалост, на тај начин ствара и привид да још може да се цеди сува дреновина! Политичари су се увек надметали у отварању фабрицица, али се никад не запиташе да ли ће ти нови погони сутра имати електричну енергију, јер нема нових електрана. А електране са пратећим рудником у садашњим условима набавке опреме на светском тржишту не граде се за годину-две. Редови код произвођача опреме су све дужи. Сви граде, сви чекају опрему, плаћају унапред... Само ми ништа не радимо. Оно што је пре четврт века започето, ТЕ „Дрмно“ и ХЕ „Пирот“, пуштени су у погон 1990, односно пре седамнаест година. Да ли је могуће да ће Србија тек четврт века касније добити неку нову електрану, око 2018. И то под условом да одмах крене у такве пројекте. Оптимисти би рекли: будите срећни ако буде и тада - каже Ћирић,

истичући да није оптимиста гледајући како се политички и други односи преламају преко леђа електропривреде а самим тим и преко леђа народа.

Па, како је могуће да се у оном много критикованом времену тако бринуло о електропривреди а да нам је плурализам, транзициони капитализам... донео потпуно „замрзавање“ инвестиција, градње?

- Да, тада се заиста бринуло о електропривреди и градило се да мрака не буде - каже Ћирић. - Ево како се градило и како је било пара. Периоде финансирања изградње електроенергетских капацитета у Србији делим у три фазе: административни период до средине шездесетих година, период од 1965. до 1990. године и период од тада до данашњих дана. У првој фази изградња електроенергетских капацитета у читавој Југославији финансирана је из средстава Општег инвестиционог фонда. Од 1965. уведен је децентрализовани систем финансирања изградње електроенергетских објеката - из републичких средстава, средстава електропривреде, банкарских средстава и удружених средстава привреде путем законских прописа.

Посматрано, на пример, у периоду од 1966. до 1971. године, средства Оп-

штег инвестиционог фонда у укупном средствима потребним за градњу електроенергетских објеката учествовала су са 47 одсто, Републичког инвестиционог фонда и привреде са 34,5 одсто, комерцијални банкарски кредити са 13,2 одсто и здружена електропривреда (ЗЕП) са 5,3 одсто. Од 1972. до 1990. средства Републичког инвестиционог фонда и привреде су учествовала са 32,4 до 41 одсто, комерцијални банкарски кредити са 43 до 51,2 и средства здружене електропривреде (ЗЕП-а) са 16 до 16,4 одсто. Ћирић указује да се из овога види да се само заједничким напорима привреде, банака и електропривреде може осигурати континуирани развој ЕПС-а. Истина је, цела држава је градила ЕПС, бринула о њему, али и о народу. Наравно, и о себи, јер свака власт која гради и обезбеђује народу бољитак је добра власт за народ. А онда је настао преокрет.

Утопија која скупо кошта

- Трећи период је несрећан период и веома нерадо га се сећам, јер се утопистички гледало на развој електропривреде. Планирано је да електропривреда финансира свој развој са 50 одсто, банкарски кредити да

учествују са 33,7 одсто, а привреда на „добровољној основи“ са 16,3 одсто. Ништа се од тога није остварило, а ЕПС је због депресираних цена електричне енергије био у сталним финансијским тешкоћама да не кажем губицима. Домаће банке су биле шворц, због ембарга комерцијални кредити су били пусти санак, а удруживање средстава привреде на добровољној основи бесмислица, јер су остала предузећа била у још тежој ситуацији.

Та утопија трајала је до краја прошлог века, а бомбардовање 1999. године ставило је тачку на урушавање Електропривреде Србије. Сви смо очекивали да ће доласком нове власти, почетком овог века, држава као власник да уведе економске резоне, који на западу постоје већ деценијама. А то је да је електрична енергија робни производ, као и свака друга роба. Нажалост, то се до данашњих дана није остварило и чини ми се да још дуго неће, јер је цена струје и даље социјална категорија. Међутим, поред наставка политике депресираних, неекономских цена, појавио се још један проблем. Ново време је донело и нове људе. То је требало да донесе и нове идеје, нову пословну филозофију... „Кадровски земљотрес“ је склонио око 400 водећих људи, на разним нивоима.

Градило се до мрака да не буде мрака: ТЕНТ

Ни много јаче фирме од ЕПС-а, у много јачим земљама, не би остале неоштећене од таквог потреса. Стручност је и тада и сада потребна ЕПС-у, а не испуњавање неких других критеријума. То је потребно јер се озбиљно намеће питање с којим ће се то кадровима градити електропривреда. Старији су отишли у пензију, а млади способни, који могу да бирају где ће да раде ван ЕПС-а, одлазе јер странци плаћају више, нуде боље услове... ЕПС за њих више није атрактивна фирма.

Ћирић упозорава: - Политичари увек дођу и оду. За њима остаје оно што не ураде. Нико их неће прозивати када једног дана опет буде редукација. За то ће бити крив ЕПС! Нико други. Они који се тада затекну у њему. У последњих неколико година је било покушаја да се крене у градњу нових електрана, али се увек некако интерес ЕПС-а није поклапао са нечијим другим интересима. Хоће ли ико икада од тих који су стопирали развој ЕПС-а схватити какву су штету нанели земљи а не само ЕПС-у?

Економска цена спречава суноврат

ЕПС се, истиче Ћирић, диже, али тај узлет има своје границе. То је све само опоравак а не и развој. Развоја нема без тржишних цена електричне енергије и добрих плата за праве кадрова који значе ЕПС-у. Од 1971. године само у једном кратком периоду крајем 1988. цена киловат-сата је била на прихватљивом паритету, када је о томе бринула она савезна влада. Што се тиче плата радника ЕПС-а, оне су од 1976. године до данас, под сталном контролом државе.

- Најкраће речено, радницима електропривреде биле су везане руке за све осим за одговорност када нестане електрична енергија, када смо били на тапету јавности и политичара и стално оглашавани за дежурне кривце. И сада је тако. Тако ће бити и убудуће, јер нико неће да слуша шта ЕПС прича. Зато ЕПС мора да спреми зборник докумената од 1990. године до данас, неку врсту „беле књиге“, у којој ће се наћи сва та упозорења, позивање да се неко опамети и схвати шта је требало да се чини. Да не буде, да је ЕПС ћутао. Не, ЕПС је увек знао шта треба да се ради, само они који одлучују о судбини народа и ЕПС-а нису то хтели да чују гледајући само своје краткорочне политичке и друге интересе - каже Ћирић.

Он сматра да нова влада мора да унесе у развојне пројекте ЕПС-а инострани капитал и то на тржишним основа-

ХЕ „Пирот“, последњи изграђени капацитет

ма, јер га другачије неће бити. А без њега неће бити ни нових електрана. А без нових електрана зна се шта следи. Али, и тада Србија, као власник енергетских ресурса, мора да има већинско учешће, односно такозвану „златну акцију“ и да истовремено дозволи ЕПС-у да под нормалним условима изађе на међународну берзу. Да би се такав приступ остварио, ЕПС-у би морало да се омогући да за годину-две дође до тржишне цене електричне енергије од осам-девет центи за киловат-час. Један део ефеката од тог повећања требало би усмерити односно вратити држави за увођење социјалних програма за слојеве становништва, којима је то неопходно. Други део средстава законом би требало усмерити у развојне програме електропривреде. То је сва филозофија. И сваки динар се може контролисати, пратити... Ако се хоће развој ЕПС-а.

- Данас социјалне послове обавља електропривреда, што је иначе у свету незамисливо. По мојој процени од укупно 3,2 милиона домаћинстава у Србији једна петина спада у ту социјалну категорију, којој ЕПС и сада даје бенефицирану цену. Остатак, односно 80 одсто становништва, требало би да плаћа економску цену, као и за сваку другу робу. Истина је да суданас добростојећа домаћинства привилегована. С друге стране, остала приватна занатска и индустријска предузећа остварују кроз ниске цене струје посебне привилегије

у односу на иностране прилике. Зато није ни чудо што странци најрадије у Србији купују фирме, које су највећи потрошачи електричне енергије, као што су железаре, цементаре, хемијска индустрија и обојена металургија. То је за њих прави елдорадо - каже Ћирић.

Он даље напомиње да би се адекватном економском политиком у електропривреди постигли најважнији циљеви, као што су: рационално коришћење електричне енергије у свим областима, а посебно у домаћинствима, смањено би се увоз, одмрзавањем плата привукли би се млади стручњаци, тржишним ценама привукао би се и страни капитал за партиципацију у изградњи већих заједничких електрана, привукао би се и домаћи капитал посебно за изградњу мањих хидроелектрана. Снажна електропривреда постала би, наводи Ћирић, самостални субјект и партнер држави, а не слуга и инструмент у рукама политике, као што се то ради у протекле две деценије. Пример ЧЕЗ-а је за нас веома поучан.

- Ово је, по мишљењу мојих колега и мене, једини начин да ЕПС престане да тапка у месту и једини пут у светлу будућност. Свако друго неекономско решење, а поготово распродаја ЕПС-а, води државу Србију директно у енергетску и економску зависност, или једноставније речено на ивицу економске пропасти.

Д. Обрадовић

Рудары замењују кише

Други месец заредом изостају „просечне“ планиране кише, па проточне хидроелектране производе мање од биланса, а акумулације и ТЕ, уз помоћ рудара, надокнађују тај мањак. – Депо- није и акумулације „на удару“. – Биће довољно струје и без киша, иако су клима–уређаји заменили термо пећи

Поново су ЕПС-ове термоелектране на угаљ извукле електроенергетску ситуацију у Србији и омогућиле подми- ривање свих потреба за електричном енергијом у мају ове године. Произве- ле су (без ТЕ „Косово“) укупно 1,666 ми- лијарди киловат-сати, што је 8,8 одсто више од билансиране производње за овај месец, али и 7,8 одсто мање него у истом месецу лане. Да подсетимо, про- шле године пролеће је било изузетно сушно, тако да су термоелектране и бук- вално бректале под теретом непрестане велике производње, како би обезбеди- ле довољно електричне енергије за све потребе у Републици. Ове године хидро- лошке прилике су нешто повољније, али ипак не довољно добре да извршење електроенергетског биланса тече према плану и да термоелектране производе само онолико колико им је одређено.

Ублажено пражњење језера

После слабих киша у априлу, и мај је протекао са више сушних него кишних дана, тако да су проточне хидроелект- ране произвеле 184 милиона kWh (17,1 одсто) мање него што је планирано, али, срећом, и 220 милиона више (33 одсто) него истог месеца прошле године. Због

слабе хидрологије, како наводе у Ди- рекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, слабије су пуњене и акумула- ције, тако да је крај маја дочекан са енер- гетским садржајем испод билансираног, што се први пут догодило од почетка ове године.

Све оне рационализације у ко- ришћењу акумулација, о којима смо писали протеклих месеци, помогле су да се пражњење ублажи и ниво воде у језерима спусти испод планираног тек сада, иако је небо претило да се то дого- ди много раније. Додуше, производња у акумулационим ХЕ била је прошлог месеца 60 одсто већа од билансиране и готово упола мања него истог месеца претходне године, што опет осликава уравнотежење датих услова и произ- водних могућности ЕПС-ових капаци- тета. Не заборавимо, ремонти у термо- сектору увелико су у току. Но, у мају је на мрежи било толико блокова да су опале залихе угља на депонијама.

Сложеност управљања електроен- ергетском ситуацијом илуструје пода- так да су укупне потребе за електрич- ном енергијом у мају износиле 3,056 милијарди kWh и да је потрошња била 35 милиона kWh већа од билансиране.

Миладин Басарић, директор Сектора

за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину елек- тричном енергијом, наводи да је у мају у Србији дневни бруто конзум од 89,5 милиона kWh остварен при средњој ме- сечној температури од 19 степени Цел- зијусових, што је два степена више од вишегодишњег просека за мај. Он каже да је бруто конзум Републике (без потро- шње на Космету) био на нивоу биланса, али истовремено и 3,6 одсто већи него прошлога маја.

Потрошња расте

Потрошња електричне енергије, међутим, расте са сваким степеном спољашње температуре, јер сада клима - уређаји замењују термо пећи. Крајем маја када је средња дневна температура достизала вредност од око 28 степени Целзијусових, дневни бруто конзум до- стигао је 94 милиона киловат-сати, што је за око пет и по милиона више него у дану када нису укључени клима-уређаји. На питање на који начин ће се у јуну осигу- рати извршење електроенергетског биланса уколико кише не стигну, Баса- рић истиче да остваривање билансних циљева није под знаком питања, јер су благовремено предузете све мере за подмирење потреба тарифних купаца и извршење уговорених обавеза. Свакако, ослонац ће и даље бити термосектор, са рударима који ће изнова морати да обарају сопствене рекорде. И даље ће се рационализовати са ангажовањем акумулационих ХЕ и све ће се чинити да се извуче оптимум из расположивих производних капацитета, односно мак- симизира производња из расположиве примарне енергије.

- Киши се можемо надати или не. Ако је буде, биће лакше и управљање елек- троенергетском ситуацијом. Но, елек- троенергетски систем ЕПС-а не зависи у тој мери од хидролошких прилика да би могло да се поставља питање извршења билансних задатака. Извршење биланса биће сигурно и током јуна уз несметано одвијање ремонта производних и рударских капацитета, а обезбеђена је и неопходна флексибилност у планирању рада електроенергетског система ЕПС-а – нагласио је Басарић.

Анка Цвијановић

Главни ослонац су термоелектране: машинска хала ТЕНТ-А

Сваки динар се враћа

Производња у овој зимској сезони највећа у последњих 18 зима. - Од 1990. године, зимски конзум порастао за читавих 47 одсто. - У протеклих седам зима производња електричне енергије је повећана за укупно 15,708 милијарди kWh, што је вредност од око 780 милиона евра

У зимској сезони 2007/2008. године (октобар-март) ЕПС је произвео 22,64 милијарде киловат-часова електричне енергије, или 10 одсто више него у истом периоду лане, а конзум је подмирен са 99,6 одсто. Резултати су изванредни и најбољи су у протеклих 18 година, а за њих су заслужни рудари и термаша.

Ове констатације, на недавном скупу директора електрана и рудника ЕПС-а изнео је Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, посебно похваливши учинак костолачких електрана, које су производни план премашиле чак за 13 одсто и у укупној производњи ЕПС-а сада учествују са 13,3 одсто, док ТЕНТ учествује са 48,7 одсто.

Предочавајући присутнима и Анализу рада производних капацитета у периоду октобар 2007. - март 2008. године Буха је рекао:

- Од 1990. године, зимски конзум у Србији је порастао за читавих 47 одсто, а за протеклих седам зимских сезона (од сезоне 2000/2001 година) производња електричне енергије је повећана за укупно 15,708 милијарди киловат-часова. Значи да смо остали

Бошко Буха: Одлично је, али може још више

на нивоу производње у зимској сезони 2000/2001 година, имали бисмо за толико мање електричне енергије. Та додатна количина, по садашњој цени киловат-часа, вреди укупно 780 милиона евра, а у сређивање капацитета уложена су знатно мања средства. Коефицијент производње у ТЕНТ Б-1 у шестомесечном периоду износио је 99,5 одсто, што значи да је тај блок радио готово номиналном снагом.

У посматраном зимском периоду, како је истакао Буха, остварен је и највећи дневни конзум у Србији од 151,38 милиона киловат-часова електричне енергије, а истовремено и у производњи је остварен апсолутни дневни рекорд од 150 милиона киловат-часова. Термоелектране су у том раздобљу произвеле укупно 16,604 милијарде киловат-часова, у односу на 15,73 милијарде киловат-часова у истом раз-

добљу претходне године.

Буха истиче да је сада и седам блокова термоелектрана радило више од 4.000 сати годишње, што је за сваку похвалу.

- У поређењу са зимом 2000/2001. година, номинална снага блокова са 81,3 повећана је на чак 94,3 одсто или за 13 одсто! Време, које су они провели на мрежи у минулом зимском периоду, повећано је за 14,3 одсто. Коефицијент искоришћења електрана повећан је са 58,3 на 81,2 одсто, а када се то преведе у енергију, то је у односу на сезону 2000/2001 година, четири милијарде киловат-часова више, што је равно раду капацитета од 900 мегавата - рекао је Буха, додајући да кварови на цевним системима котлова и даље праве највеће проблеме и у укупном броју застоја учествују са 71,9 одсто.

Од угљара и термаша у Костолцу очекује се да у следеће две до три године произведу додатну милијарду киловат-часова електричне енергије и, како је навео Буха, Костолац сада постаје играч број један; ту су упрте све очи, јер, поред сјајних резултата постигнутих прошле године тамо има још резерви, а ускоро ће уследити и ревитализације блокова Б-1 и Б-2 у ТЕ „Костолац“, односно планирано је да се на њима уради оно што је учињено на блоковима ТЕНТ-а.

Д. Обрадовић

Фото: Милорад Дрча

Поново на мрежи оснажени ТЕНТ Б-2

Блок Б-2 у ТЕНТ-у, после великог ремонта и повећања снаге, од 5. јуна је поново на мрежи. По речима Зорана Божовића, помоћника директора Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, његова снага ће се поступно повећавати за 40 до 50 мегавата. На њему је, после ремонта у „Алстоуму“ у Немачкој, замењена турбина високог притиска, чиме је омогућен рад са већом снагом за девет одсто, односно номинална снага је подигнута са 618 на ниво од око 660 мегавата.

Нажалост, блок Б-1 у ТЕНТ-у, који је био на мрежи од 30. новембра прошле године, није оборио досадашњи рекорд, који су сви са нестрпљењем ишчекивали, јер није било разлога да се не постави нови. Међутим, због временске непогоде у околини Обреновца 4. јуна у 17.48 дошло је до испадања једног далековода а потом и блока Б-1. Досадашњи рекорд у непрекидном раду блока је 189 дана три сата и 51 минут. Остварен је у периоду од 13. октобра 2001. године до 23. априла 2002. и такоређи за педаљ није премашен. У термоелектранама ЕПС-а тренутно је, како нам је рекао Божовић, обављена половина предвиђених ремонта.

(Дис)Паритет

И српски врапци, ваљда, већ знају колико домаће цене електричне енергије заостају за европским, као и ниво цена у околним земљама. Тај однос цена економски стручњаци називају паритет и при сваком поређењу ове наше цене су на дну или при дну. Овога пута, зато, говоримо о паритету домаћих цена енергената, тачније односу цена електричне енергије према ценама угља, нафте, то јест деривата, природног гаса и других облика енергије, који су, условно речено, на тржишту конкурентни међусобно.

Да је тај унутрашњи паритет цена изузетно значајан сегмент енергетске политике нема никаквог спора. Њиме се, наиме, директно опредељује економски положај произвођача, избор потрошача, а истовремено шаље сигнал свим будућим инвеститорима који облик енергије да изабере. Утиче се, дакле, на текуће пословање, а истовремено дугорочно планирање производње и потрошње енергије у земљи.

Не може се тврдити да су паритети цена енергије на домаћем тржишту некада били идеално постављени, прецизније да су били одраз стварне и употребне вредности појединих облика енергије, али је лако установити да је у актуелној ситуацији тај однос потпуно поремећен. На то су, недавно, указали и стручњаци гасне привреде тврдећи да без сређивања односа цена појединих врста енергије нема, нити може да буде, тржишне економије у енергетици, ни здраве државне политике у енергетском сектору. Изнет је и пример како је прве зиме од увођења гасификације у Чачку вршно оптерећење у дистрибуцији смањено за двадесетак одсто, али и да је већ следеће зиме, кад је гас поскупео а цена електричне енергије није пратила ни инфлацију, изостао такав ефекат.

Политичарима и државним функционерима не вреди доказивати колико је штетна политика цена у којој електрична енергија није економски

Илустрација: Н. Оташ

вреднована. Не само из често понављаних разлога заостајања у развоју, нерационалног коришћења и све веће увозне зависности земље. Ниске цене струје су увек служиле да власт држи народ у добром расположењу. Наводно због социјалног мира и социјално угрожених грађана о којима брине. Тако изгледа. А народ не схвата да ће рачун наопаке политике кад-тад стићи и да ће га он платити. А они који су „бринули“ о њима неће бити ту, нити ће одговорати за то.

Запретила, пре неки дан, „Електродистрибуција Београд“ да ће искључивати дужнике, наводећи суме у милијардама динара које потрошачи нису измирили. Један млади колега није могао да верује да становници и привреда Београда, који економски најбоље стоје у целој Србији, толико дугују. Објаснио сам му да има грађана и предузећа који годинама не плаћају фактуре за утрошену електричну енергију, а уредно су снабдевени и прикључени на мрежу. У Србији се и то може.

Кад је све политика, па и плаћање и сеча струје. Таква појава се људима из тржишно оријентисаних земаља просто не може протумачити, а богами и у такозваним земљама у транзицији више у пракси нема сличних појава.

За крај би, чини ми се, могла да се опише ситуација у Мађарској, опет у вези с дистрибутерима природног гаса. Годинама су мађарске власти одређивале цену природног гаса тако да су дистрибутери пословали уз велике губитке. Тада су се појавиле велике европске компаније и покуповале дистрибуције, углавном за багателу, да би данас цена гаса у овој нама суседној земљи била економска, дистрибутери добро зарађивали и потрошачи уредно плаћали све што користе. Не треба нам, наравно, стране искуство, а још мање стране компаније да бисмо се уразумили. А можда је то једини пут и нечија намера да се стигне до тржишта енергије и међусобних паритета појединих облика енергије?

Драган Недељковић

Чекајући домаће тржиште

Захваљујући умешности у управљању вишковима, мањковима и ризицима, зимус није увезено ни тридесет одсто планираних количина струје за ову годину

У Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом већ неколико месеци темељито се ради на припреми уговора којима ће се регулисати односи са Електроурежом Србије (кажу биће их укупно шест), док су уговори одугорочној пословно-техничкој сарадњи са електропривредама Црне Горе и Републике Српске преточени у комерцијалне, како и налажу важећи закони о тржишном пословању. Истовремено, Дирекција обавља све своје редовне послове из домена оперативног планирања и управљања производњом електричне енергије и трговином да би испунила основни пословни циљ ЕПС-а – задовољење потреба за електричном енергијом тарифних купаца у Србији. Све ово чуло се на презентацији делатности и пословних резултата Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, која је крајем маја одржана у присуству запослених у дирекцијама и секторима ЈП ЕПС, као део укупне активности на подизању квалитета информисања и едуковања кадрова.

Недељно и дневно тржиште

Систематично и разложно представио је Иван Јанковић, водећи стручни сарадник у Сектору за промет Дирекције за трговину електричном енергијом, законске и друге оквири у којима се у овом делу реализује пословна политика Електропривреде Србије. Објаснио је да су циљеви и домети Дирекције за трговину одређени основном обавезом ЕПС-а – снабдевање тарифних купаца, за коју је ЕПС и добио лиценцу од Агенције за енергетику. Рекао је да ЕПС има и другу лиценцу – за трговину електричном енергијом на тржишту, али да она још није активирана, већ се набавка обавља на ос-

Од добре процене потреба за енергијом зависи профит: ХЕ „Ђердап“

нову Закона о јавним набавкама.

Мада је Јанковић добар део излагања посветио значају квалитетног планирања потреба за електричном енергијом, пажњу присутних је посебно привукао део о трговини и условима у којима се одвија набавка и продаја електричне енергије. Објашњено је да Дирекција за трговину продаје само оно што је у датом тренутку вишак, што, наравно, помоћу добре методологије треба на време препознати и понудити на тржишту. Што се увоза тиче, купује се већ три године мање него што се електроенергетским билансом предвиди као потреба за зимски период. После три године од првих корака ка успостављању тржишта, како је речено, организовано тржиште електричном енергијом у Србији још не постоји, јер Законом нису дефинисани рокови за његово формирање. Ипак, ЕПС је овога пролећа успоставио трговину електричном енергијом на недељном и дневном нивоу унутар Србије, чиме је створена нека врста „ванинституционалног“ тржишта, али и могућност да ЕПС трговином оствари профит.

Што се домета тиче, трговински биланс изгледа овако: од почетка ове године ЕПС је увезао много мање него што је електроенергетским билансом планирано. Уместо планираних више од 600 милиона киловат-сати на годишњем нивоу, зимус је купио само 177 милиона, мада је потрошња електричне енергије у Србији све већа. И не само да није купио ни трећину планираних количина, него је успео да од априла 2008. године прода 83 милиона kWh, што само по себи довољ-

но говори о квалитету планирања, управљања и тржишног наступа ове ЕПС-ове дирекције.

Неравноправна позиција

Прошле године, уместо 1,848 милијарди kWh, ЕПС је купио само 792 милиона иако је 2007. година била изузетно сушна, али је и продао 255 милиона kWh. Претпрошла, 2006, занимљива је по томе што су малтене биле изједначене количине увезене и продате енергије (око 560 милиона kWh), а билансом је за ту годину била предвиђена набавка 1,673 милијарде kWh. На постављено питање, одговорено је да се наведене набавке и продаја не одигравају у истом временском периоду током године, те према томе, од битног значаја је реаговати у правом тренутку.

Изнета је у овом разговору и друга страна медаље, а то је да се ова дирекција среће и са проблемима, почев од тога да, због законског ограничења, не може по истом позиву да уговори набавку од више понуђача, због чега је сваки нови позив додатно кошта, а да се и не помиње ниска цена струје за тарифне купце, која је испод набавне цене на високом напону, тако да свака набавка електричне енергије за подмиривање потреба тарифних купаца доводи до финансијских губитака ЕПС-а. Због тога ЕПС (посредно и ова дирекција) има неравноправну позицију са осталим трговцима, који немају обавезу снабдевања тарифних купаца, већ се баве само транзитом електричне енергије и на томе зарађују.

А. Ц.

До краја године 20 нових трафо-станица

Све што је на листи „првог приоритета“ биће окончано на време. – Сачињен план ефикасније градње објеката високог и средњег напона. – Циљ је бржи повраћај уложеног новца. – Активности координира Дирекција ЕПС-а за дистрибуцију

Дистрибутивни сектор Електро-привреде Србије у повољнијем је положају од производног, кад је реч о инвестицијама. Иако беспарица мањевише погађа и једне и друге, у дистрибуцији се ипак нађе начина да се барем део неопходних нових објеката изгради, док се у производне улаже само у реконструкцију постојећих. На нову електрану ЕПС чека ево већ више од две деценије. Истина, за градњу дистрибутивног објекта и не треба тако много пара као за производни капацитет, али ни то мало протеклих година није било лако намакнути за све што је у дистрибутивном систему ЕПС-а неопходно.

Да се зна „први приоритет“

Недостатак средстава исказан је и у инвестиционом плану за ову годину. Још када је план припреман прошле јесени, примењен је рестриктивни модел, а однедавно тај принцип наново је заострен. Драган Илић, саветник за техничка питања у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију, који директно координира инвестиционе активности, каже да је због разуђености појединачних планова привредних друштава и дисперзије средстава на велики број објеката, од којих су неки започети и пре више од деценије, одлучено да се у дистрибутивном сектору још једном

„прочешљају“ приоритети. Тако су спискови „првог приоритета“ сведени на „први А приоритет“ и сада се зна да ће ЕПС до краја ове године под напон ставити 20 нових трафо-станица 110 и 35 киловолти. Три од тих 20 већ су завршене – ТС „Зелени венац“, „Шид“ (друга фаза) и „Костолац 2“.

– Истовремено, утврђујемо и оно што ће бити приоритетно у следећој години, тако да је већ сада познато да ћемо до краја 2009. имати још око двадесетак објеката напонског нивоа 110 и 35 киловолти – додаје Илић и наглашава да је у овој рационализацији рада првенствени циљ концентрација расположивих средстава на оно што ефикасно може да се заврши за оптимално време. У крајњем, пословни циљ ЕПС-а јесте да се обезбеди да се уложена средства што пре врате и створи нова финансијска основа за будућа улагања.

Наш саговорник објашњава да је, ради праћења инвестиционих токова, у Дирекцији за дистрибуцију сачињена нова методологија рада, као део новог методолошког приступа у координацији укупних активности дистрибутивног сектора ЕПС-а, и да су ту методологију усвојила сва дистрибутивна привредна друштва, дајући јој пун креативан допринос.

– Стање инвестиционих активности анализирали смо недавно на осно-

Драган Илић: Пратимо како се гради оно што мора да се заврши

ву извештаја о реализацији планова у прва четири месеца ове године и констатовали да, упркос томе што има објеката чија се оправданост градње никако не може стављати под знак питања, наш приступ ипак мора да буде што рационалнији, јер само тако можемо да повећамо ефикасност извршења планова. За разлику од ранијег периода, сада реализацију инвестиција не пратимо само по финансијским показатељима већ и по физичком извршењу за сваки од пројеката посебно. То се показало солидним приступом, јер, поред три већ завршене трафо-станице од почетка ове године, већ сада, у јуну, ставићемо под напон још најмање четири, од којих су две „стодесетке“, и то „Рума 1“ и „Владичин Хан“ – наводи Илић.

Говорећи уопште о инвестицијама у дистрибутивном сектору ЕПС-а, наш саговорник подсећа да је за ову годину планирано да се уложи 5,09 милијарди динара, што је 17 одсто укупних инвестиција ЈП ЕПС за 2008. годину, намењених изградњи објеката првог приоритета. Део средстава за дистрибутивне објекте обезбеђује ЕПС из сопствених фондова (2,2 милијарде), део из кредита (1,6 милијарди) и део (1,2 милијарде) из средстава купаца.

Реализацију инвестиционих планова у целости спроводе привредна

Све нове трафо-станице

Према плану „првог приоритета“, поред три већ изграђене трафо-станице у овој години, ЕПС ће до краја 2008. под напон ставити и следеће ТС: од 110 киловолти, „Рума 1“, „Римски шанчеви“, „Челарево“, „Београд 40“, „Бежанија“ (друга фаза), „Ариље“, „Мачванска Митровица“, „Владичин Хан“ и „Ниш 8“ (прва фаза); од 35 kV, „Јајинци“ (друга фаза), „Стублине“, „Добрић-Јошева“, „Перућац-Бесеровина“, „Центар 1“ - Ниш, „Млекара“ – Крагујевац, „Смедеревска Паланка 1“ и „Мали Звечан“. Биће изграђени и 35-киловолтни далеководи „Добрић-Јошева“ и „Перућац-Бесеровина“.

друштва, што ће рећи, обезбеђење локације, расписивање тендера за грађевинске радове, набавку и монтажу опреме и обављање свих пратећих електрорадова. Дирекција ЕПС-а, према Илићевим речима, појављује се као координатор, и то са аспекта реализације циљева јединствене пословне политике ЈП ЕПС. При томе, у видокругу Дирекције ЕПС-а су само објекти високог и средњег напона, то јест 110 и 35 киловолти.

- Где се протеже утицај наше дирекције по вертикали? Рецимо, критеријуме које смо дефинисали за подстицање инвестиционих активности на поменутих напонским нивоима свако привредно друштво за дистрибуцију примењује код утврђивања приоритета у изградњи трафо-станица и мреже на нижим напонским нивоима, где предстоје такође обимни послови. У нашој дирекцији тај део активности прати се збирно, а које су његове димензије илуструје податак да ће се ове године

У трафо-станица „Зелени венац“ у Београду

Трафо-станице дижу вредност фирме

Они који се више разумеју у процену вредности капитала дистрибуција тврде да цену дистрибутивног сектора Електропривреде Србије умногоме одређује то што под својим окриљем има значајан број трафо-станица 110 киловолти. Наводећи да ЕПС сада располаже са 138 ТС 110 кV, а да ће после разграничења од ЕМС-а преузети још 54, Драган Илић истиче да ће електродистрибутивни сектор ЕПС-а са укупно 192 „стодесетке“ имати значајну поузданост у дистрибуцији електричне енергије и да изградњом нових увећава не само вредност свога капитала него и конкурентску позицију у окружењу.

само за објекте на 10(20) и 0,4 киловолти уложити више од милијарду динара. И то није све! Поред тих средстава из плана инвестиција, привредна друштва део неопходних радова на нисконапонској мрежи обављају средствима намењеним инвестиционом и текућем одржавању. Отуда и веома велики број објеката у изградњи и огромна разуђеност инвестиционе активности на ниском напону – каже Илић.

На питање зашто градња појединих трафо-станица траје врло дуго, наш саговорник у првом реду помиње тешкоће у обезбеђивању лока-

ције, нарочито ако је реч о високонапонском објекту.

Градњу отежава спора урбанизација

- Ту има проблема – истиче он – који су много чиме условљени, али најчешћа сметња су недовршена урбанизација насеља, због чега не може да се добије грађевинска дозвола за подизање енергетског објекта. Иза тога следе нерашчишћени имовинско-правни односи власника, наследника и корисника земљишта, па онда и непланска градња стамбених и пословних објеката, у којој малтене свако може да гради по свом нахођењу, а онда од ЕПС-а очекује да му реши проблем прикључка на ЕД мрежу.

Мада има познатих примера ирационалног односа локалне заједнице према градњи нових трафо-станица, Илић сматра да су то издвојени случајеви и да су и они само логичан исход праксе да детаљни урбанистички планови не прате у континуитету генералне, па у том урбанистичком вакууму свакакве иницијативе и интереси могу да дођу до изражаја. Нажалост, због таквог стања, како истиче, ЕПС-ови се планови често отежу годинама, за неке неопходне трафо-станице није могуће поставити ни камен темељац, а коначан негативан ефекат је то да потрошачи немају квалитетно снабдевање електричном енергијом, а ЕПС одговарајући приход од њене продаје. Иначе, када све иде нормалним током, високонапонска трафо-станица, рецимо, гради се најмање две године. При томе, у последње време тешкоће ствара и то што планови ЕМС-а и ЕПС-а нису синхронизовани, па неке већ завршене трафо-станице чекају на далеководе које ЕМС гради.

- Упркос тешкоћама које прате инвестиционе активности у дистрибутивном сектору ЕПС-а, већ сада можемо да кажемо да ће сви планирани објекти на листи „првог приоритета“ за ову годину бити завршени на време – закључује Илић.

Анка Цвијановић

Мало поузданих фирми

Драган Јовановић, заменик директора „ТЕ-КО Костолац”, примећује извесна побољшања у понуди услуга и делова опреме појединих српских предузећа, али је то још далеко од онога што смо имали пре двадесетак година

– Нема дана да се с питањима поузданости, квалитета услуга, роковима, ценом ... и свим оним што је за ремонт, а поготово ревитализацију електроенергетских постројења, не само у Костолцу већ и у целом ЕПС-у, не суочимо у свој својој релативности, али и комплексности - каже за наш лист Драган Јовановић, заменик директора Привредног друштва „ТЕ-КО Костолац”.

Према Јовановићевим речима, у минутих петнаестак година прошло се кроз многа „чистилишта”, па и она економска. Са привредне сцене готово су нестала нека, за електропривреду, веома јака, поуздана предузећа попут „Минела” или МИН – Ниш. Чак и један „Термолектро” се годинама „љуљао” да би се сада полако враћао на старе стазе славе. Остала је, за сада, као најбољи и најпоузданији партнер „Гоша – ФОМ” – Смедеревска Паланка, али то је, сведочи наш саговорник, редак изузетак у свеопштем сивилу након реструктурирања, приватизације и свеопште привредне кризе изазване распадом тржишта СФРЈ, пожара ин-

Драган Јовановић

флације, ратних збивања у окружењу и бомбардовања НАТО-а.

ЕПС је успео да се сопственим, али и финансијским средствима споља и донацијама, пре свега, ревитализује и да систем толико оснажи да се с правом може сврстати у ред веома поузданих и стабилних електроенергетских компанија у овом делу Европе. Али, да би такве перформансе одржао и у следећих неколико година, ваља се сваки пут за зимску сезону и највећа производно-техничка напрезања, припремити на најоптималнији начин. Како, с ким? Та и остала питања свако од нас, упозорава Јовановић, где год се налазио у структури одлучивања ЕПС-а, мора самостално да решава. Го-

товог обрасца – нема. Тржиште је ту, па шта ти оно понуди, а буџет предвиђен за плаћања је губер по којем се можеш опружити.

И шта се може очекивати?

– Сви ми, који смо већ деценија у овом послу, тачно знамо где се и шта догодило. Како се и на који начин осуо јак, стручан кадар. Не само инжењерски или менаџерски. Нема више добрих мајстора заваривача, бравара... Људи од искуства и струке отишли су у пензију или друге фирме које су им понудиле боље плате и услове живота, а младих нема. Школе „не избацују” такве кадрове. И ми и специјализоване фирме морамо се довијати и школовати своје раднике, с тим што је прилив заинтересованих готово симболичан, а незапосленост велика - истиче Јовановић.

Шта то говори?

– Да понуда за запошљавање није довољно стимулативна. Са „замрзнутим” платама и оскудним могућностима да се добар радник стимулише, већини младих производна занимања нису баш примамљива.

Али, где чуда?

– За оно мало наших добрих радника и инжењера отимају се стране фирме. Не само да им нуде, већ им и дају вишеструко веће плате и многе друге погодности. У ЕПС-у, рецимо, а не само у „Костолцу”, не можемо добром заваривачу да платимо више од онога што је законским мерилима прописано. Радник незадовољан оде у страну фирму. Само промени радно одело и на њему носи нову, страну фирму. И шта се дешава? Ми смо принуђени да том раднику, односно његовом новом газди, плаћамо тридесет уместо немогућих, у нашим условима, десет евра по часу рада - истиче Јовановић и признаје истинитост оне народне по којој „ко не плати на капији, плати на ћуприји”.

Л. Станковић

Цене се знају

– Од почетка маја до краја септембра у свим електроенергетским и другим постројењима треба обавити редован, капитални ремонт. Он кошта, у зависности од снаге блока и стања опреме, између три и по до четири милиона евра. Целокупан посао мора се обавити за бар 45 дана - напомиње Јовановић. - Права је срећа за тај посао наћи поузданог домаћег извођача, али за ревитализацију објекта, што је много обимнији и захтевнији посао, који кошта неколико десетина милиона евра, ваља се „обути” у добре опанке. Улога странаца расте, а са њом и ангажовање наших радника и фирми, као подизвођача.

Ренесанса угља

Европа планира да за пет година изгради педесет термоелектрана које би следећих пола века обезбедиле стабилније снабдевање струјом

Угаљ је и даље најважнији извор енергије и највише се користи за производњу струје. Према подацима Међународне агенције за енергетику, удео угља у укупно произведеној енергији у свету је 26 одсто, са потпуно извесним трендом повећања на 28 одсто до 2030. године. За разлику од нафте и гаса, чије су резерве знатно мање, а лоциране су највећим делом у Русији и Ирану, угаљ је распрострањенији, а уз савремену опрему за експлоатацију и доступнији. Али, и јефтинији. Стручњаци процењују да би досад познате резерве, уз садашњи степен експлоатације, могле да се користе следећих двеста година, док су за нафту процене – педесет година.

Растућа потреба за енергијом и знатно повећање цена нафте и гаса на светском тржишту, враћају нас угљу. У Европи у следећих пет година планира се изградња педесет термоелектрана на угаљ које би биле у функцији у идућих пола века. А у САД, упркос противљењу еколога, тврде да угаљ нема алтернативу. У развијеним европским земљама, које располажу знатним резервама угља (Немачка, Чешка, Пољска, Словачка), отварају се нови и оспособљавају претходно затворени површински копови који ће снабдевати новоизграђене термоелектране. У Италији су, на пример, покренули пројекат за реконструкцију велике термоелектране на мазут у термоелектрану на угаљ, каже за kWh др Ивица Јаковљевић, директор Сектора за производњу угља у Дирекцији ЕПС-а за предузећа на Косову и Метохији.

У Србији више од 60 одсто електричне енергије се добија из термоелектрана на угаљ. Експлоатационе залихе

су процењене на око дванаест и по милијарди тона. Чак 76 одсто укупних резерви лигнита у Србији налази се на Косову и Метохији!

- На основу студија које су анализирале могућности развоја термоелектрана на угаљ, утврђено је да би се могле изградити нове, капацитета око 8.500 MW инсталисане снаге (што је око шест пута више него што сада има на Косову и Метохији) и да би се угаљ из Косовскометохијског басена могао експлоатисати у следећих двеста година! – истиче Јаковљевић. - Велики проблем ЕПС-а, међутим, у сва три басена је (Колубарском, Костолачком и Косовском) што је дуже време изостајало улагање у опрему, квалитетно одржавање и извођење ремонтних активности. Поред чињенице да је рударска опрема већ практично одрадила свој век, било је проблема и у постизању европских параметара у њеном искоришћавању. Тек у последњих неколико година, уз знатна материјална улагања и побољшану технолошку дисциплину, ови параметри искоришћености су се у колубарском басену приближили или изједначили са европским, док су се и у костолачком знатно побољшали. Монтажа и укључење у рад савремених БТО система на коповима „Дрмно“ и „Тамнава – Западно поље“, свакако, допринеће већој стабилности и ефективности рада. Што се косметских копова тиче, нажалост, од 1999. ЕПС тамо не управља производњом, али на основу података којима располажемо, остварена је производња на нивоу од 65 одсто од оне која се постизала док је ЈП „Копови Косово“, као саставни део ЕПС-а, управљао производњом.

Ивица Јаковљевић

Највећи проблем са угљем је емисија угљен-диоксида, сумпора и пепела, који настају као последица сагоревања. Према постојећим проценама, у Европи ће, захваљујући примени нових технологија, до 2020. емисија угљен-диоксида бити мања за четрнаест одсто него 2005. године. Европски парламент би ускоро могао тражити и увођење обавезе да све постојеће електране на фосилна горива до 2025. године инсталирају технологију за хватање и складиштење угљен-диоксида.

- Мада су ова истраживања и технологије веома скупе, угаљ ће и поред тога бити веома конкурентан енергент. ЕПС прати развој тих технологија, али, такође, радимо на увођењу мера у циљу управљања квалитетом угља – каже наш саговорник. - Као озбиљна компанија и потенцијални лидер у производњи енергије у југоисточној Европи, ЕПС, поштујући препоруке Европске уније, мора да улаже знатна средства у заштиту животне средине.

Коначно, све то мора бити пропраћено и одговарајућом ценом електричне енергије. Са постојећом технологијом, у последњих неколико година, цена угља на светском тржишту се утростручила, мада је и даље знатно нижа од цене нафте. Али, истраживања указују да угаљ, због своје расположивости, сигурности снабдевања и прихватљивих трошкова експлоатације, има будућност.

Р. Р. З.

Роторни багери – за докторат

Као дипл. инж. рударства, Ивица Јаковљевић прошлог месеца је докторирао на тему: „Одређивање оптималних параметара одреска роторних багера, у функцији отпора на копање“, на Рударско-геолошком факултету Универзитета у Београду

Припремљене потврде о радном стажу

Уз потврду, у коју је унет и преглед „кретања кроз ЕПС“, запослени у свом привредном друштву добија и оверену копију радне књижице. – Пријављивање кренуло без проблема

Запослени и бивши запослени у Електропривреди Србије почели су од 31. маја ове године да се пријављују матичним филијалама Националне службе запошљавања, где их евидентирају као могуће власнике будућих акција Електропривреде Србије. У прва три дана, све је протекло без икаквих тешкоћа, што је добар наговештај да ће се пријављивање, које траје до 31. јула, обавити без дугих чекања пред шалтерима. Деса Бубић-Видић, координатор активности у вези са акцијама на нивоу ЈП ЕПС, каже да су у ЕПС-у све припреме благовремено обављене и посао приведен крају у већини привредних друштава, као и дирекцијама и самосталним секторима ЈП ЕПС. У „Електровојводици“, на пример, највећи број потврда и оверених фотокопија радних књижица био је уручен још пред почетак пријављивања.

Уз документа која добија у предузећу, сваки запослени за пријаву прилаже и оригинал уверења о држављанству, не старији од шест месеци, копију личне карте и личну карту на увид. То је све што је од документације потребно. (Накнадно је објашњено да није потребно достављати потврду о пребивалишту, која је првобитном уредбом била предвиђена.) За многе је, вероватно, значајно да знају да је Агенција за привредне регистре, уз сарадњу са ЕПС-ом и Министарством економије и регионалног развоја, сачинила званичну листу правних претходника ЕПС-а, на основу које се у целом ЕПС-у припремају потврде о радном стажу, у које се уписује и „кретање кроз ЕПС“. Ову листу имају и сви шалтерски службеници у филијалама Националне службе запошљавања, али и у ПИО фонду,

Никола Оташ

где пензионери добијају потврду о радном стажу и копију радне књижице. Они који су раније узели потврде, без потпуног списка правних претходника ЕПС-а, сада од Пензионог фонда морају да траже нове.

Деса Бубић-Видић истиче да је успостављена добра сарадња са свим надлежним органима и институцијама и да су отклоњене све дилеме у вези с начином пријављивања за акције ЕПС-а. Каже да су из Националне службе запошљавања изашли у сусрет захтевима да се отвори додатни број канцеларија за пријаву епсоваца, па су тако, поред постојећих, нови шалтери отворени у Лазаревцу, Обреновцу, Бајиној Башти, Костолцу, Деспотовцу и Кладову. Занимљиво је да су у Кладову направили посебан распоред рада, тако да се пензионери пријављују у времену од 8 до 12, а запослени од 12 до 20 сати.

С обзиром на то да се највећи прилив очекује у Лазаревцу, посебно се будно прати којим темпом иде пријављивање у том месту, како би се на време реаговало уколико дође до не-

ког одуговлачења. Наша саговорница наводи да је Срђан Андријанић, главни координатор из Националне службе запошљавања обавестио да је у прва три дана у Лазаревцу било укупно 300 пријављених. У Београду, само на једном месту пријаве, у згради бившег СИБ-а, за то време пријавило се тек 150 епсоваца, у Обреновцу 115 и Пожаревцу 120.

У дирекцијама и самосталним секторима ЈП ЕПС издавање потврда почело је 4. јуна, с тим што је Служба за радне односе Дирекције ЕПС-а за правне послове и људске ресурсе благовремено обавестила све запослене којим данима могу да добију потврде у Балканској и улици Војводе Степе, а у Царице Милице потребна документа издаваће се сваког радног дана до 31. јула. Мање-више слично је организовано у свим привредним друштвима ЕПС-а, у којима су координатори на свакодневной вези са главним координатором у ЈП ЕПС, али и са месним координаторима у филијалама Националне службе запошљавања.

А. Цвијановић

Контрола менаџмента

Интерна ревизија на захтев акционара – супервизија интерних контрола којима руководе менаџери

Чим буде корпоратизован, односно постане акционарско друштво у којем ће се тачно знати шта је чије, односно колико у ЕПС-у акцијског капитала припада држави, а колико осталим акционарима, односно кад изађе на берзу, постаће веома актуелно питање реалног финансијског извештавања о компанији. Јер, то је свуда у свету од прворазредног значаја зато што од реалности биланса пословања у највећој мери зависе одлуке инвеститора да продају или купе акције. У Србију су ових дана приспели стручњаци глобалног Института интерних ревизора, чији задатак је да оснују огранак ове специфичне институције који би требало да допринесе јачању интерне ревизије, новог вида финансијског извештавања ради заштите интереса

власника – акционара и инвеститора. И поред свих међународних стандарда финансијског извештавања, који се примењују и у нашој земљи, као и екстерних контрола, сачињавају се неретко манипулисани финансијски извештаји, којима менаџмент настоји да улепша слику компаније у билансима, уместо да прикаже реално стање. То је начин завођења инвеститора да стане на „трулу даску“, али и замагљивања стања имовине постојећих акционара, каже за „kWh“ проф. др Мирослав Милојевић, директор Института за економику и финансије.

Превладавало је до сада, углавном, мишљење да је атест независног ревизора довољан да се обезбеди кредибилни финансијски извештаји. У пракси се, међутим, то показало не-

довољним, па се последњих година у корпоратизованим компанијама све више примењује систем интерне ревизије на захтев власника који би се, на неки начин, могао сматрати и супервизорском контролом контролора, односно менаџмента у чијој је ингеренцији интерна контрола.

Подсетивши на то да су финансијски извештаји поруке о економском стању и перспективама компанија, које су истоветне широм глобуса, јер се пишу на својеврсном финансијском „есперанту“ прихваћеном у више од 150 земаља, међу којима је и Србија, наш саговорник указује на то да се тиме омогућава глобална циркулација капитала. Сигурност на финансијском тржишту, које је веома нервозно и хиперсензибилно, па реагује чак и на гласине, суштински је зависна од исправности финансијских извештаја. Пракса је, тако, показала да сви системи врло софистицираних контрола могу бити изиграни, а тиме власници и инвестициона јавност преварени, што доводи до потреса на берзи и неповерења инвеститора.

У тражењу одговора на питање како појачати исправност финансијског извештавања, свет је прво смислио систем интерних контрола, одмах после краха берзи у светској економској кризи од 1929. до 1933. године. Како су оне, ипак, средство у рукама менаџмента, интерна ревизија, која се спроводи на захтев акционара, може се схватити и као суперконтрола менаџмента, који би могао бити склон улепшавању слике ради очувања сопственог управљачког статуса.

Првенствени циљ интерне ревизије је да допринесе исправности финансијских извештаја. Орган који спроводи интерну ревизију мора бити слободан од утицаја околности у којима ради у компанији, неусловљен у свом статусу и односу у зависности од тога до каквих налаза дођу, слободан у спровођењу својих оцењивачких активности и објективан у суђењу. Дакле, суштински интерна ревизија треба да буде непристрасна и ослобођена предрасуда.

Илустрација: Никола Оташ

П. В. А.

При крају документовање и имплементација QMS

Највише руководство користи политику квалитета као средство у вођењу организације ка побољшавању перформанси пословања

У оквиру Пројекта унапређења пословања ЈП ЕПС увођењем Интегрисаног система квалитета, екологије и безбедности, чија је реализација започета у мају 2007. године, приводи се крају документовање и имплементација система менаџмента квалитетом и припреме за његову сертификацију. Др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС, потписао је Политику и циљеве квалитета ЈП ЕПС, чиме је она ступила на снагу као део свеукупне политике и стратегије предузећа.

Како тим поводом истиче Татјана Клашић, шеф пројекта унапређења

За побољшавање перформанси пословања : ПД „Електровојводина“

менаџмента квалитетом, увођењем интегрисаног система квалитета еко-

логије и безбедности, највише руководство користи политику квалитета као средство у вођењу организације ка побољшавању перформанси пословања. Стратешко планирање и политика квалитета у организацији дају оквир за успостављање циљева квалитета које дефинише и реализује највише руководство. Саопштавањем политике и циљева квалитета свим запосленим и заинтересованим странама обезбеђује се информисаност о визији и стратегији највишег руководства у погледу будућности организације.

– Усвајањем Политике и циљева квалитета приводи се крају спровођење корективних мера произашлих из прве провере успостављеног система менаџмента квалитетом – каже Татјана Клашић. – По обављеној провери спроведених корективних мера очекује се сертификација система менаџмента квалитетом у следећем периоду и стицање међународно признатог сертификата.

Политика квалитета и остали документи система менаџмента квалитетом (приручници, оперативне и системске процедуре, као и формулари) налазе се на ЕПС порталу (Дирекција за производњу енергије / Сектор за QMS и EMS) и доступни су свим запосленима.

P. E.

Набављају опрему и инвестирају

Значајна средства биће уложена у изградњу и реконструкцију објекта и мреже у српским срединама на Космету. – И ове године биће привремено радно ангажовано више од половине запослених радника

Приходи јавних предузећа ЕПС-а са Косова и Метохије обезбеђују се по два основа. Један је издвајање из касе ЈП ЕПС-а за потребе финансирања накнада које примају запослени у овим предузећима, а други, приход који свако од ова три предузећа остварује привременим радним ангажовањем радника и уговорима о пословно-техничкој сарадњи са привредним друштвима ЕПС-а или њиховим зависним предузећима.

Према Пословном плану ЈП ЕПС-а, у овој години из заједничке касе ЕПС-а, за потребе финансирања накнаде зарада запослених у сва три јавна предузећа ЕПС-а са Косова и Метохије, биће укупно издвојено око 4,478 милијарди динара. Од тога, око две и по милијарде динара намењено је Површинским коповима „Косово“, око 1,17 милијарди Термоелектранама „Косово“ и нешто више од 800 милиона динара Јавном предузећу за дистрибуцију „Електрокосмет“. У овогодишњим плановима пословања сва три ова предузећа, која је недавно усвојио Управни одбор ЕПС-а, види се да ова средства која обезбеђује ЈП ЕПС чине више од 90 одсто укупних прихода ЈП са Косова и Метохије.

Приоритет – снабдевање српских средина

Но, ни косметска предузећа не седе скрштених руку. Захваљујући опредељењу Управног одбора и пословодства ЕПС-а, као и свих зависних привредних друштава у ЕПС-у, она су у прилици већ неколико година да увећавају своје приходе и тако стварају елементарне услове за рад, упркос томе што су прогнана из својих објеката на Косову и Метохији. Ове године сва три предузећа

Пословна зграда „Електрокосмета“ у Грачаници

планирала су да увећају број привремено радно ангажованих радника и прошире обим послова, које су уговарала још од зимус. Радиће на ремонтима, одржавању и делом у инвестиционим активностима привредних друштава ЕПС-а. У мањем обиму биће рада и за такозвана трећа лица.

Приоритетно је стварање услова за уредно снабдевање електричном енергијом потрошача у српским срединама на Косову и Метохији, о чему директно брине Јавно предузеће за дистрибуцију „Електрокосмет“, које намерава ове године да у инвестиционо и текуће одржавање дистрибутивних објекта и мреже на Космету уложи око 73 милиона динара. Планирано је низ реконструкција трафо-станица, али и изградња неколико далековода, намењених бољем снабдевању делова градских насеља и села. Поред овог улагања, „Електрокосмет“ планира до краја ове године да набави основна средства и алат у укупној вредности од око 40 милиона динара и тако обезбеди услове за бољи рад у косметским условима, где је 250 радника овог преузећа (од укупно око 720 запослених) радно ангажовано на одржавању дистрибутивног система.

Највећи број запослених (3.045) има ЈП Површински копови „Косово“, које је током прошле године просечно месечно успевало привремено радно да ангажује 1.340 радника. Копови имају и највећи број уговорених послова, а ове године планирају увећање и броја уговора и броја радно ангажованих. Истовремено, прошириће и своју материјалну базу, набавком пос-

тројења, опреме и алата, у шта ће, како је планирано, уложити око 230 милиона динара.

У ЈП Термоелектране „Косово“ прошле године привремено радно ангажована била је готово половина од укупно око 1.350 запослених. Ове године и Термоелектране планирају проширење обима послова, тако да је за инвестиционе подухвате (обезбеђење радног простора, пре свега) и набавку основних средстава предвиђено да се уложи око 92 милиона динара.

Мајстори на цени

Оно што је карактеристично за сва три предузећа јесте да половина укупно запослених радника у њима и даље живи на Косову и Метохији, али привремено раде где год да су послови уговорени. Има ту и занимљивих показатеља. Рецимо, у „Електрокосмету“, прошле године више је радника било ангажовано изван Покрајине, на пример, на читавању потрошње у привредним друштвима за дистрибуцију или инвестиционој изградњи, него на одржавању дистрибутивног система у српским срединама. Разлика је, додуше, у томе што је рад у Покрајини константан, са накнадом која укључује и косметски додатак, а у другим срединама често „на кратак рок“ – док радови трају.

Искуство Површинских копова је нешто друкчије, јер ово предузеће уговара послове који захтевају специјалност у струци, тако да су малтене подједнако ангажовани добри мајстори који живе на Космету и расељени.

А. Цвијановић

Аукцијом до више цене

Припреме за приватизацију интензивираних у последњих месеца дана. - Продаја путем аукције најповољнија варијанта. - Највећи проблем - незавршен процес трансформације власништва имовине ПД. - Синдикат ЕПС-а преко суда, за сада, спречио продају хотела у Будви

Организација за одмор и рекреацију радника „Епстурс“, за коју је ЈП ЕПС у октобру 2005. године оснивачка права пренео на Владу Србије, изменом те одлуке трансформисана је у привредно друштво. После издвајања ове поп сог делатности из ЈП ЕПС и самосталног наступа на тржишту, покренут је и процес приватизације фирме. Највећи проблем у томе, међутим, представља још незавршена трансформација власништва имовине ПД.

- Процес приватизације ПД успорио је, најпре, променењени метод по којем ће се она извести. Одустало се од првобитно планираног расписивања тендера, јер се анализом свих показатеља пословања показало да је приватизација друштва путем аукције повољнија варијанта – каже Радован Перовић, директор ПД „Епстурс“. – Таква промена одложила је предвиђен рок за приватизацију, на шта је додатно утицао и недефинисан статус имовине ПД, јер у вези са њим има још доста спорних момената. Синдикат ЕПС-а, наиме, тражи део власништва за објекте у ТЦ „Будва“, због чега је покренуо и у првом степену и добио спор о томе у Суду у Котору. На снази је, тако, привремена мера забране располагања и продаје ове имовине.

Према Перовићевим речима, у последњих месеца дана припреме за процес приватизације ПД су интензи-

вирани и састоје се од четири целине. Реч је, најпре, о идентификацији имовине и њеној укњижби, где проблем представља уговор између ЈП ЕПС и Владе Србије и одлука о дефинисању ПД „Епстурс“, јер неке њихове одредбе нису довољно прецизне, па нису прилагођене захтевима катастра на основу чега би требало урадити прекњижавање тих објеката „Епстурса“, а који се иначе још воде као имовина СОУР Електропривреда. У току је фаза прикупљања тих података да би се, поштујући законску процедуру, доставили Влади Србије, а како би се новом одлуком задовољили критеријуми правила Службе катастра за прекњижавање тих објеката. У току је, такође, и дефинисање правног аспекта привредног друштва. Са приватизационим саветником ради се такав предлог за Агенцију за приватизацију, при чему су његове најважније одредбе: ко је субјект приватизације, основни подаци о предузећу и уговорне обавезе.

За програм приватизације, као следеће, ради се и економски део, у којем ће се представити резултати пословања фирме у последњих пет година, затим сагледавање бонитета предузећа, утврђене укупне обавезе и потраживања, тржишно позиционирање ПД (у овом тренутку и убудуће), његова конкурентност, и то пре свега према организацијама сличне делатности,

Радован Перовић

и као најважније – процена почетне вредности капитала. А у зависности од свих тих елемената урадиће се и социјални програм за који је најбитније да ће продаја предузећа уследити са свим могућим „оптерећењима“ која ће се као обавеза пренети на купца. За продају капитала методом аукције, наиме, основа социјалног програма су појединачни колективни уговори запослених и остварена примања у претходних шест месеци.

- Основни циљ „Епстурса“ у приватизацији је да се постигне што већа вредност капитала и да социјални програм буде што повољнији за раднике – истиче Перовић. - Значи, продаја у складу са бонитетом фирме и оствареним пословним резултатима. Продаје се седамдесет одсто ПД, док ће преосталих тридесет бити подељено на име бесплатних акција за запослене, уз ограничење од 200 евра по години стажа. Уколико се појави „вишак“ акција, усмериће се у инвестициони фонд, а у супротном случају смањиваће се њихова вредност. Најповољнија могућност за запослене у ПД „Епстурс“ сигурно је да их аукцијом купи стратешки партнер који ће наставити да се бави овим послом, а што би запосленима омогућило да наставе да раде и у новом предузећу. А са тим у вези, тражиће се и да се одреди период у којем нови власник неће моћи да отпушта запослене. Према садашњим проценама очекује се да ће се процес приватизације ПД завршити у четвртном тромесечју ове године.

М. Филиповић

Оправдани захтеви Синдиката ЕПС-а

Како истиче Перовић, захтеви Синдиката ЕПС-а (а који је тужио ЈП ЕПС и Владу Србије) да имовина којом располаже „Епстурс“, односно држава, не могу бити само државна својина, оправдани су. Реч је комплексу Туристички центар „Будва“, са хотелом „Парк“, који представља чак 98 одсто вредности те имовине. Део власничке структуре тих објеката припада, наиме, и Синдикату ЕПС-а, имајући у виду да су поједини грађени личним средствима радника и то одрицањем од регреса за годишњи одмор или од средстава из заједничке потрошње којима су се могле повећати зараде запослених.

Тим поводом, Перовић као некадашњи синдикални лидер, помиње и примере из других земаља, чланица ЕУ, у којима су синдикати успели да спрече продају објеката друштвеног стандарда и да их задрже у свом власништву. У Француској, тако, Синдикат EdF постигао је договор са владом да им држава ове објекте да на концесију, односно коришћење на 99 година, с тим што се ова компанија за њихово одржавање обавезала да годишње издваја један одсто из укупног прихода.

Уместо радника ЕПС-а – странци

Хотел „Парк“ до краја сезоне распродат гостима из иностранства. - И капацитети апартманског насеља хотела продати на иностраном тржишту. - „Вила ЕДБ“ резервисана за запослене у ЈП ЕПС и ЕМС. - Веће погодности за аранжмане у хотелима „Језеро“ на Перућцу и „Бабин зуб“ на Старој планини. - Плате касне, јер се припрема сезоне финансира сопственим новцем

Судећи по вестима из „Епстурса“ у хотелима и апартманима које су деценијама градили запослени у ЕПС-у, за њих тамо више нема места. Тржишне цене су отерале домаће, а донеле госте из иностранства.

- Измештање „Епстурса“ из ЈП ЕПС и формирање сопственог предузећа донело је велике проблеме у пословању ове фирме - каже Радован Перовић, директор ПД „Епстурс“. - Најтежи је био прелазак са радничког на комерцијални туризам, при чему је са радом по прописаним условима требало надокнадити све оно што не спада у тржишно пословање. Довољно је само поменути да није било кредитне подршке за припрему сезоне, као ни за предсезону и постсезону. Тржиште је донело и госте из иностранства, па су наши капацитети у Црној Гори распродати управо на страном тржишту.

Са осамостаљивањем предузећа од 2005. године доживљене су и друге велике промене, објашњава Перовић.

- Пре свега, почели смо да послујемо у две различите државе и у два различита монетарна и царинска система, при чему је 75 одсто запослених било у Србији, а сва имовина у Црној Гори. Све је то, ипак, преброђено и „Епстурс“ је свих тих година позитивно пословао - каже Перовић. - Са просечном зарадом од 35.000 динара ми смо изнад просека у туризму и угоститељству. Међутим, због припреме сезоне, коју финансирамо својим новцем, каснимо са исплатом зарада око месец и по дана. Карактеристично је и то да је од тренутка издвајања знатно смањен обим услуга за запослене у ЈП ЕПС. Разлог за то је, вероватно, zasiћеност у коришћењу тих објеката. Али, иако за запослене у ЈП ЕПС сада нема ранијих бенефиција, у ПД

„Епстурс“ су и даље емотивно и суштински везани за ЕПС и још немају утисак да више нису његов део.

Према речима мр Србе Вучковића, директора маркетинга ПД „Епстурс“, за овогодишњу летњу сезону продаја капацитета иде одлично, јер су већ до краја лета на иностраном тржишту распродати хотел „Парк“ и највећи део аранжмана за апартманско насеље „Виле Поткошљун“. Део тих капацитета, као и „Вила ЕДБ“, остављени су за запослене у ЈП ЕПС и ЕМС. За те госте закупљен је и део приватног смештаја прве категорије (свака соба са купатилом и са климауређајем). Веће погодности запосленима у тим ПД „Епстурс“ даје и на основу закупа на дужи временски период за хотеле у Србији и то првенствено за „Језеро“ у Перућцу и за „Бабин зуб“ на Старој планини.

М. Филиповић

ЦЕНЕ ЗА СЕЗОНУ ЛЕТО 2008.

Хотел „Парк“

Полупансион по особи дневно

цене у еврима

Период коришћења	Са погледом на море	Без погледа на море
До 01. 06. 2008.	20,00	18,00
01. 06 - 21. 06. 2008.	22,00	20,00
21. 06 - 11. 07. 2008.	26,00	24,00
11. 07 - 20. 08. 2008.	29,00	27,00
20. 08 - 09. 09. 2008.	26,00	24,00
Од 09. 09. 2008.	22,00	20,00

Апартманско насеље „Виле Поткошљун“

цене у еврима

Период коришћења	Полупансион	Најам апартмана по особи
До 01. 06. 2008.	17,00	8,00
01. 06 - 21. 06. 2008.	19,00	11,00
21. 06 - 11. 07. 2008.	23,00	15,00
11. 07 - 20. 08. 2008.	25,00	17,00
20. 08 - 09. 09. 2008.	21,00	14,00
Од 09. 09. 2008.	18,00	11,00

*Цена је по особи дневно

Хотел „Бабин зуб“

Пансион - класично послуживање

	До 21. 06. 2008.	21. 06 - 12. 07. 2008.	12. 07 - 20. 09. 2008.	20. 09. 2008. и даље
	1.500,00	1.600,00	1.800,00	1.600,00
1/3	1.400,00	1.500,00	1.700,00	1.500,00
Апартман по особи	1.800,00	1.900,00	2.200,00	1.900,00

Будва је и ове сезоне пуна туриста

Стара планина – све престижнија дестинација

Хотел „Језеро“

Ноћење са доручком	Поглед на језеро	Поглед на брдо
Једнокреветна соба	1.450,00	1.350,00
Двокреветна соба	1.200,00	1.100,00
Трокреветна соба	1.100,00	1.000,00
полупансион	Поглед на језеро	Поглед на брдо
Једнокреветна соба	1.650,00	1.550,00
Двокреветна соба	1.500,00	1.400,00
Трокреветна соба	1.400,00	1.300,00
пансион	Поглед на језеро	Поглед на брдо
Једнокреветна соба	1.850,00	1.750,00
Двокреветна соба	1.650,00	1.550,00
Трокреветна соба	1.550,00	1.450,00

„Вила ЕДБ“

Полупансион по особи дневно

цене у еврима

Период коришћења	Полупансион
До 01. 06. 2008.	16,00
01. 06 - 21. 06. 2008.	17,00
21. 06 - 11. 07. 2008.	19,00
11. 07 - 20. 08. 2008.	23,00
20. 08 - 09. 09. 2008.	19,00
Од 09. 09. 2008.	17,00

*Уз све програме важе општи услови путовања „Епстурса“, усклађени с ЈУТА стандардима

У утроби електране

За само шест дана замењено више од 320 тона цеви

У машинској хали ноћу је светло као по дану, крај котла је и дању мрачно као у гробу, док је све прекривено фином угљеном прашином која се завлачи у плућа, очи, поре, косу и одећу, лепи се за све што промакне туда. А кад је ремонт...

Канцеларија инжењера Зорана Стојановића, директора термоелектране "Никола Тесла Б", пространа је и висока, а он се шћућурио поред конференцијског стола. Тек доцније могло се докучити да на тај округли астал стаје више фасцикли и књига, много више распростртих мапа, техничких цртежа, папира, оловака и осталог с чим ради и над чиме бдије, него на скрајнути писаћи сто. За писаћим столом се столује, а за овим ради. Ту он директорује.

Дошли смо због ремонта котла другог блока. Јер, котао од нас, смртника, изнутра нико до сад није видео, а камо ли сниммо. Мало их је пришло и близу...

Да је котао овећи, зна се, али...

– У пресеку је двадесет пута двадесет, а у висини 135 метара – издекламовао је Стојановић податке, па објаснио: – Ремонти котлова се обављају редовно, а овај је посебан по томе што ће се њиме појачати укупна снага блока са инсталираних 620 на 667 мегавата. Иначе, сваки ремонт се исплати јер смањује број застоја и испадања из система, а и продужава век постројења. Али, као што сам рекао, овим ремонтом добија се много више.

Препустио се, затим, описивању неразумљивих техничких детаља, као да прича са себи равнима, из чега се могло разазнати да у тај котао уђе 1.880 тона

прерађене, деминерализоване воде на час, да толика водурина комплет испари, да се благо угрејана пара догрева до температуре од 540 степени Целзијуса, а притисак диже на 180 бара! Тај незамисливи притисак влада у океанима на дубини од 1.800 метара и нема те подморнице која би га могла издржати; једино специјални батискафи могу да досегну толики понор! Отуда онолика снага што покреће моћне турбине! Само, та пара затим не одлази улудо, већ се поново догрева и шаље натраг на турбину, значи све то функционише у непрекидно затвореном циклусу.

За грејање и догревање онолике водурине сваког дана троше двадесетак хиљада тона угља. Толика количина ђумура је велики садржај такозваних абразивних материја који нагризају и оштећују све, па и металне површине унутар котла.

– Али, да вам не објашњавам овако, на невиђено – уздахнуо је директор, схвативши залудност напора да незналицама растумачи недокучиво. – Најбоље да ви лепо пођете с инжењером Андрејом Продановићем, па да то видите сопственим очима...

Шлем обавезно, радно одело надмено одбијам не слутећи да ћу доцније из котла изаћи толико унеређен, да ми чак ни хемијско чишћење, а камоли купање, неће бити од помоћи.

Стална трка с временом

Док смо пролазили кроз пространу машинску халу у којој су турбине и генератори термоелектране, Андреј је причао да наше колеге новинари, кад наиђу својим послом, даље одатле не иду: сниме халу и командну собу, сликају неког радника или пословођу под шлемом и – то је то. Да спасемо углед професије, храбро смо наставили за њим.

Рај и пакао одељени су обичним металним вратима. Квака је на рајској страни, па онај ко неопрезно прође и дозволи да се врата залупе за њим, осети се као заточеник у огромној мишловци.

У машинској хали је и ноћу светло као по дану, крај котлова је и дању мрачно као у утроби земље. Као да ми је прочитао мисли, Андреј је управо објашњавао да је у постројењу много уредније кад блок ради, него док се ремонтује. Јер, околост су стајали стари, неуклоње-

ни и нови, немонтирани елементи, али и камаре скинуте изолације од “стаклене вуне”, алат, скеље, даске, триста чуда... А све прекривено фином угљеном прашином која се завлачи у плућа, очи и поре, косу и одећу, лепи се за све што промакне туду. У том мраку, жишци топлог жутог светла бледи су и нестају пред оним плавичастим одсјајем заваривања негде у утроби котла.

Лифтом се пењемо до коте 115. Толико је метара до тла. Одозго, са испуста што само личи на терасу, пред нама пуца видик према Стублинама, ка површинском копу до којег се протегла пруга. Десно је пепелиште: с висине више личи на неко идилично језерце. До њега је шума коју су још ономад посадили да зауздају ветар и смире пепео. Онамо је Сава, вијугава као змија.

Ту су нам се придружили инжењер Миленко Мариновић и Неша Митрашиновић, пословођа. Одатле ћемо пешице доле: мало кроз котло, мало решеткастим степеништем и платформама, испод којих се назире амбис.

– Од коте 108 до 101, дакле на седам метара, за шест дана смо заменили више од 320 тона цеви – причао је Миленко, ко зна да ли се хвалио или жалио. – Заварено је око једанаест хиљада спојева и још око хиљаду седамсто око “чаура”. И само ту, у две смене, ради 140 мајстора “Термоелектра”. Заправо, ради се по двадесет четири сата дневно, јер свака секунда је драгоценост. Укупно, на овом послу ради око четиристо извођача и нас педесет

из котловског постројења Термоелектране “Никола Тесла Б”...

А како раде, уверио сам се и сам. Јер, да би се ушло у котло, чини ми се, мора да се заврши факултет за физичку културу због физичке спремности, а да се линија “дотера” по мери улаза, који је обична тесна рупа просечена брениером кроз оплату налик на саће. Туда се, ако су задовољени ови услови, може само четвороношке, на коленима. Али, ни унутра није “комотно”: ради се чућећи или погнуто, како коме више одговара... и дали би да га доцније више болеле ноге, или леђа (мене је после таквог искуства болело све, чак и коса)?!

Где се дедоше заваривачи

Сићи решеткастим степеништем, провлачећи се испод цеви, опреме и скела, тих “педесетак спратова”, само по себи је велико и непоновљиво искуство. А наши предани домаћини и водичи били су убеђени да нам чине посебну част показујући и објашњавајући све што се у котлу ради.

– Мало је заиста добрих заваривача – отхукнуо је Андреј. – Има осредњих, а они истински добри тражени су у свету као и врхунски кардиохирурзи. У Немачкој зарађују и по педесет евра на сат, док овде једва зараде седам... И одлазе.

Уморне ноге су ми се одсекле: какав факултет, ко те пита за постдипломске студије и докторате, за објављене радове, странице текстова, открића и иновације? У завариваче! – кад би се имало када. Доцније ћу докучити зашто њихов посао вреди толико.

– Ми смо надзорни орган, па сваки вар морамо да прегледамо и да га “радиографишемо”, а снимамо да шаљемо Институту. Јер ту, у цевоводима котла, владају толики притисци, да би и од најмање несавршености споја могло да дође до ненадокнадиве штете. Јер, врела пара под оноликим притиском сече метал као ласером. Зато се све, али баш све, непрекидно проверава и исправља.

У оном наизглед безизлазном хаосу, већ сасвим исцрпљен, храбро сам питао колико ће ремонт котла да потраје, рачунајући да ће бити среће ако све доврше до краја године.

– Почетком јуна крећемо с производњом струје – одговорио ми је Миленко. – Штета што нисте наишли раније, кад смо били у највећем послу...

Милош Лазивић
Фото: М. Дрча

Ради се чућећи или погнуто, како коме више одговара

Обновљена рударска механизација

Током двадесетак дана урађен ремонт шест багера и трачних транспортера. - Ремонтвана и постројења у дробилани и на утоварном месту

Пре десетак дана на Површинском копу „Тамнава – Западно поље“ успешно је окончан редован годишњи ремонт шест багера који раде на откопу угља на тамнавским коповима. Током двадесетак дана маја и у првим данима јуна, поред тога, урађен је и редован годишњи ремонт трачних транспортера, а и „незаобилазни“ сервис постројења у погонима дробилане и на утоварном месту.

Рударима и металцима не треба објашњавати о каквом и коликом послу је реч, али за мање упућене то су десетине хиљада тона различитих металних, електро и гумених „склопова“ од којих су неки виши од тридесет метара, док се тежина појединих делова који се демонтирају и оправљају мери „у тонама“. Реч је, такође, и о десетинама хиљада радних сати и вредности посла који се мери стотинама милиона динара.

- Од када се на коповима раде ремонти, то је и први пут да су се они за целокупну рударску механизацију на откопу угља на овом копу и на „Тамнави – Источно поље“, радили истовремено и на једном месту – каже Милутин Бобић, директор копа „Тамнава – Западно поље“. – На такву идеју дошли смо после договора са стручним тимовима „Метала“, да ће овакав начин рада бити много ефикаснији од

Багери на монтажном плацу копа „Тамнава – Западно поље“

раније уобичајеног када је свака од машина ремонтвана посебно. После тога, током првих дана маја, почели су радови на припреми одговарајућег плаца за ремонт механизације што је са успехом окончано за десетак дана. Уследио је, потом, транспорт различитих рударских машина до места на којем је, од 11. маја до 4. јуна, урађена њихова редовна годишња инвестициона оправка.

Како истиче даље Бобић, све је било готово 5. јуна, а за 25 радних дана радници „Метала“ са успехом су привели крају ремонт „глодара 1“, „ведричара“ и два „бандвагена“ који раде на откопу лигнита на овом копу као и „глодара 2“ и „бандвагена“, који раде на копу „Тамнава – Источно поље“. У истом периоду ремонтвано је двадесетак километара транспортних трака и петнаестак погонских

станица, а са успехом завршени су и сви планирани послови везани за ремонт „утоварног места“ и дробилане, која прихвата и хомогенизује угља са оба тамнавска копа.

Битно је и то што је време застоја у откопу лигнита искоришћено за монтажу и једне расподелне станице, која ће омогућити ефикаснији рад на оба тамнавска копа. Реч је о потпуно новом уређају који ће, у зависности од структуре зоне откопа, омогућити наизменичан откоп угља и јаловине, односно тренутно преусмеравање откопаног лигнита (ка дробилани) или откопане јаловине (ка неком од одлагалишта). Током овог периода урађена је и монтажа два нова транспортера који ће омогућити ефикасније одлагање откопане јаловине на ободу копа „Тамнава – Западно поље“. Укључивање свих ових машина у производни процес и синхронизација њиховог рада протекла је уобичајено и без већих тешкоћа.

Радници задужени за ове послове већ десетак дана су на новом радилишту. На Површинском копу поље „Д“ у пуном је замаху ремонт БТУ угљеног система. Ремонт другог угљеног, БТС система завршен је почетком маја.

Милун Тадић
Фото: М. Цвијетић

Оправљени „глодар 1“ и „ведричар“

Током овог, класичног, ремонта, како каже Небојша Симић, помоћник управника копа „Тамнава – Западно поље“, највише посла било је на багерима - „глодар 1“ и „ведричар“. На „глодару 1“ озбиљно су били оштећени готово сви елементи на кашикама и транспортеру, док је на „ведричару“ урађена комплетна замена свих „радних елемената“ (елементи на кашикама, клизни елементи, носећи делови вучне звезде...). До ових тешких оштећења дошло је зато што су ова два багера, у једном периоду, радила на откопу високо абразивног песка који, како кажу рудари веома брзо „једе“ и најтврђе материјале. Након оправке ови багери ће, у следећим месецима, радити на откопу лигнита.

„Петица“ по плану

Са монтажног плаца копа „Дрмно“

До сада постављено 3.400 од укупно предвиђених 10.100 тона опреме за V јаловински систем. – Старт новог система у јануару 2009. године

Инвестиционе активности на реализацији пројекта монтаже петог јаловинског система све су динамичније. На монтажном плацу копа „Дрмно“ на том послу ради се већ више од десет месеци. Како тим поводом истиче Мирослав Ивковић, главни менаџер за реализацију овог пројекта, започети радови (а који су у функцији проширења производних капацитета копа „Дрмно“ са шест и по на девет милиона тона угља годишње) одвијају се по плану. Цео пројекат, вредан око 65 милиона евра, реализује се искључиво средствима „Електропривреде Србије“, односно ПД „Термоелектране и копови Костолац“. С обзиром на то да се поштује динамика извођења радова, процене су да ће систем бити пуштен у рад почетком јану-

ра следеће године. То значи да је веома близу и остварење стратешког циља да са једног копа снабдевају сви термоенергетски капацитети инсталисани у Костоцу, снаге 1.000 мегавата.

- Од 2.900 тона, колико износи укупна тежина багера СРс 2000, до сада је монтирано 1.400 тона опреме – каже Ивковић. - Багер ће бити спреман за испитивање 15. септембра, а месец дана касније, 15. октобра, очекује се његов транспорт на радилиште. Када је реч о транспортном систему, пре свега о погонским станицама, од 7.200 тона до сада је из погона „Гоше“ испоручено 4.900 тона опреме. Од ње је монтирано 2.000 тона и сви радови се одвијају у складу са роковима. Активности на монтажи одлагача у великој мери биле

су ограничене проблемима са пројектном документацијом. Они су сада решени тако да је реално очекивати да ће одлагач бити монтиран на време, за шта је добијено и обећање од немачке фирме „Круп“, испоручиоца опреме.

У току су однедавно и конкретне активности на терену које се односе на изградњу нове трафо-станице 110/6 киловолти, снаге 2x16 мегаволт ампера, која је у функцији напајања новог јаловинског система. Почели су, такође, радови на објектима који ће бити у функцији предодводњавања копа „Дрмно“. Целокупан посао, по систему кључ у руке, поверен је фирми „Минел АБС“ из Београда.

Дакле, на основу постигнутог степена реализације пројекта монтаже новог система реално је очекивати да ће у јануару идуће године почети са радом.

С. Срећковић

Заједно до веће снаге

Инжењери ПД ТЕНТ, заједно са стручњацима Института „Винча“ и „ТЕ Костолац“, кренули у посао обезбеђивања услова за достизање пројектованих 348,5 мегавата у ова два блока

Још једну ремонтну сезону Душан Адамовић, главни инжењер производно-техничког сектора у ПД ТЕНТ, провешће у ТЕ „Костолац Б“ са третманом „госта са посебним статусом“. Овај стручњак, наиме, већ други пут у последњих пет година несобично преноси стечена искуства у матичном привредном друштву колегама и стручњацима у ПД ТЕ-КО „Костолац“. Циљ је довођење блокова „ТЕ Костолац Б“ на пројектоване параметре.

Ове године Адамовић ће, као руководиоца стручног тима за надзор ремонта на блоковима Б-1 и Б-2, морати да обезбеди све предуслове да костолачке термоелектране достигну и одрже пројектовану снагу наведених производних јединица, што значи да би Србија могла да добија додатних 500 милиона киловат-сати електричне енергије годишње из раније изграђених капацитета.

- Испитивањем котлова на блоковима Б-1 и Б-2, које смо још 2003. године обавили у Костолцу, показало се да на њима постоји могућност даљег

ТЕ „Костолац Б“: послови за обезбеђивање додатних 500 милиона kWh годишње

подизања снаге и достизања пројектованих 348,5 мегавата - подсетио је Адамовић и указао да због разних техничких проблема они никада нису доспели до те снаге.

- Достигли су, наиме, лане снагу од 330 мегавата, што је омогућило годишњу производњу нешто већу од пет милијарди киловат-сати. Просечна снага на блоковима Б је, ипак, (нето) 280 мегавата, уместо номиналних 320. Зато смо заједно са стручњацима Института „Винча“ и ПД ТЕНТ, али пре свега уз велико разумевање Бошка Бухе, директора Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, кренули у посао обезбеђења услова за достизање пројектованих параметара на овим термостројењима.

О сложености овог посла довољно говоре Адамовићеве речи да је задатак стручног тима био „да активно учествује у реализацији послова дефинисаних ремонтним налазима у „Костолцу“ Б, али и да истовремено „скенирају“ све техничке недостатке блокова на путу ка достизању пројектованих параметара, односно пуне снаге.

- То значи да смо сопствени програм мера, који смо прецизирали на бази претходно спроведених, веома комплексних термотехничких испитивања, потпуно ускладили са ремонтним пословима у Костолцу - навео је Адамовић.

Нагласивши да је стручна помоћ колега из ТЕНТ-а, „Костолца“ и Института „Винча“ од непроцењиве користи, он је указао на још један важан сегмент за успешно обављање таквог комплексног задатка.

- Опрема којом смо одрадили сва мерења је добијена из донације Европске агенције за реконструкцију у октобру 2002. године и јединствена је у земљи, па и региону Балкана. Управо захваљујући таквој опреми, обезбедили смо себи поуздане податке на бази којих смо могли да уђемо у овај подухват.

О значају овог посла говори и то што овакве радове у нашој земљи нико не ради, као и да би ангажовање неких западноевропских компанија за његову реализацију ЕПС, односно државу коштао неколико стотина хиљада евра.

Ж. Мартиновић

Драган Јовановић, заменик директора ПД «ТЕ-КО Костолац»

Нова снага костолачких термоелектрана

Драган Јовановић, заменик директора ПД „ТЕ-КО Костолац“, истиче да је тим захватима ЕПС привремено решење за обезбеђивање додатних количина струје пронашао управо у свом „дворишту“. Значи, заједничким снагама стручњака ЕПС-а и из Института „Винча“ решавају се ови дугогодишњи технички проблеми на костолачким термоблоковима, са циљем њиховог довођења на пројектоване производне параметре. Садашњи императив је да се достигнутих пет милијарди киловат-сати годишње производње повећа и устали на пројектованих пет и по милијарди киловат-сати и на тај начин држави, односно домаћем конзуму, из сопствених извора обезбеди нових 500 милиона киловат-сати годишње. За све ремонтне активности на костолачким термоблоковима ЕПС ће ове године издвојити око 400 милиона својих пара, што је иначе стандардна свота када су овакви послови у питању, прецизирао је Јовановић.

Стручна екипа већ је обавила термотехничка испитивања и после такве анализе прецизно је дефинисала програм додатних радова који ће се обавити током предстојећег ремонта блока Б 2. Обезбедиће се тиме предуслови за повећање производних могућности блока. Исти поступак примениће се и на блоку Б 1, на коме је капитални ремонт почео 1. јуна ове године и трајаће 75 дана.

Завршен ремонт „Двојке“

Већ првих дана јуна у капитални ремонт ушао је блок Б 1 који је, иначе, од 16. марта производио електричну енергију без иједног испада. - Ремонт блокова у ТЕ „Костолац А“ планирани за крај сезоне.

У костолачким термоелектранама поред редовне производње, која се последњих дана маја одвијала под отежаним условима због смањене испоруке потребних количина угља изазваних кваровима на рударској механизацији, у пуном јеку је ремонтна сезона. Први је у ремонт ушао блок 2 у ТЕ „Костолац Б“ и то 26. марта, прекоредно, пре планом предвиђеног термина, а са везивањем блока на мрежу завршен је крајем маја. Припреме за

ремонт због тога су спроведене по хитном поступку и уз подршку Дирекције ЕПС-а за производњу енергије набављен је и најпотребнији потрошни материјал и резервни делови.

- Због значаја овогодишњег ремонта овог блока, тај посао је трајао дуже од планираног, односно уместо месец и по радило се два месеца - истиче Ненад Јанков, директор Дирекције за производњу електричне енергије у ПД „ТЕ-КО Костолац“. - Највећи акценат био је на

санацији котловског постројења које се у раду током ове године показало као најкритичнији технолошки склоп, односно гледајући блок у целини, био је најмање расположив. Обновљена су сва важнија слаба места на цевном систему котла, а замењено је и педесетак тона цеви. Посебна пажња поклоњена је заптивености ложног уређаја котла. Оно што и поред продуженог ремонта овога пута није могло да се одради до краја су већи захвати на санацији регенеративног загрејача ваздуха. Урађен је већи део посла, а преостали ће се обавити у допунском, односно у заједничком застоју оба блока, који се обично користи за ремонт заједничких постројења и који је планиран негде за крај јула, односно почетак августа. Ради оцене резултата ремонта, подвучао је у наставку директор Јанков, уговорена су и одређена испитивања која су стручњаци Лабораторије за термоенергетику Института Винча обавили првих дана јуна. Налази ће се упоредити са сличним испитивањима обављеним пре старта ремонта блока.

Почетком јуна у капитални ремонт ушао је блок Б 1 и ван строја биће негде до краја августа. Најважнији планирани радови су, свакако, капитални ремонт турбогенератора, замена веће количине цеви на цевном систему котла и то за око 200 тона. Обавиће се, истовремено, комплетна модернизација регенеративног загрејача ваздуха. Овог лета почеће и активности на реконструкцији, односно модернизацији система управљања блоком, за шта је већ уговорено око 80 процената целокупног посла. Преостале активности планиране су за следећу годину.

Важно је напоменути и да је „јединица“ у ТЕ „Костолац Б“ до уласка у ремонт изузетно добро радила. Блок је на мрежи био од 16. марта без иједног испада и поставио је нови рекорд, с обзиром на то да је у досадашњој експлоатацији најдуже радио 62 дана без прекида. Што се тиче ремонта блокова ТЕ „Костолац А“, према садашњим плановима који су подложни изменама, то ће се радити крајем ремонтне сезоне.

Д. Радојковић

Санација цевног система највећи посао: ТЕ „Костолац Б“

У ТОКУ ДОТЕРИВАЊЕ „РЕВЕРЗИБИЛКЕ“

ХЕ „Бистрица“ се спрема за зиму

У току су ремонти у ХЕ „Бистрица“, „Кокин Брод“ и у РХЕ „Бајина Башта“, а у јулу стартују у ХЕ „Бајина Башта“ и „Зворник“

Од девет електрана ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ ремонтни радови се, тренутно, обављају у три електране. По један генератор у ХЕ „Бајина Башта“ и ХЕ „Овчар Бања“, уз то, ремонтван је у време застоја због отклањања квара на лабиринту турбине. Како истиче Мијодраг Читаковић, помоћник директора ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ за експлоатацију и одржавање електроенергетских објеката, обе поменуте машине су у погону више од месец дана, раде без икаквих проблема а што је и најбољи доказ да је санација квара веома успешно урађена сопственим снагама.

Као што је договорено 5. маја почели су и ремонтни радови у ХЕ „Бистрица“, и ХЕ „Кокин Брод“. Реч је о класичним ремонтима који су трајали четири недеље и у планираном обиму приведени су крају на по једном агрегату. У ХЕ „Кокин Брод“ пуштен је у рад

трансформатор блока 121/6,3 kV, после замене језгра и намотаја. Додуше, погон електране је увек „жив“, па се појављују и потребе и за непланираним радовима. Исто тако, одустало се од замене стезних завртњева на пакетима статора на једном генератору у ХЕ „Бистрица“, уграђеном пре три године, а по савету произвођача генератора извадиће се ротор ради прегледа и чишћења статора како би се спречила могућност појаве земљоспоја на пакетима статора. Биће, такође, замењене и дренажне пумпе.

- Повољна електроенергетска ситуација у систему створила је услове да ремонт у РХЕ „Бајина Башта“, који је био планиран за 19. мај, започне раније - каже Читаковић. - Тако је ремонт мотор-генератора Р-1 почео 12. маја, трајаће месец дана, потом следе ови радови на другој машини. На крају, у седмоднев-

ном тоталном застоју РХЕ, урадиће се ремонти заједничке опреме.

Ремонти у ХЕ „Бајина Башта“ и ХЕ „Зворник“ почеће у јулу, а у ХЕ „Овчар Бања“ и ХЕ „Међувршје“ нису ни планирани. Јер, у августу у овим најстаријим хидроелектранама почиње ревитализација. Неки од тих планираних радова већ су почели, радници »Минела« тако замењују поједине делове опреме сопствене потрошње. Упоредо са ремонтним радовима, континуирано се ради и на припреми ревитализације у ХЕ „Бајина Башта“. Ових дана расписују се тендери за набавку опреме за сопствену потрошњу ниског и високог напона, реч је о прекидачима 15,65, 10 и 35 kV, као и нисконапонске опреме 0,4 kV, растављачима, кабловима, опреми за сигурносно напајање...

Погонска спремност у свим електранама је на високом нивоу. Све је значи добро, само воде нема.

М. Ђокић
Фото: М. Дрча

Пребацили четири ГОДИШЊЕ ПРОИЗВОДЊЕ

У Привредном друштву ХЕ „Ђердап“ 16. маја свечано је обележено 36 година рада наших највећих хидроелектрана. На пригодној свечаности поводом Дана ПД, Горан Кнежевић, директор ПД, говорећи о значају хидроелектрана на Дунаву, нагласио је да ће ХЕ „Ђердап 1“ до краја маја достићи производњу од 210 милијарди килват-часова електричне енергије. Ако се погледа 36 годишњих планова производње, видећемо да је ХЕ „Ђердап“ имао пребачај од чак четири годишња плана. Тачније, 11 одсто је више произведено од онога што је планирано за 36 година рада или око 20 милијарди килват-часова електричне енергије. Без непланираних застоја у протеклом периоду радила је и бродска преводница на овом сложеном хидроенергетском и пловидбеном систему, чијом је изградњом омогућена пловидба у том делу Ђердапске клисура. Значајно је и да је овом саобраћај-

ХЕ „Ђердап“: поуздан ослонац ЕПС-а

ницом до сада преведено више од 320 хиљада пловних објеката, са око 180 милиона тона робе.

Добре производне резултате остварује и друга Ђердапска хидроелектрана. За 23 године рада у ХЕ „Ђердап

2“ произведено је, наиме, тридесет милијарди килват-часа електричне енергије. На свечаности су уручене и јубиларне награде запосленима за 10, 20 и 30 година рада.

Ч. Драгишић

ХЕ "ПИРОТ" ОБЕЛЕЖИЛА ОСАМНАЕСТ ГОДИНА РАДА

Пребачаји и за пунолетство

ХЕ „Пирот“: за осамнаест година
– 47.000 сати рада на мрежи

Радници ХЕ „Пирот“ обележили су 2. јуна осамнаест година успешног рада, током којих су електроенергетском систему Србије испоручили 1,8 милијарду килват-часова електричне и то вршне енергије. Јован Стевчић, директор најмлађе чланице ПД „ХЕ Ђердап“, на свечаној седници истакао је да је током „стицања пунолетства“ ХЕ „Пирот“ испољила изузетно високу погонску спремност, уз максимално коришћење расположивог хидроенергетског потенцијала. О томе сведоче бројке о 6.600 покретања и 47.000 сати рада на мрежи, углавном у врховима оптерећења електроенергетског система.

Добар рад ХЕ „Пирот“ бележи и у првој половини ове године. Од планираних 99, већ је произведено 65 милиона килват-часова електричне енергије или петнаест одсто више од плана. А како се тренутно у акумулацији „Завој“ у резерви налази нешто више од 60 милиона, до краја године очекује се и прилив још тридесетак милиона килват-часова електричне енергије, што је више него задовољавајуће.

У електрани, иначе, тренутно су у току припреме за ремонте у октобру и почетком новембра. Чека се и на добијање дозволе за изградњу мале електране на темељном испушту акумулације „Завој“. Ова електрана користиће биолошки проток од 600 литара воде у секунди за производњу око три милиона вршних килват-часова годишње, који сада отичу у неповрат. Производња ХЕ „Пирот“ знатно би се увећала и завршетком Топлодолског тунела, којим би се у Завојско језеро превеле бујичне воде Топлодолске реке. Реализација овог атрактивног и уносног пројекта, нажалост, заустављена је и поред тога што је половина тунела већ пробијена. Тиме се ЕПС лишава додатних тридесетак милиона килват-часова електричне енергије и то у време када је ЕЕС најпотребнија, односно у врховима потрошње. Овде, ипак, не губе наду да ће неспоразуми, пре свега настали због недовољне обавештености локалне самоуправе и мештана у долини Топлодолске реке, бити решени и да ће се градња овог објекта започети ускоро на обострано задовољство. Јер, тиме се неће ускратити вода пољопривредницима поред реке, нити ће се реметити природан проток Топлодолске реке. Користиће се, насупрот томе, бујичне поплавне воде, које су само прошлог пролећа нанеле велике штете локалном становништву, при чему је највише страдало село Темска.

Ч. Д.

Стално у врху

Задовољавајући степен наплате текуће потрошње, са процентом између 98 и 105 одсто. - У априлу за преко пет одсто у односу на план премашена фактурисана реализација. – Пензионери и даље најуредније платише

Електродистрибуција Нови Сад, Огранак ПД „Електровојводине“, последњих месеци исказује изузетне резултате у наплати потраживања од купаца електричне енергије. Постигнути степен наплате текуће потрошње, иначе, креће се између 98 и 105 одсто. А само у априлу наплата фактурисане реализације отишла је и корак даље, јер је од купаца укупно наплаћено и више од пет одсто у односу на план за тај месец. Значи, у ПД „Електровојводине“, овај огранак стално се налази у самом врху, с тим што су ове године изузетак у томе били нешто слабији резултати наплате у прва два месеца 2008. године.

- Од укупног броја купаца ПД „Електровојводине“ ЕД Нови Сад електричном енергијом снабдева 28,5 одсто. Некада је то добро, јер се самим тим у касу огранка слива и највише новца – каже Стевица Цигулов, руководилац Сектора за трговину електричном енергијом ЕД Нови Сад. – Али, истовремено, то значи и да се овде ради најобимнији посао јер се од највећег броја купаца наплаћује утрошена електрична енергија. На овом конзумном подручју је, наиме, око 227.000 купаца из категорије „домаћинство“, као и око 28.000 „осталих“ потрошача. Електричном енергијом снабдевамо купце из дванаест општина, од којих је и наплаћујемо.

Како даље истиче Цигулов, на територији Новог Сада налази се и највећи део значајнијих привредних компанија на овом конзумном подручју, а што је и разлог платежно способнијег стањивања. Битно је, свакако, и то да се овдашња домаћинства, углавном, греју другим енергентима а мање електричном енергијом, због чега такве мање рачуне купци редовније плаћају. Као и

Стевица Цигулов

у другим дистрибутивним ПД, највећи проблем и овде представљају дугови купаца, на чију су наплату и усмерени сви потенцијали којима се располаже.

- Постигнути степен наплате потраживања оцењује се задовољавајућим, имајући у виду да достиже између 98 и 105 одсто месечне фактуре – напомиње Цигулов. - Дешава се и да се, у изузетно оправданим случајевима, купцима рок плаћања пролонгира и на краћи временски период, с тим што је с тим у вези веома битно и поверење које се успоставља између купаца и ове дистрибуције. Јер, купци морају да схвате да се утрошена електрична енергија плаћа у датом року. А то најбоље илуструје то што је највећа наплата потраживања у дане када се исплаћују пензије, тако да су пензионери и даље најуредније платише.

Како примећује Цигулов, када је реч о наплати потраживања из привреде, ситуација је прилично добра, с тим што и она може бити још боља.

- Учешће купаца из категорије „привреда“, наиме, у укупном дугу са стањем од 1. маја 2008. године износи 42 одсто или око 530 милиона динара. Поређења ради, домаћинства дугују око 732 милиона динара. Значи, привреда дугује 1,2, а домаћинства 1,6 месечну фактуру. За категорију

„домаћинство“ карактеристично је, такође, да мањи број купаца дугује највеће износе. А за такве „специјалне случајеве“ сарадњом свих стручних служби стално се траже најефикаснија решења за наплату тих ризичних дугова. Ове дужнике, уз претходно испоштовану сву законску процедуру и после опомена, искључујемо са мреже – напомиње наш саговорник. - Екипе на терену, међутим, често проналазе, потом, случајеве поновног неправног укључивања тих купаца на мрежу. Следе, стога, тужбе за наплату ових потраживања, кривичне пријаве. И то је, тако, процес који нема краја. Све то део је и такозваног неовлашћеног коришћења електричне енергије и стално се ради на откривању тих случајева, па се у протеклом периоду дошло и до већег степена наплате ове потрошње, која сада износи око 50 одсто.

Активности ЕД Нови Сад усмерене су све више и на смањивање губитака, за које је карактеристично да их, поред неовлашћене потрошње, „праве“ и технолошки и временски застарела бројила, тако да се у једном циклусу промени око 22.000 тих уређаја годишње. Упоредо са тим, у току је и презимање мерних места код купаца а до сада их је презето више од 60.000.

А. Јанчић-Ракићевић

Нови каблови испод Саве

Ради сигурнијег снабдевања струјом становника Топчидерског, Бановог брда и Савског венца, овог пролећа положени 35 kV каблови

Да ПД „Електродистрибуција Београд“ брине о редовном и поузданом напајању потрошача електричном енергијом уверили су се пре нешто више од месец дана потрошачи неколико градских зона. Наиме, одмах по сазнању да су оштећени сви резервни каблови који воде од ТС 110/10 kV „Топлана - Нови Београд“ ка Ади Циганлији, преко реке Саве, а из које се напајају трафо-станице „Баново брдо“, „Добро поље“ и „Савски венац“, приступило се полагању нових каблова по дну реке.

За најповољнијег извођача радова изабрана је Фабрика каблова Јагодина, а Служба водова 110 и 35 kV, Погона Високи напон, обавила је све припремне радове. Откопани су ровови, обезбеђен је прилаз шахтама у којима се налазе крајеви цеви и обезбеђене су неопходне дозволе за прилаз објектима, па се приступило извођењу радова које је трајало пет дана.

- Овом великом и значајном послу претходио је транспорт калемова са каблом из магацина на Нишком путу, на место полагања на Ади Циганлији, као и постављање вучног витла на страни Топлане Нови Београд, код рени бунара 26 - каже Дарко Поповић, референт Службе водова, у Погону Високи напон. - Извршено је, потом, удубљавање лопте са ужетом и увлачење сајле кроз једну од цеви. Калемови са каблом су постављени на котураче, а врхови кабла увучени су у такозване „чарапе“ и причвршћени за врх вучне сајле. Одмотавање кабла са калемова, са укупно шест жила, уз подмазивање са стране Аде Циганлије, трајало је готово два сата, после чега се кабл појавио на другој страни реке Саве, код Топлане.

Овај поступак извођен је током три дана, па када се све зброји, положено је укупно три пута по шест једножилних каблова, дужине девет хиљада метара, чиме је обезбеђена резерва за преостале каблове положене по дну Саве. По-

На дну Саве положено укупно три пута по шест једножилних каблова

том су крајеви каблова затворени, прописно обележени и затрпани у ровове поред постојећих уљних.

Темељи овог, иначе, великог и несвакидашњег посла полагања високонапонских каблова по дну Саве постављени су још шездесетих година прошлог века, након изградње ТЕ-ТО Нови Београд. Тада је из овог објекта изведено осам 35 kV кабловских водова за трафо-станице 35/10 kV, на десној обали Саве. Каблови су положени по дну реке, између рени бунара број 26 на левој и старог купалишта на Ади Циганлији, на наспрамној обали. Четири нова кабла положена су 1988, а још четири осам година касније.

Ради заштите од кидања, поштујући важеће савезне прописе, на обалама реке, на местима где каблови улазе или излазе из речног корита, постављени су знаци забране сидрења. И поред упозорења, пловни објекти су у више наврата кршили овај пропис. Каблови су кидани, а поузданост напајања електричном енергијом тих делова града озбиљно је угрожавана. Поправка каблова била је отежана, јер је реч о специфичном и неприступачном месту, а да би се пришло месту квара, морали су се ангажовати рониоци и обезбедити специјалне брод-

ске платформе. Када се томе дода да је померање тешких каблова старог типа, са уљно-папирним омотачем, често доводило до нових оштећења, јасно је и да се трагало за дугорочнијим решењем.

Како је од 1998. до 2001. године покидано чак осам каблова, а свако ново кидање представљало је претњу поузданом напајању електричном енергијом ових подручја града, у ЕДБ се већ следеће, 2002, приступило полагању нових каблова, бушењем испод дна корита реке савременим „кртица“ системом. Ни ова мера, нажалост, није донела трајно решење проблема, јер су каблови кидани и поред свих упозорења.

Конечно, када су током протекле године, после кварова изазваних механичким оштећењем два енергетска кабла у Сави искоришћена оба резервна вода, приступило се овом великом послу. По дну Саве положени су нови високонапонски каблови који обезбеђују поуздано снабдевање електричном енергијом становника Топчидерског, Бановог брда и Савског венца, а „Електродистрибуција Београд“ је још једном успешно одговорила на изазов да купцима обезбеди поуздано и квалитетно напајање електричном енергијом.

М. Стојанић

Бржи и поузданији пренос података

Изградњом сопствене ТК мреже пренос података биће и до 400 пута бржи него сада. - Комфор у раду, али и знатне уштеде

Према пројектном задатку развоја сопствене телекомуникационе мреже (ТКМ) ПД «Електросрбија», до краја 2009. године требало би да сви огранци и већи део погона са „центром“ у Краљеву буду повезани савременом дигиталном технологијом, чиме ће се добити знатно виши квалитет у пословању. Јер, телекомуникациони систем (ТКС) један је од инфраструктурних система од суштинског значаја за ефикасно функционисање електродистрибутивног система на целом подручју ПД. «Електросрбија» сада користи мрежу “Телекома”, али изградњом ЕПС-овог магистралног система оптичких каблова на далеководима високог напона, који углавном и пролазе кроз места у којима су седишта огранака, створена је могућност за развој сопствене телекомуникационе мреже.

Како се констатује у идејном пројекту, постоји заостајање у развоју ТКС-а које треба превазићи изградњом сопствене мреже која треба да обезбеди квалитетно повезивање, као и реконструкцију и модернизацију постојећих делова ТКС-а. Техничка решења треба да буду заснована на најсавременијим технолошким решењима са капацитетима за садашње и будуће потребе, као и да обезбеди покривање целе територије „Електросрбије“. Зато ТКМ треба да буде изведена у савременој, поузданој и провереној дигиталној технологији и да као јединствена мрежа подржава рад свих наменских мрежа и корисника у оквиру ПД-а.

Према речима Милутина Карапанџића, шефа Службе за телекомуникације у «Електросрбији», прошле године урађени су пројекти за повезивање Крушевца, Трстеника и Врњачке Бање са Управом преко ЕПС-овог оптичког система који пролази кроз Крушевац

и Краљево, тако да до средине године ови делови могу да буду повезани са седиштем ПД-а сопственом мрежом. Тај посао одрађује ЕПС.

- Ако будемо стигли са израдом пројеката, могли бисмо до краја 2008. године да повежемо и Сјеницу, Нови Пазар, Рашку, Чачак, Лазаревац и Шабац са Краљевом - процењује Карапанџић.

У оквиру ТК система «Електросрбије» издвајају се три равни: магистрална, регионална и локална. Магистрална равна представља повезивање седишта ПД-а са огранцима, односно дистрибутивног диспечерског центра са подручним диспечерским центрима. Регионална равна коју треба изградити је ТК мрежа у оквиру огранака, односно подручја која су у надлежности појединих подручних дистрибутивних центара, а локална равна подразумева повезивање свих електроенергетских објеката којима се управља из ПДЦ и евентуално из оперативних ДЦ. Према Идејном пројекту, приоритет је израда техничких решења за магистрални део ТК мреже, чија ће изградња почети током ове године. Према Карапанџићевим речима, изградња ТК мреже на локалној равни је врло обиман посао који захтева време и новац и зато ће мрежа на овом нивоу бити рађена постепено.

Капацитет телекомуникационог система треба да задовољи садашње потребе техничког и пословног информационог система, али и оне пројектоване у бар следећих десет година. ТКС, поред тога, треба да подржи и обезбеди висок квалитет и поузданост општинских, а нарочито критичних ТК сервиса, односно сервиса диспечерске телефоније који имају апсолутни приоритет, јер је врло важно да диспечери у свим деловима ПД-а имају најбржу везу са дистрибутивним диспечерским центром. Техничко решење ТК мреже требало би зато да је засновано првенствено на примени оптичких каблова по далеководима и дигиталних усмерених радио-релејних веза. Оптички каблови треба да задовоље садашње и сагле-

Јача веза са „центром“: ЕД Краљево

диве будуће потребе, тако да њихов минимални капацитет треба да буде 24 оптичка влакна.

- Предности изградње сопствене телекомуникационе мреже су готово несагледиве. По завршетку сопственог ТК система „Електросрбија“ неће имати потребе за услугама “Телекома”, што је само по себи уштеда – истиче Карапанџић. - Али, што је најважније, добићемо комфор у раду, јер ћемо имати могућност преноса информација врло великим брзинама - чак 400 пута брже него сада! Да не говоримо о томе да је могуће да једног дана “Електросрбија” изнајмљује своју ТК мрежу другим корисницима, што је у неким земљама, као што су Шпанија и Француска, значајан извор прихода дистрибутивних предузећа. Када се, затим, уради магистрална мрежа, моћи ћемо да повежемо и телефонске централе у огранцима што ће смањити телефонске трошкове, јер ће све везе бити локалне.

Р. Весковић

Пломбом против крађе

У појединим сеоским срединама на подручју ове дистрибуције први пут се радило и снимање трафо рејона и то помоћу уређаја са ГПС-технолојом

Запослени у Службама искључења погона у нишкој електродистрибуцији почели су недавно пломбирање бројила на сеоском подручју, што омогућава да се утврди тачно стање исправности мерних уређаја у околним селима и истовремено спрече даљи случајеви крађе електричне енергије. Монтери Службе искључења Погона "Север" први су кренули у акцију пломбирања бројила на подручју пословница "Матејевац" и "Топоница". Драган Љубеновић, виши сарадник за одржавање и контролу мерних места ове службе, подвлачи тим поводом да су нове пломбе постављене у селима Поповац, Медошевац и Горњи Матејевац, а да је у селима Берчинац, Веље Поље, Врело, Паљина, Палиграце и Миљковац урађено и снимање трафо рејона.

Упоредо са пломбирањем бројила радили смо и снимање трафо рејона за ГИС (графички информациони систем) програм ПД "Југоисток" како би се утврдио тачан број купаца који су прикључени на изводима у једном трафо рејону, а не налазе се на списку читача - каже Љубеновић. - Снимање трафо рејона подразумева прикупљање података о купцима прикљученим на нисконапонским и високонапонским изводима у својим ТС, из којих се напајају. Они су се достављали за ГИС који, допуњен подацима о купцима, обједињује све информације за трафо рејоне на конзуму дистрибуције.

Такав обиман посао, према Љубеновићевим речима, ради се у безнапонском стању. Одређени су монтери који су искључивали изводе по трафо рејонима и упоређивали потрошаче на изводима са купцима по читачким списковима.

Прецизнији подаци о броју купаца

- То је још један сигуран доказ да су на тим изводима са својим шифрама баш купци који постоје у читачким списковима - истиче Љубеновић.

- Из ГИС-а се узимају географске карте насеља у којима радимо снимање потрошача по трафо рејонима. То су фотографије насеља које су снимане из авиона пре годину дана и узете су као подлога за рад на терену. Почело се од сеоских средина јер на том подручју немамо прецизне податке о броју купаца на појединим изводима у одређеном трафо рејону. Снимање је урађено према котама на којима се налазе трафо-станице и стубови ниског и високог напона, а читав посао је рађен помоћу уређаја са ГПС-ом. То је омогућило да снимимо тачно стање свих наших стубова и трафо-станица и главни је циљ да се нађе сваки купац

на изводу у одређеном трафо рејону како би формирали тачну базу података за управљање електричном енергијом и имали праве податке о броју купаца у свим трафо рејонима на том конзуму. Прецизни подаци о броју купаца омогућавају и да се даљинским путем из једног центра контролише испорука електричне енергије.

Акција је веома значајна јер се први пут овако детаљно прикупљају подаци путем ГПС-а, а пломбирањем се проверава и њихова исправност бројила у сеоским срединама, јер је већи број тих мерних уређаја запуштен. То је и прилика да се утврди да ли има случајева неовлашћеног манипулисања на бројилима и самим тим спречи даља крађа струје.

О. П. М.

Заједничка легислатива за атомску енергију

Уједначавањем законских прописа који се тичу нуклеарне енергетике омогућава се и укључивање у енергетски микс

Европска унија би морала да ради на уједначавању легислативе која се тиче нуклеарне енергетике – уколико то не учини прети опасност да изгуби могућност да укључи атом у свој енергетски микс, што би водило даљем убрзаном повећању цена струје у свим земљама ЕУ. То је, главна порука учесника скупа Европски нуклеарни форум (неколико премијера, тридесетак министара, као и високих бриселских функционера и више од две стотине европосланика, представника највећих енергетских фирми, науке...), одржаног крајем маја у Прагу.

„У целом свету само су три велике компаније које умеју у потпуности да производе опрему за нуклеарке. Ако европске државе не реагују на време, оне ће бити убрзо потпуно распродате због растуће тражње за нуклеарним реакторима из Кине, Русије, САД, Индије... где је припрема градње неколико десетина нуклеарних блокова у пуном јеку“, упозорио је Валтер Холфелдер из немачког енергетског гиганта Е.ОН, један од најуваженијих нуклеарних енергетичара у Европи.

Присталице атома и поред еволуције у своју корист и даље немају безрезервну подршку Европске комисије. Део комесара, укључујући и председника Жосе Мануела Бароза, нуклеарну енергију подржава али нека битна питања, укључујући и она од којих зависи градња нових електрана, у искључивој су и даље компетенцији влада земаља-чланица. А свака земља има свој поглед на нуклеарке, па и своја правила... „ЕУ би морала омогућити нуклеарној енергетици једнаке услове. То важи и за издавања дозвола“, указао је Доминик Ристори из ЕК. Он се, недвосмислено, залаже за уједињавање европске легислативе о нуклеарној енергетици.

„Још је рано за доношење јединствене смернице“, упозорио је Холфелдер и додао: „Важно је, ипак, промовисати поступно увођење нових метода у праксу на нивоу појединих земаља, с тим да јединствени услови за нуклеарну опрему морају бити довољно транспарентни и имати подршку јавности.“

Као питање које треба заједнички решавати, истакнут је проблем трај-

Жосе Мануел Барозо, председник Европске комисије

ног одлагања радиоактивног отпада. Недостају дубинска складишта, па би се то морало решити било градњом централног складишта за целу ЕУ, било јединственом легислативом за њих у појединачним земљама ЕУ.

ЕУ је и даље подељена када се ради о атомској енергији. Неке земље, на пример, Словачка, Финска, Велика Британија, балтичке државе, припремају се за градњу нових нуклеарки. Градњи атомских централа враћају се и Италијани. Друге земље, на пример, Немачка и Аустрија, забраниле су градњу нових нуклеарки. Учесници Нуклеарног форума позвали су европске политичке представнике да усвоје јединствени план развоја нуклеарне енергетике.

„Нуклеарни план би требало би да буде део енергетског микса“, рекао је Јанош Тот, шеф енергетске секције у ЕК. Пре тога неопходно је Европљане упознати и с тим да је нуклеарна енергија најјевтинија и најмање подложна променама цена о чему се шире мало

РАЗДВАЈАЊЕ ВЛАСНИШТВА – ПРВА ПОБЕДА

Одлука Е.ОН да крене у продају дистрибутивне мреже као да је повукла ногу. Убрзо затим присталице обавезног раздвајања власништва или бар управљања електричним мрежама од енергетских концерна, постигле су прву крупну победу. Наиме, Одбор за индустрију Европског парламента, средином маја, већином гласова, мада и тесном, усвојио је намеру Европске комисије да принуди концерне на продају дистрибутивних мрежа, то јест такозвани власнички унбундлинг.

Алтернативни предлог Немачке и Француске, назван „трећи пут“, тиме је дефинитивно почишћен са стола. Европосланици нису подржали ни алтернативни, унеколико разводњени предлог Европске комисије у оквиру којег би се за пренос бринуо независни системски оператор (ISO). Немци су хтели да прогурају решење које не би принудило концерне да мењају власничку структуру. То је, пре свега, тежак пораз за немачке концерне од којих нико досад није применио унбундлинг.

Немачка и Француска, заједно са још шест европских земаља (Аустрија, Бугарска, Грчка, Луксембург, Летонија и Словачка), настоје већ више месеци да осујете унбундлинг који гура ЕК. На страни ЕК су Велика Британија, Данска, Шведска и Холандија и мора се признати већим делом и економско-тржишна логика. Европски парламент би о томе требало да заузме дефинитиван став крајем овог полугођа.

Праг – домаћин скупа

зна, а у време стреловитог раста цена то постаје веома јак адут за нуклеарке. „Струја из нуклеарки је јевтинија јер су трошкови горива маргинални. Људи би морали имати могућност да се одлуче из којег извора хоће струју“, предлаже Ристори.

Еколошка енергија

Нова опасност за развој европске нуклеарне енергетике јесте недостатак стручњака. Једина земља Уније која има државни истраживачки програм и јаку групацију нуклеарних експерата јесте Француска. Е.ОН зато предлаже да ЕУ створи заједничку постградуалну академију. „Компаније, као што су Е.ОН, ЕдФ или ЧЕЗ, сигурно

би имале интерес и могућност да се отварају и према другима“, коментарише Холфелдер.

Најбољи пут за смањивање емисија угљен-диоксида, чијих 80 одсто отпада на енергетику, јесте, како је истакао Јанез Поточник, европски комесар за науку и истраживање, развој нуклеарне енергетике. Док електрана на гас са сваким произведеним мегават-сатом, испусти 400 килограма штетних материја, нуклеарна то чини само са петнаест. Замена свих нуклеарки гасним електранама, што хоће у Чешкој да спроведе Мартин Бурсик, министар за животну средину и шеф Странке зелених, не води смањењу него повећању штетних емисија.

А премијер Чешке Мирек Топо-

ланек, домаћин форума, лансирао је одважну, неки би рекли авангардну идеју у ренесанси атомске енергије – убудуће нуклеарна енергија требало би да се третира као еколошка, то јест практично беземисиона, као и она из обновљивих извора, воде, ветра, сунца... Није усвојена, али, како кажу њени аутори, има времена... Чешка је као домаћин показала двојно лице у односу на нуклеарну енергију. С једне стране, сада је на снази мораторијум за градњу нових нуклеарки што је била цена уласка Странке зелених у владу, која се без ње не би ни могла формирати. На другој страни, нигде у Европи вероватно не постоји тако јак политички лоби за нуклеарке – за наставак градње јесу 190 од укупно 200 посланика! Значи, премијер предлаже нешто сасвим супротно од министра...

Чешка ће председавати Унијом од почетка идуће године. У њеном мандату може се очекивати да ће ЕУ усвојити такав енергетско-климатски пакет мера који је већ као циљ поставио смањење емисије угљен-диоксида за 20 процената до 2020. године. А те 2020. бар би 20 одсто морало да потиче из обновљивих извора.

М. Лазаревић

НУКЛЕАРНА ЕНЕРГИЈА – НАЈЈЕВТИНИЈА

Важан мотив за градњу нуклеарки, према еврокомесару Ристорију, све више постаје цена електричне енергије. Она ће, не само због повећања цена нафте и гаса, расти него и због новог и све већег трошка – дозвола за испуштање емисија угљен-диоксида. Енергија произведена из атома, практично без емисија, деловаће зато против повећања цена струје. „Европљане треба информисати да енергија из атома благотворно делује на цене струје које почињу многе потрошаче, нарочито социјалне слабије, да забрињавају и више од цена нафте. А велика предност нуклеарки јесте и јевтино гориво које има мањи утицај на цену струје него амортизација, односно повраћај уложених средстава у градњу.

АТОМИ ЗА ЕНЕРГЕТСКЕ ВИШКОВЕ

У Бугарској ове године крећу радови на новој нуклеарки „Белене“. – Румуни договорили улагања у два нова блока у „Чернаводи“, а Турци прикупљају понуде за подизање прве домаће „фабрике“ струје из атома. – Избором Берлусконија за премијера извеснија градња нуклеарних електрана и у Италији

Електропривреде југоисточне Европе, које сада тишти дефицит струје, могле би да средином следеће деценије имају вишкове електричне енергије уколико се остваре планови о градњи нових нуклеарних реактора у региону. Бугари су спремни да ове године покрену радове на новој нуклеарки „Белене“, Турска је расписала тендер за градњу прве домаће атомске електране, а Румуни уз проширење „Чернаводе“ размишљају о још једном центру за добијање струје из атома. Амбициозне нуклеарне планове имају и Мађари, Хрвати и Словенци, па чак и Италијани који су се својевремено заветовали против атомских електрана.

У Бугарској медији извештавају да је немачки џин RWE главни фаворит за улогу стратешког партнера са 49 одсто власништва у будућој нуклеарки „Белене“ са два реактора по 1.000 мегавата. Коначан избор направиће средином године бугарска Национална електропривредна компанија

Рим: крај забране градње НЕ ?

(НЕК), која ће у том постројењу задржати већински пакет акција. У трци за одабир стратешког партнера уз RWE је остао само још белгијски „Electrabel“, након што су отпали E.ON, Enel и ČEZ који су такође у јануару ушли у ужи избор. Према тврдњи софијских листова, RWE је спреман да одмах уложи 400 милиона евра, како би се до краја године покренула градња „Белена“. Све је то, међутим, довео у питање немачки „Ди велт“ наводећи недавно да се поједини акционари и финансијери групе RWE опиру том пројекту из бојазни да се „Белене“ гради на трусном подручју. Неки од њих сматрају и

да планирана руска технологија није довољно безбедна. Сумњу није отклонила ни тврдња бугарске Академије наука да подручје Белена спада у регионе са најмањим сеизмичким активностима у тој земљи.

Чак 2.000 руских стручњака учествоваће у градњи нуклеарке „Белене“, вредне четири милијарде евра по предрачунској вредности, за коју ће гро опреме испоручити руски „Атомстројекспорт“. Укупне инвестиције, по уверењу неких аналитичара, биће ипак веће од планираних и достићи ће шест до седам милијарди евра. Градња реактора крај места Белене на Дунаву почеће ове године, а требало би да прораде 2014, односно 2015. године.

Бугарски енергетски магнат Христо Ковачки изјавио је да та земља, уз „Белене“, има потребе за још најмање два нова блока по 1.000 мегавата у засад јединој нуклеарки у Козлодују. Држава би, по његовим речима, требало да уради пројекте тих реактора који би били у приватном власништву. После затварања четири реактора,

Енергетска тројка највећи загађивач

Немачки енергетски гиганти RWE и E.ON и италијански Enel били су највећи емитери угљен-диоксида у ЕУ од 2005. до 2007. године због огромног ослоњања на угаљ у производњи струје, тврди истраживачка компанија „Carbon Market Data“.

У том трију водећи загађивач атмосфере је RWE, чије електране на угаљ имају готово 25.000 од укупно 44.500 мегавата производног капацитета те корпорације, наводи Интернет портал „EurActiv“. Неславу титулу ова тројка је освојила у конкуренцији такође великих загађивача из енергетско-интензивних делатности попут индустрије челика, тешке хемијске индустрије и производње цемента.

у „Козлодују“ раде још два блока по 1.000 мегавата, која су у овогодишњем првом тромесечју премашила планирану производњу за 6,5 одсто и испоручила 4,5 милијарди килват-сати електричне енергије.

Четири компаније у трци за турску НЕ

У Турској до краја септембра траје прикупљање понуда за градњу прве домаће атомске електране, која би имала 4.000 мегавата. Нуклеарка код Мерсине на обали Медитерана треба да буде изграђена до 2015, а држава се обавезала да из ње откупљује струју у првих 15 година рада. До почетка априла тендерску документацију узеле су четири компаније – јапански „Itochu“, канадски „Atomic Energy“ и француске корпорације „Vinci“ и „Suez“. Експерти турског министарства енергетике и природних ресурса изражавају очекивање да ће на лицитацији учествовати и фирме из САД, Русије и Јужне Кореје и да ће домаће компаније основати конзорцијум са странцима како би се укључиле у ову трку.

У Румунији је јавно предузеће „Nuclearelectrica“ у марту постигло договор о градњи трећег и четвртог блока у јединој тамошњој нуклеарки „Чернавода“. Споразум вредан 2,3 милијарде евра постигнут је са шест страних инвеститора – „Arcelor/Mittal“, ČEZ, „Electrabel“, Enel, „Iberdrola“ и RWE. Сваки од њих требало би да има 10 до 15 одсто удела у пројекту. Изградња почиње у 2009. и трајаће до

2014. или до 2015. године. Нови реактори имаће по 700 мегавата, колико и два постојећа блока, а када се заврше „Чернавода“ ће подмиривати до 40 одсто румунске потрошње струје. Да би осигурали енергетску независност, Румуни ће до 2020. године изградити још једну атомску електрану, изјавио је Теодор Кирика, директор компаније „Nuclearelectrica“. Нова нуклеарка имала би 1.200 мегавата и градила би се у централном делу Румуније уз учешће француске групе „Areva“.

Енергетски стратеги у Мађарској најављују градњу новог нуклеарног постројења у Пакшу између 2020. и 2025. године, које би заменило постојеће времешне реакторе на тој локацији. Прецизна одлука о том пројекту биће донета до 2010. године. Пошто су решили да не беже од нуклеарне енергије, Мађари претходно имају намеру да радни век једине домаће атомске електране „Пакш“ продуже за 20 година, односно до 2032. У тој нуклеарки, удаљеној четрдесетак километара од границе са Србијом и Хрватском, први блок од 440 мегавата совјетске технологије пуштен је 1982, а пет година касније прорадила су и остала три реактора исте снаге. Њихов век трајања првобитно је планиран на три деценије, па је први блок требало да се угаси већ 2012. године. Ова атомска електрана са 1.729 мегавата даје годишње око 13 милијарди килват-сати, односно готово 40 одсто мађарске производње струје.

Фулвио Конти, председник италијанске енергетске групе Enel, најавио је у интервјуу за лист „Република“

могућност почетка градње нуклеарне електране у Италији у следећих седам година. Министар индустрије Клаудио Скајола тврди, пак, да ће реализација таквог пројекта кренути до 2013. године. Извесност градње нуклеарки у тој земљи подупире чињеница да се лично нови-стари премијер Силвио Берлускони залаже за такво решење, иако је у Италији још 1987. године забрањена градња атомских електрана. Штавише, има идеја и да Италија гради нуклеарне електране у суседним земљама које излазе на Јадран, попут Албаније и Црне Горе, како би на средњи рок осигурала енергетске потребе јер сада увози петнаест одсто потребне струје. На вести да би Италија могла тражити „нуклеарне“ локације у Црној Гори и Албанији, реаговали су еколошки покрети и друге невладине организације. У Црној Гори је ризично градити нуклеарне електране и то се не сме десити, саопштио је тамошњи покрет „зелених“.

Нова нуклеарка и у Хрватској?

У Хрватској је Дамир Поланец, потпредседник владе и министар привреде, први јавно рекао да је „можда дошло време“ да градња нуклеарке на хрватском тлу више не буде баук. И сама најаву већ изазива спорове око могуће локације таквог постројења. Спомину се Обровац, Шибеник, али и подручја крај Дунава и Саве. Без нуклеарке, Хрватска ће 2014. бити у мраку, тврди загребачки „Национал“. Магазин упозорава да ће домаћа електропривреда због раста потрошње струје од три одсто годишње морати сама да изгради нуклеарну електрану на својој територији јер Словенци не размишљају да у градњу новог блока у нуклеарки „Кршко“ укључе Хрватску као суинвеститора. Тренутно, Хрвати 17 одсто своје потрошње струје покривају из „Кршког“ које има 730 мегавата и производи око пет милијарди килват-сати годишње.

Словенци ће до 2012. године имати 1.600 мегавата мањка у сектору производње струје. Иако ће градити још класичних електрана, енергетску самодовољност може им осигурати само проширење нуклеарне електране „Кршко“ у које, како и сами наводе, неће укључити Хрватску због низа текућих спорова везаних за поделу струје и финансирањем одлагања атомског отпада из те нуклеарке.

Младен Бачлић

Истанбул: нуклеарка на обали Медитерана

Ризични времи дани

Застарелост електрана и енергетске мреже - главни проблеми. - Ако лето буде мало топлије од просечног, могући вишедневни прекиди у снабдевању великих центара

Енергетски стручњаци у Пољској упозоравају да би готово четрдесетмилионско становништво ове земље током лета могло да остане и по цео дан без електричне енергије. Према предвиђањима ПСЕ, пољске дистрибутивне фирме, ризик од несташице и прекида у снабдевању током лета доста је висок, због чега се и јавно упозорава да је национална енергетика пред колапсом а да влада ништа не чини да би се предупредила и спречила катастрофа. Без испорука струје Пољаци могу да остану, пре свега, у топлим и сувим данима у јулу и августу, као и током зимских вечери. При стално растућој потрошњи, електране тешко стижу да покривају повећану тражњу. Посебан проблем постаје и застарела енергетска мрежа кроз коју је тешко послати веће количине енергије и када би их било.

Експерти упозоравају већ неколико година на све лошије стање националне електроенергетике. „Пољске енергетске мреже су у катастрофалном стању, а многе су и престареле. Други проблем је све већи недостатак производних капацитета. Пољске електране, наиме, све теже покривају растућу тражњу, нових капацитета нема, постоје само планови за њихову градњу“, упозорава Кжиштоф Жмијевски, бивши дугогодишњи шеф ПСЕ. „Најважније је модернизовати целу мрежу тако да не згода, изазвана, на пример, падом дрвета на водове, без струје остави што мањи број домаћинстава. Мреже су најгоре тамо где је мало потрошача и где се не исплати модернизација. Али, главни проблем јесте у томе што се у седам од шеснаест војводства уопште не инвестира у енергетске мреже.“

Варшава: изгубљен корак у производњи електричне енергије

Стефанија Каспжикова, директорка ове компаније, недавно је упозорила да ће, ако лето буде макар мало топлије од просека, претити велика опасност испадања струје у великим центрима, као што су Варшава, Вроцлав, Катовице, Познањ... ПСЕ с тим сасвим озбиљно рачуна и има већ припремљене планове ограничавања испорука у таквим ситуацијама.

Ове године је већ доста касно, сматра Славомир Кристек, шеф Одсека Привредне коморе за енергетику, и мало шта се може озбиљније учинити. А најважније је, како истиче, градња нових блокова електрана, али то ће трајати најмање седам година. Годишње тражња за електричном енергијом расте између 2,2 и 3,8 процената, а нових извора енергије нема, па и ако се нешто и пусти у рад, тиме се само замењује неки већ потпуно дотрајали капацитет.

Политичари у Пољској енергетицом су се почели озбиљније бавити

тек после хаварије у априлу у луци Шћећин, коју су почетком тог месеца погодиле обилне снежне падавине. Више од 400.000 житеља града и околне области остали су тада и неколико дана без струје, воде и телефонских веза.

Лех Качињски, председник Пољске, потом је наручио од Уреда за националну безбедност извештај о енергетској ситуацији у земљи. Извештај је урађен и ових дана послат је председничкој канцеларији. Према директору овог уреда Владиславу Стасиаку, препоручена је редовна контрола Министарства привреде које одговара за безбедност у енергетици. Валдемар Павлак, вицепремијер и министар привреде, нема ништа против контроле, али кривицу сваљује на раније владе које су запустиле развој енергетике и нису осигурале модернизацију ове виталне гране. А донедавно, Пољска је била извозник и то не малих количина електричне енергије.

М. Лазаревић

„Гранд Инга” обара рекорде

Када се заврши овај грандиозни пројекат, заједно са постојећим бранама „Инга I” и „Инга II” и новом „Инга III”, имаће инсталирани капацитет од чак 39.000 мегавата, по чему ће бити светски рекордер. Брана висока 205 метара, акумулационо језеро дуго петнаест километара

Пре две године почели су завршни разговори кредитора и владе Демократске Републике Конго, како би се наша средства и почело са реализацијом највећег светског хидропројекта „Гранд Инга”. Недавно је у Лондону одржан састанак Светског енергетског савета (WEC), у жељи да се пронађу инвеститори за 80 милијарди долара вредан подухват. Реч је о грандиозној брани на реци Конго високој 205 метара, са акумулационим језером од 15 километара и новом браном „Инга III” (са инсталисаном снагом од 4.500 мегавата). Увелико се ради на студији изводљивости, а озбиљно интересовање за финансирање показали су Светска банка, „EdF GROUP” (Француска), „Lahmeyer” (Немачка), Европска инвестициона банка и Афричка банка за развој.

Заједно са постојећим хидроелектранама „Инга I” и „Инга II” целокупан систем „Гранд Инга” имаће инсталирани капацитет од 39.000 мегавата, са чак 52 турбине. По томе ће бити без премца

Брана «Инга I» на реци Конго, низводно од Киншасе

у свету. Планирано је да радови почну 2014, а десет година касније свет ће добити највећи хидро систем на планети, који ће обезбеђивати трећину потреба за електричном енергијом у Африци. Почетак реализације пројекта је изградња бране „Инга III”, која ће омогућити пренос електричне енергије у Јужну Африку. Наиме, пет афричких земаља (Конго, Боцвана, Ангола, Намибија и Јужна Африка) потписале су октобра 2004. споразум WESTCOR којим је планирано да се по завршетку пројекта „Гранд Инга”, уради и мамутски преносни систем (вредан десет милијарди долара), како би се

струја из Конга извозила на север у Египат, на запад у Нигерију и на југ у Јужну Африку. Завршетак бране „Инга III” планиран је за 2012. годину. Посао је вредан око шест милијарди долара.

Идеја о изградњи овако грандиозног пројекта рођена је 1980, али је све одложено због лоше политичке ситуације и превирања у Демократској Републици Конго. Осам година пре тога (1972) пуштена је у рад брана и хидроелектрана „Инга I” (350 мегавата), а 1982. завршена је и друга брана „Инга II” (1.424 мегавата инсталисане снаге). Оне су прилично раубоване током деценија експлоатације, а током немира у овој земљи радиле су са само 30 одсто капацитета. Генерални ремонт, предвиђен у динамици радова пројекта „Гранд Инга”, у току је. Вредност рехабилитације је 550 милиона долара. Ангажовани су немачки „Сименс”, руски „Русал” и канадске компаније „MagAlloy” и „SNC – Lavalin”.

Парадоксално је да је коришћење електричне енергије у Конгу, упркос оваквим потенцијалима реке Конго, међу најнижим у свету. У руралним подручјима чак 60 одсто становништва користи петролеј.

Б. Сеничић

Успавани колос

Конго је, после Амазона, највећа светска река по протоку воде (40.000 кубних метара у секунди). Извире на југу земље код места Кабало. У горњем току се налазе највећи водопади на свету – спектакуларни Инга водопади, високи 96 метара. До водопада Стенли, домаће становништво реку зове Луалаба. После водопада постаје Конго. Дуга је 4.650 километара и пета је река по дужини у свету. У Африци је дужи само Нил. Она је пловна од извора до ушћа у луци Матадију, где могу да упловљавају бродови са газом од чак седам метара. Река Конго се међу домороцима још зове Мванза и Нзади. Главне луке су Бома и Матади. После дубоког ушћа на правцу од готово четрдесет километара, бродови улазе у плиће делове са каналима дугим 45 километара. На појединим местима река Конго је широка и по шеснаест километара. Узводно од луке Бома, речно корито 75 километара пролази поред високих брда и канала, све до ушћа у Матадију. На петнаестак километара пре ушћа, Конго прави импресиван заокрет и ту се сужава на само километар ширине. Јапански инжењери су на том месту направили први велики мост преко њега.

Главобоље с ноћним вишковима

Дебаланс укупне производње и потрошње електричне енергије разлог је стварања великих ноћних вишкова за које се за сада никако не може наћи пласман. - Потискивање термоблокова, посебно у највећем енергетском комбинату РЕК „Битола“, угрожава сигурност рада опреме

Нови проблем функционисања македонске електропривреде, после пребрзе либерализације тржишта, представља велики дебаланс укупне производње и потрошње електричне енергије, због чега се јављају неискоришћени ноћни вишкови у електроенергетском систему. Ранијих година то и није било толико изражено, јер су велики индустријски купци, донедавно, углавном „пеглали“ систем и трошили сву ноћну производњу струје. Али, од ове године, од како је кренула либерализација за осам такозваних велепотрошача и од када су они снабдевање струјом на основу годишњих уговора обезбедили са иностраним трговцима, у држави практично нико више није заинтересован да преузме ове домаће јефтине ноћне мегаватсате електричне енергије.

Последице изазване таквом ситуацијом су вишеструке. До крајњих техничких могућности потискује се, најпре, рад свих хидро и термо капацитета, што посебно угрожава сигурност рада опреме термо-блокова. А са таквим драстичним одступањима угрожава се и рад свих суседних електроенергетских система, па је питање да ли ће због тога моћи да се избегне и плаћање пенала, предвиђених европским прописима, због тако великог дебаланса.

Македонски преносни систем оператор, који муку мучи како да сачува сигурност целог система, ових

Термоблокови се ноћу потискују због вишка струје: РЕК „Битола“

дана се заиста труди да објасни потрошачима, па и целој јавности, како то да се дневно увози у великим количинама скупа струја, а да би се покрио укупни дефицит, а да се ноћу та толико потребна енергија непродуктивно потискује у систему. Или, што је још горе, вишак се буквално даје бесплатно сваком од суседних електроенергетских система, који покаже интерес. Истини за вољу, преносни оператор је покушао да реализује и продају ноћних вишкова, па је од краја априла па до почетка маја на аукцију дато 11.837 мегаватсати енергије и то по цени од само 28 евра. Али, од те количине продато је свега 2.163 мегават-сати.

- Проблем ноћних вишкова у ЕЕС резултат је пребрзе реформе са либерализацијом тржишта струје и још је један у низу скупих енергетских промашаја - каже Мирко Трипуновски, декан Европског универзитета у Скопљу. - Циљ сваке реформе је да увођењем таквих променама прође без финансијских последица, али и у овом случају до сада то није баш тако. Главни промотор за уведу поступну либерализацију тржишта у овој

држави било је, наиме, руководство саме Државне производне компаније ЕЛЕМ, које је сматрало да се са производњом струје, без обавезе снабдевања највећих индустријских капацитета, може направити уносни бизнис. Али, једноставно, они су се опет прерачунали. Јер, без тих велепотрошача из металуршког комплекса, а које се сада снабдевају на отвореној берзи, ноћне вишкове енергије више и нема ко да троши, не само у земљи него и у региону. Последице по цели систем, стога, већ су и те како забрињавајуће.

Овај проблем ипак, додаје Трипуновски, можда ће се решити јер долази летњи период са високим температурама, па ће вероватно Грчка, која је дефицитарна са енергијом, покупити све ноћне вишкове енергије од суседа на Балкану, а како би обезбедила довољно струје за рад својих климатуређаја и за осталу потрошњу. А ако до тога, међутим, не дође, бар се зна чија је једина кривица и одговорност за необезбеђени комерцијални пласман великог вишка електричне енергије у систему.

Саша Новевски

ХЕ „Фала“ – споменик културе

ХЕ „Фала“ у раду са три агрегата

„Дравске електране“ - Марибор обележиле су недавно деведесет година рада Хидроелектране „Фала“, електроенергетског објекта који ће, захваљујући технолошком наслеђу, ове године бити увршћен међу споменике културе Словеније. Ова хидроелектрана је, према подацима са сајта „Дравских електрана“, до сада произвела више од 16,67 милијарди киловат-часова електричне енергије, а у време када је изграђена, представљала је један од један од највећих техничких подвига. У првом тренутку снага електране износила је, наиме, 20 MW, пет агрегата са по четири MW. Њена снага је, после више санација и доградњи, удвостручена и износи 58 MW, а ХЕ „Фала“ сада производи 260 милиона киловат-часова годишње, што је и 10 одсто електричне енергије из „Дравских електрана“. Прва опрема и стара Францисова турбина сачувани су у првобитном облику и представљају велику вредност као део техничког наслеђа прве словеначке хидроелектране на Драви. Збирка је недавно допуњена многобројним другим експонатима, чиме је употпуњена вредност овог историјског објекта.

П. М. П.

Бурна реаговања еколога

Хрватско нуклеарно друштво сматра да би у Хрватској до 2020. године могла да се изгради нуклеарка, снаге око хиљаду мегавата, која би коштала око две милијарде евра. Евентуалне локације за електрану, која мора да се нађе поред реке и на тектонски стабилном подручју, одређене су још када се у Хрватској крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година размишљало о још некој нуклеарки осим Кршког из кога се струјом снабдевају и хрватски потрошачи. Предлагане су Превлака крај Сиска и Даљ у Славонији, а избор ових локација, поготово друге, изазвао је бурна реаговања еколога у Хрватској и Србији. У ХНД сматрају да би могла да буде формирана компанија у којој би држава или ХЕП били власник 51 одсто деоница, док би остатак припао угледним светским компанијама које би нашле интерес за градњу нуклеарне електране. Ова компанија би узела кредит с мораторијумом од пет година који би отплаћивала у следећих двадесетак година.

П. М. П.

Субвенције за најугроженије

За први квартал ове године електродистрибутивним предузећима у Републици Српској уплаћено је 1,23 милиона КМ за субвенције по основу утрошене електричне енергије за око 31.000 корисника. Толико потрошача остварило је, наиме, право на ову врсту помоћи према Програму заштите социјално угрожених категорија потрошача електричне енергије, јавила је агенција Срна. Износ по једном кориснику на месечном нивоу одговара утрошку 100 киловат-сати струје што, по кварталу, износи око 40 КМ, рекао је Љубо Гламочић, помоћник министра привреде, енергетике и развоја РС, додавши да су субвенције исказане на мајским рачунима за струју. У овој години Влада РС је, по његовим речима, планирала да за ову намену издвоји 10 милиона КМ, што је довољно да се обухвате сви корисници који имају право на субвенције.

П. М. П.

Скупља струја за домаћинства

Електропривреда Црне Горе није задовољна одобреним регулаторно дозвољеним приходом, јер се тиме не уважавају принципи економског регулисања електроенергетског сектора, саопштили су крајем маја из ове компаније. Регулаторна агенција за енергетику је, наиме, ЕПЦГ за ову годину одобрила приход од око 243,8 милиона, а тражено је 313 милиона евра. „После првих анализа стручних тимова компаније оцењено је да принципи коришћени приликом обрачуна регулаторно дозвољеног прихода остављају бројне недоумице“, наведено је у саопштењу ЕПЦГ. Како је истакнуто, ЕПЦГ је тражила стопу повраћаја на инвестиције од шест, а одобрено јој је два и по одсто. У ЕПЦГ тврде и да је износ добијен за трошкове пословања знатно мањи од траженог јер није уважено то да су они знатно увећани. А ЕПЦГ ће само по основу повећања цене угља и мазута за потребе ТЕ „Пљевља“ имати додатни трошак од 11,5 милиона евра. У року од пет дана, након анализе дозвољеног прихода, ЕПЦГ ће Регулаторној агенцији доставити и табеле са ценама. Како процењују у Регулаторној агенцији за енергетику, након одобреног прихода, цена струје за домаћинства повећаће се између 14 и 17 одсто.

П. М. П.

Складиштење угљен-диоксида

БРИСЕЛ – Европски парламент би могао да затражи увођење обавезе да све постојеће електране на фосилна горива инсталирају до 2025. године технологију за хватање и складиштење угљен-диоксида. У опцији је и увођење мораторијума на изградњу нових термоелектрана после 2015. године, ако оне не буду у стању да спрече емитовање 90 одсто угљен-диоксида који шаљу у атмосферу, рекао је британски посланик Chos Davies, извештач Парламента на предлоге Европске комисије везане за регулисање складиштења угљен-диоксида у подземне геолошке формације.

(Извор: EurActiv)

Угаљ нема алтернативу

ВАШИНГТОН - Америчка „Energy Information Administration“ процењује да ће потрошња угља у свету од 2004. до 2030. године пораси за 74 одсто, међународна трговина угљем за 44 одсто, док ће се удео угља у светској енергетској потрошњи са 26 одсто из 2004. повећати на 28 одсто у 2030. Упркос противљењу еколога, заговорници коришћења угља тврде да та сировина нема алтернативу, првенствено у погледу обезбеђења сигурности снабдевања и мањих трошкова експлоатације.

(Извор: www.eia.doe.gov)

Изградиће се 50 термоелектрана на угаљ

МИЛАНО – Европа планира у следећих пет година изградњу 50 термоелектрана на угаљ које треба да буду у функцији снабдевања електричном енергијом у следећих пола века. Италијанска енергетска компанија „Enel“ већ је покренула пројект реконструкције своје велике термоелектране на мазут у Civitavecchiji у термоелектрану на угаљ. На повећање учешћа угља у производњи струје, због поскупљења нафте и гаса, припрема се и Немачка („Vattenfall“). Британија са термоелектраном „Kingsnorth“ у Кенту, као и Чешка, Шпанија, Француска, Пољска, Словачка и друге земље. Иначе, највећи потрошачи угља у Европи су Немачка, Пољска, Велика Британија, Шпанија, Турска и Чешка.

(Извор: Пословни дневник)

Залихе угља за 200 до 400 година!

ЊУЈОРК - Већина геолога предвиђа да ће залихе угља трајати још 200 година, док поједини рачунају и са веком од чак 400 година. Истовремено јачају процене да би залихе нафте могле бити исцрпљене на глобалном нивоу кроз пола века. Иако се цена угља у последњих неколико година утростручила, ова сировина је и даље знатно јефтинија од нафте. Битан фактор у корист угља је што га извозе многе земље, а његове цене и производњу не контролише картел попут ОПЕК-а, наводе енергетски експерти.

(Извор: Пословни дневник)

И у Хрватској „струјни парадокс“

ЗАГРЕБ - Нагли раст цена нафте и деривата у последње две године, уз замрзнуте цене електричне енергије и природног гаса за домаћинства, створио је економски парадокс да је у Хрватској грејање на струју постало јефтиније од коришћења лож-уља, пише energetika-net. За производњу једног kWh електричне енергије потребно је потрошити два до три kWh топлотне енергије добијене из гаса или нафтних деривата. Затим, губици у преносу и дистрибуцији електричне енергије од електране до потрошача премашују 10 одсто. Збиром тих параметара реално је претпоставити да грејање струјом производи око три пута већу потрошњу примарног енергента, него грејање на мазут или гас. Постојећи однос мало-продајних цена електричне енергије, лож-уља и природног гаса за потребе

грејања (2,9 :2,9 :1) није дугорочно одржив, па се само поставља питања када и у коликој мери ће се кориговати цена и друга два енергента.

(Извор: energetika-net)

Хрватска тражи резервацију прекограничне мреже

ЗАГРЕБ – Хрватска је затражила од Европске уније да јој, као земљи кандидату, продужи прелазни период за примену мера које се односе на подручје електричне енергије до 31. новембра 2018. године, пише агенција ХИНА. Влада у Загребу је овај захтев, на отварању билатералне међународне конференције о приступању (21. априла), образложила "врло специфичним положајем" у коме се у овој области налази Хрватска. Загреб тражи привремено изузеће од Уредбе 1228/2003, којом се регулишу критеријуми за приступ мрежи за прекограничну трговину електричном енергијом. Хрватска тражи резервацију прекограничног преносног капацитета у увозном смеру за потребе домаћих купаца у износу 1.000 мегавата на свим границама. Тиме се жели заштитити од могућих "загушења" на преносној мрежи, јер увози велики део електричне енергије.

(Извор: Business.hr, ХИНА)

Сагоревање угља помоћу чистог кисеоника

ФРАНКФУРТ - Joachim Krautz са Универзитета у Cottbusu (Немачка) сматра да је "оxуfuel" технологија правац којим ће се руководити енергетска привреда у развоју термоелектрана на угљ. "Оxуfuel" сагорева угљ помоћу чистог кисеоника, уместо ваздуха. Угљ се везује са кисеоником из ваздуха и раствара угљен-диоксид. "У техници оxуfuel не долази ни до паљења осталих гасова који се налазе у ваздуху, па их нема ни у испусним гасовима. С обзиром на то да се угљ спаљује само чистим кисе-

оником, добија се готово потпуно чист угљен-диоксид који се може сабијати или трансформисати у течно стање и тако транспортовати и складиштити", наводи Krautz. Bernd Meyer, професор рударства из Freiberga, сматра да ће у будућности моћи да се користе вишкови гасова. "Ако успемо да пронађемо катализаторе и решења како да од угљен-диоксида производимо различите продукте, као што су пластичне масе и материјали засновани на угљен-диоксиду, имали бисмо решење за проблем одлагања CO₂", каже Meyer.

(Извор: Deutsche Welle, Пословни дневник)

Већи приходи Русије од нафте и гаса

ЛОНДОН – Часопис "Економист" пише да је Русија данас зависнија од нафте и природног гаса него икада раније. Chris Weafer, главни стратег банке Uralsib, каже за тај часопис да се удео нафте и гаса у руском БДП-у од 1999. више него удвостручио. Према подацима Института за економске анализе, нафта и гас у руском буџету учествују са 50 одсто, а доносе чак 65 одсто прихода од укупног руског извоза.

Задивљујући успон „Гаспрома“

МОСКВА – Московски "Комерсант" пише да скок вредности руске компаније „Гаспром“, после инаугурације њеног досадашњег челника за председника Русије, није крај овог "здивљујућег успона". „Гаспром“ је увећао вредност за 4,8 одсто на дан инаугурације Дмитрија Медведева, а дан касније за нова 4,2 одсто - на укупно 359,8 милијарди долара тржишне капитализације. На тај начин претекао је кинески „China Mobile“ и амерички „General Electric“ и постао

трећа компанија на свету по тржишној вредности. Лист, позивајући се на процене експерата, сматра да је вредност компаније и даље потцењена. Медведев је на последњој седници генералне скупштине „Гаспрома“ пројектовао раст вредности компаније на билион долара у "најскоријој будућности".

„Енел“ други у Европи

МИЛАНО - Куповином шпанске електроенергетске компаније „Endesa“ и руског произвођача струје ОГК-5, прошле године, „Енел“ је постао друга европска електроенергетска компанија са инсталисаном снагом, крајем 2007. године, од 75.500 MW и са 51,6 милиона корисника у 21 држави на четири континента. На слободном тржишту „Енел“ нуди услугу типа "dual energy", односно продају струје и гаса. У другој половини 2007. с таквом понудом „Енел“ је у Италији добио 600.000 нових купаца и сада је на тржишту снабдевања гасом друга компанија у Италији, после „Италгаса“, са 2.500.000 корисника.

(Извор: ANSA)

Нови блок у ТЕ "Пљевља"

ПОДГОРИЦА - Електропривреда Црне Горе (ЕПЦГ) позвала је заинтересоване да се до 3. јула пријаве за израду идејног пројекта и студије оправданости изградње другог блока Термоелектране „Пљевља“. ЕПЦГ очекује од изабраног понуђача да посао заврши за седам месеци. Процене су да би нови погон коштао око 175 милиона евра. Снага нове електране процењена је на између 200 и 250 MW, с годишњом производњом од око 1,3 милијарде kWh. Стручњаци ЕПЦГ предлажу да се други блок ТЕ изгради на основу приватно-јавног партнерства, где би држава дала концесију за градњу, а стратешки партнер обезбедио новац.

(Извор: www.seebiz.eu)

Припремио: Д. О.

Споменик пркосном духу

Било је то место са шармом: некадашњи логор постао је стециште слободног духа Београда и оперативно занимљив случај за Управу државне безбедности

Ових дана води се расправа око Старог сајмишта, организују се скупови, приређују предавања и трибине, пише се по новинама и дописује с њима. Поделио се и посвађао народ, баш онако, српски: два табора, три мишљења. Сукобиле су се две опречне и непомирљиве концепције: прва би да ту негдашњу почетну станицу на путу у смрт више десетина хиљада људи уреди и уприличи као опомињући споменик страдања београдских и србијанских Јевреја, а друга би да простор арчи као најатрактивније градско грађевинско земљиште.

Могле су се током те препирке чути врло занимљиве ствари: од готово непознатих историјских истина, па до њиховог помодног "европејског" багателисања. Али, свима је промакла једна повесна неистина. Наиме, тај злогласни транзитни логор, који се од 1941. до 1944. године налазио на месту предратног сајма, на левој обали Саве, а кроз који је прошло око педесет хиљада људи, није био на територији тадашње исказапљене и прекројене Србије! Тачно је да је био намењен њеним грађанима, али на простору који је тада "запосела" – Независне држава Хрватска. Кратко памћење. Лош наставни програм из историје! Заборавило се да је читав Срем био "ратни плен" највеће Хитлерове савезнице на Балкану!

Србија је током рата и окупације имала један једини логор, онај у Смедеревској Паланци, у који су "склањана" деца виђених људи задојена комунистичком или љотићевском германофилском идеологијом. Само, не да би окајавала грехе или кулучила, већ да би им се спасила глава. Остало су били "сабирни центри"...

Старо сајмиште некада

Споменик пострадаој браћи Мојсијевог закона у Београду и изван Јеврејског гробља мора да постоји, али би му најпогодније место било на Дорћолу, и то у кварту оивиченом улицама Тадеуша Кошћушка, Јеврејском, Солунском и Високог Стевана, где се све до 6. априла 1941. године и бомбардовања Србије, у тада срањеној Мојсијевој улици, налазила ваљда најстарија београдска синагога.

Прво београдско сајмиште изграђено је, иначе, 1937. године и било једно од најмодернијих у Европи. Треба ли споменути да је управо те године, приликом отварања прве сајамске изложбе у централној кули која и данас постоји, емитована прва телевизијска слика код нас, али и у Европи?! Од сајма мало је сачувано: тек кула с торњем и Спасићев павиљон. Остало је срушено током оног "савезничког" бомбардовања 1944. године.

Старо сајмиште је замало постало београдски Монмартр. Градске власти су се досетиле да тај простор прекроје и разделе истакнутим ликовним уметницима за атеље. Идеји се испречила беда, па су ти атељеи многим уметницима-бескућницима постали једина коначишта у којима се тек успут вајало или сликало. Један од "станара" био је и Михиз, додуше естета, али човек који је, бар за сликарство, имао две леве руке. Ипак, било је то место са шармом: негдашњи логор постао је стециште слободног духа Београда и оперативно

занимљив случај за – Управу државне безбедности. Треба ли подсећати да је 1954. године у атељеу потоњег академика Миће Поповића, премијерно изведена Бекетова представа "Чекајући Годо", управо тих дана отказана у Југословенском драмском позоришту?! По причи Љубе Тадића, једног од шесторице актера те представе (играли су још и Радисав Јовић, Мића Томић, Раде Марковић и Бата Паскаљевић, а режирао је Таса Поповић, познатији по уметничком псеудониму Павле Угринов), свих двадесетак гледалаца је доцније због тога имало проблема, иако Бекет никад званично није био забрањен.

Али та представа, која је на изврстан начин симболизовала (ипак немоћни) пркос српске интелектуалне елите оног времена, донела је Старом сајмишту ореол уметничког егзила и попришта слободне мисли. Ваљда због тога, читав комплекс, сад проширен са сијасет склепаних страћара, 1987. је проглашен за споменик (не страдању несрећних логораша, већ културе Београда. Заборављено је и то да је Радио-телевизија Београд свој први и још експериментални програм 1957. године емитовала са Старог сајмишта, две деценије после сензационалне европске премијере!

Старо сајмиште је данас само магличаста успомена. А такву успомену не опредељују полусрушени павиљони, јер она почива у духу оних малобројних који се још сећају.

М. Лазивић

Јунаци наших улица

Много су срећнији народи који својим улицама дају поетска имена називајући их по занатима, уметностима, цветовима... док нашим сокацима као да још теку зној, крв и сузе

Има их који се питају чиме је Молер задужио отаџбину кад је улица у самом центру Београда, преко пута Техничког факултета, добила име по њему, а и не помишљају да је некада, у време кад је улица именована, то била далека периферија града.

Али, свеједно, ко су јунаци наших улица, коме се престоница одужила стављајући му име у градски земљопис? Ко је био Конда, одакле је Добрача, шта је радио Бата Лака, ко су Дринчић, Бацета, Косача... Да ли нам се историја руга кад допушта да оваква имена, по којима су некад називане улице, изгубе значење?

Да крај Чукур чесме зауставим неког Београђанина па да га питам ко је био Ванђел Тома, могао бих руку у ватру да гурнем да не би знао одговор! А реч је о београдском трговцу и добротвору који је дао да се излије споменик дечаку кога су Турци убили крај ове чесме у Добрачиној улици 1862. године, покренувши протесте који су им запечатали судбину не само у Београду већ и у читавој Србији.

Улица у којој се налази Чукур чесма име је добила по Јовану Димитријевићу, грузанском војводи и потоњем кнезу; надимак му је наденут по родном селу Добрача, из околине Крагујевца. Био је истакнути учесник Првог устанка, затим Скупштине у Рудовцима, где је донета одлука о Другом устанку. Борио се око Чачка и био страх и трепет за Турке.

Речени Молер с почетка ове приче је заправо војвода Петар Николајевић, учесник Првог устанка, који се нарочито истакао у одбрани Лознице 1813. године. Остао је упамћен и по томе што је добром Доситеју, кад је оно 1806. у Србију први пут донео кромпир како би народ спасао глади, заузврат даривао шарену краву и теле.

Дринчићеву улицу прославио је пијачни бифе „Код Змајка“, прва српска

Чукур чесма

угоститељска радња која је радила сву ноћ, а у којој су се својевремено у збегу окупљали, барабар, сељаци и академици, клошари и глумци, лаконоге даме и новинари... И нико се од њих није запито откуда улици име?! Е, тај Дринчић је био председник Београдске општине, градоначелник, на размеђи претпрошлог и прошлог века.

Буљубаши Конди се не знају ни име ни презиме. Упамћено је да је службовао код потурице, зулумћара Гушанац Алије, али је са својим момцима, хришћанима, пришао Карађорђу и устаницима. Предложио је да се у Београд упадне са савске стране, али се није зауставио на томе, већ је 13. децембра 1806. године, заједно са Узун-Мирком и пет својих момака прешао бедем, побио посаду и отворио Савску капију колони устаника Милоја Петровића.

Узун Мирко је Мирко Апостоловић. Терзија из Срема, јунак из Првог српског устанка. Надимак (или пре префикс) „узун“ дали су му Турци, јер је био изразито висок, а узун на турском значи – дугачак.

Лазар Арсенијевић био је државни саветник у Србији још од 1842, а од 1848. две године и министар просвете и правде. Био је један међу најумнијим људима свог времена, написао је „Историју српског устанка“, уживао је велико поштовање, али је упамћен по надимку – Бата Лака.

Аксентије Рујанац је у Одеси завршио јункерску школу и био шеф штаба четничке организације, када је уживала највећи углед. Почетком четничких акција, отишао је у Стару Србију да јуначки ратује против Турака. Опкољен је у порти манастира Бољаковца, где је погинуо у лето 1905. године. Београдска Бацетина улица названа је по њему, заправо по његовом надимку, који носи још од младости из Суве Реке, где је рођен.

Кад смо оно недавно писали о изградњи хидроелектране у горњем току реке Дрине, повише Фоче, нисмо ни наслутили да се налазимо на поседу средњовековне српске властелинске породице Косача. Одатле су Косаче прошириле на читаву Хумску земљу, па су кроз неколико генерација били најмоћнија властела босанске државе. Из те породице је чувени јунак Влатко Вуковић, који је разбио турску војску код Билеће 1388. године. Из те породице је и Херцег Стјепан, по коме се, такође, назива једна београдска улица.

Таквих назива је сијасет, нема разлога да их се стидимо или да их препуштамо колективном забору. А, ипак, изгледа да су много срећнији народи који својим улицама дају поетска имена називајући их по занатима, уметностима, цветовима... док нашим сокацима још теку зној, крв и сузе.

М. Лазивић

БИОСКОПИ

„СЕКС И ГРАД“

Најишчекиванији филм икада, као и сада најслађа летња послastiца, коначно ће од 12. јуна бити у биоскопима широм Србије. Након серије, после које ништа није било исто, филм „Секс и град“ ће свакако обрадовати, пре свега, гледатељке. То ће сигурно бити и разлог због кога ће овог лета посећивати биоскопе. Филм прати животе четири главне јунакиње (Кери, Саманте, Шарлот и Миранде), четири године након завршетка шестогодишњег серијала 2004. Сара Џесика Паркер, Ким Картал, Кристин Дејвис и Синтија Никсон репризирају своје улоге из оригиналне ХБО серије. Извршном продуценту серије Мајклу Патрику Кингу, поверена је режија и сценарио.

Улогама љубавних сапутника водећим женским ликовима враћају се, поред Криса Норта и Дејвид Ејгенберг (Мирандин супруг – Стив Брејди), Еван Хендлер (Шарлотин супруг – Хари Голденблат) и Џејсон Луис (Самантин изабраник – Џери Смит Џерод). У филму се главне јунакиње удају, разводе, добијају бебе, али и даље су четири најбоље пријатељице. Све се, наравно, дешава у Њујорку. Снимљена су четири краја филма, тако да се до премијере неће знати да ли су Кери и Зверка пред олтаром изговорили судбоносно ДА.

Како је мода битан сегмент филма, он је потпомогнут са, ни мање, ни више, него 163 модне марке, и то само за „потребе“ сценарија. Јунакиње парадиралају у креацијама познатих кућа: Dior, Fendi, Chanel, Jimmy Choo и многим другим. Екипи се придружује и Џенифер Хадсон („Девојке из снова“), млада добитница „Оскара“ која ће глумити асистенткињу Кери Бредшо, нови лик у филму.

Иу поверењу: већ је договорено снимање наставка филма „Секс и град“.

ПОЗОРИШТЕ

“МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ“

Премијера мјузикла “Маратонци трче почасни круг”, по тексту Душана Ковачевића, а у режији Кокана Младеновића и на музику групе аутора, одржана је 25. маја у Позоришту на Теразијама. Душан Ковачевић, аутор овог култног текста, приметио је да је мјузикл још неиспитан терен у домаћем театру, додајући да је „ово покушај да се направи нешто аутентично, а не само реплика светских хитова“ и да му је част што је за то одабран његов стари текст. Музику су, у три различита стила у складу са обележјима ликова, компоновали Зоран Христић, Ирена Поповић и Марко Грубић, а кореограф је Мојца Хорват. Топаловиће играју Владан Савић, Душко Радовић, Јанош Тот, Драган Вујић и Иван Босиљчић, Билија Питона - Иван Јефтовић, а Кристину и Ђенку - Калина Ковачевић и Марко Живић. У ансамблу су и Весна Паштровић, Душан Милошевић, хор, балет и оркестар, којим дирижује Војкан Борисављевић. Костимограф је Лана Цвијановић, сценограф Марија Калабић. До почетка јула, када је крај сезоне, предвиђено је десетак извођења представе, а улазнице коштају 1.000 динара.

КОНЦЕРТИ

“THE POLICE“

На Ушћу 24. јуна одржаће се концерт једног од најпопуларнијих поп-рок бендова на свету „The Police“. Од самог почетка, „The Police“ је сматран за јединствен бенд – групу која је у стању да за време живе свирке претвори, и онако импресиван звук снимљен у студију, у нешто натприродно. Комбинујући контролисану енергију и изазовну мелодију, Стинг, Стјуарт Копленд и Енди Самерс су свирали инстинктивно импровизујући као џез трио и испољавајући дивљу енергију панк-рок бенда – спој који их је начинио једном од кључних рок група у седамдесетим и осамдесетим годинама прошлог века.

Група је почела да се пробија у периоду кад је панк грозница захватила музичку сцену, крајем седамдесетих. Њихов први албум, „Outlandos D'Amour“ убрзо је избио на врх топ листа, са хитовима као што су „Roxanne“ и „So Lonely.“ Други албум, „Reggatta de Blanc“, је изашао следеће године и такође је освојио врхове топ листа и донео нам хитове као што су „Message in a Bottle“ и „Walking on the Moon“. Он је, такође, донео бенду прву Греми награду за насловну нумеру. „Zenyatta Mondatta“ је уследио 1980. године, и донео још две Греми награде за групу, као и хитове „Don't Stand So Close To Me“ и „De Do Do Do, De Da Da Da“ који су били међу првих десет на топ листи. Године 1981. изашао је нови албум групе “The Police” „Ghost in the Machine“ коју је постао дупли платинум са хит сингловима „Every Little Thing She Does is Magic“ и „Spirits in the Material World.“

Након што се бенд распао 1984. године, одвојене каријере свих чланова бенда су и даље цветале. У марту 2003. група „The Police“ се накратко вратила на сцену ради уласка у рокенрол Хол славних и обновили наду код обожаваатеља у целом свету да би се у будућности поново могао окупити један од најновативнијих и најјутицајнијих рокенрол бендова.

Иако су постојали само нешто више од шест година, допринос овог бенда рок музици је огroman. Они су били први бенд који је интегрисао смислени приступ панк рока и покретачку, позитивну енергију реггеа. Пошто су продали преко 50 милиона албума широм света, „The Police“ је доживео невиђен успех на топ листама и освојио су многобројне награде што критике, тако и публике, али никад нису дозволили да такве споредне ствари засене њихову преданост самој музици.

“RETURN TO FOREVER”

“Return to forever” гостоваће у Београдској арени 6. јула 2008. године.

Након паузе од 25 година, овај врхунски џез-рок састав, овога пута као моћни квартет, поново је на сцени и на радост обожаваца креће на велику летњу турнеју по Европи и Америци у класичној постави: Чик Корија на клавијатурама, Ал Ди Меола на гитари, Стенли Кларк на басу и Лени Вајт на бубњевима. „Return to forever“ су стартовали 1972. са истоименим деби албумом као квинтет. Касније, те исте године, објавили су други албум, „Ligt As A Feathe“, који се сматра једним од најбољих звучних записа овог бенда. На њему су и Коријини класици попут „Spain“, „500 Miles Hugh“, и „Captaun Marvel“. РТФ је, између осталих, снимео и три популарна албума: 1974. – „Where Have u Known You Before“, 1975. – „No Mystery“, награђен Гремјем, и 1976. – „Romantic Warrior“ коју је постао и најпродаванија плоча. У продаји су улазнице по ценама од 2.300, 2.500, 2.800, 3.000 и 6.000 динара (за место у ложи).

ИЗЛОЖБЕ

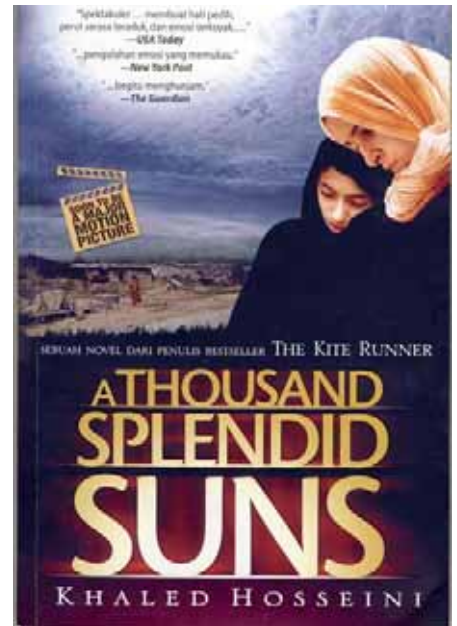
Слике Маје Ердељанин

Изложба „Colortrend collection“ новосадске уметнице Маје Ердељанин - серија слика која приказује један од начина на који адвертајзинг манипулише масом, користећи као средство оглашавања производа ликовне елементе, људску тежњу за хармонијом са природом и појам лепог, отворена је 12. јуна у МП арт галерији у Новом Саду. Према наводима уметнице, која ради као уредник ликовног програма Културног центра Нови Сад, „Colortrend collection“ усваја визуелна достигнућа рекламе, као и њене утопијске принципе и користи их за рекламирање саме слике, односно ликовности, као једног од извора са којег се адвертајзинг напаја.

Тај пројекат заправо је критика друштва спектакла и указује на танку границу где забава и потреба за комуникацијом прерастају у посао, на море информација у којем се налазимо, на чула која под тим мноштвом свакодневно отупљују, на људску потребу да их поново оживи, као и на начине којима је то оживљавање могуће учинити, а којима прибегавају људи којима је то посао. Изложба ће бити отворена до 25. јуна.

КЊИГЕ

“ХИЉАДУ ЧУДЕСНИХ СУНАЦА” ХАЛЕДА ХОСЕИНИЈА

„Овај роман неће дотакнути само најтврђа срца“, оцена је “Гардијана” за ново дело Халеда Хосеинија. Роман говори о Маријам коју са тек петнаест година шаљу у Кабул да се уда за несрећног и огорченог Рашида, тридесет година, старијег од ње. Готово две деценије касније, у земљи која убрзано тоне у пропаст, трагедија погађа петнаестогодишњу Лејлу, која мора да напусти свој дом и ступи у Маријамино несрећно домаћинство. Лејла и Маријам наћи ће утеху једна у другој, њихово пријатељство постаће веза снажна као веза две сестре, нераскидива као веза мајке и кћерке. Како време пролази, у Авганистану на власт долазе талибани, улице Кабула јече од пушчане паљбе и бомби, а живот се претвара у очајничку борбу против глади, суровости и страха. Истрајност две жене наилази на искушења која нису могла да се наслуте ни у најгорим кошмарима. А љубав, ипак, уме да човека натера на незамислива дела, да му помогне да чудесним јунашtvом превазиђе најстрашније препреке. На крају љубав побеђује смрт и уништење. “Хиљаду чудесних сунаца” је незабораван портрет једне рањене земље и истински дирљива прича о породици и пријатељству. Истовремено прелепа и тешка, то је и прича о једном немилосрдном времену, несвакидашњем пријатељству и неуништивој љубави.

Јелена Кнежевић

Опрезно на сунчање

Најугроженије су особе светле пути и светлих очију, с много младежа по телу, људи који лако црвене на сунцу или који имају плаву или риђу косу. - Младежи морају редовно да се контролишу, јер се мењају са годинама, годишњим добима, хормонским статусом

Др Марко Ленс, београдски студент медицине, данас је један од најпознатијих европских стручњака за малигни меланом, који спада у ред најопаснијих тумора. Ради у чувеној Краљевској болници у Лондону, али је недавно, боравећи у Београду где је промовисан у гостујућег професора на Универзитету, одржао низ предавања о овој болести. Код нас се малигни меланом још не схвата ни довољно драматично ни алармантно болешћу, иако сваке године у Србији буде откривено око 600 нових таквих случајева. Модерно лечење од малигног меланома у Србији, због високе цене, доступно је само малобројнима који најчешће одлазе у иностранство. Борба против ове опаке болести може да се добије само ако се открије у раном стадијуму. Док, на пример, Американци имају навику да сваке године код дерматолога ураде детаљан преглед свих младежа на телу, људи у Србији не обраћају превише пажње

ни на изразите промене на младежима или на друге „тачке“ на кожи и онда је трагичан исход тешко избећи.

Суштина успешне терапије је да се меланом открије што раније, када је младеж или промена на кожи што тања, јер су тада могућности лечења веће. Основна је контрола коже и младежа, а то би требало, наглашава др Ленс, да раде дерматолози у Србији, а не да лекар опште праксе каже пацијенту „боље ти је да то не дираш“ или „немој да се играш с тиме“. Дерматолог је једини компетентан да процени да ли је младеж безазлестан или смо на трагу опасне болести.

Све особе потенцијално спадају у угрожене, а нарочито оне светле пути и светлих очију, с много младежа, које лако црвене на сунцу или које имају плаву или риђу косу. То, међутим, не значи да су тамнооки или тамнокоси поштеђени. Убедљиво први узрок појаве овог тумора је изложеност сунчаним зрацима, односно рекреативно сунчање, затим велики број младежа по телу, као и постојање ове болести код неког блиског у породици. Људи тешко прихватају да им се тумор коже (нарочито такозвани базоцелуларни тумори) појављује због сунчања, али дерматолози истичу да, на пример, не постоји ниједан пацијент који у историји болести нема и податак о кумулативном сунчању, дакле - од најраније младости. Сунце је потребно кожи и добро је за здравље, али за то је довољно време

које проведемо у води пливајући или у шетњи, при чему је довољно осунчати само подлактице руку.

Под посебним ризиком су особе које раде на отвореном и оне треба да се штите од сунца одговарајућом одећом, као и да заштите главу капом или шеширом довољно широког обода.

- Правило је да – правила нема, зато пацијенти лутају и стижу касно до лекара. Основно правило је да се младежи гледају, јер они се мењају са годинама, годишњим добима, хормонским статусом. Искусан дерматолог ће и голим оком видети да ли је младеж или тачкица на кожи променила ивицу, боју, димензије, симетрију... Младежи се посматрају под дерматоскопом и у случају сумње стандардна терапија је хируршко уклањање младежа - објашњава др Ленс.

Хистопатолошка анализа битна је за прогнозу даљег тока болести и избор терапије. Др Ленс објашњава како се, за разлику од клиника у Србији, у Лондону и развијеним земљама рутински примењује такозвана техника сентинелног лимфног чвора. Са њом се одмах проверава да ли постоји и микрочестица у првом лимфном чвору, која би се могла развити у болест и метастазе и зависно од тога се комплетно отклањају лимфни чворови. Постоје, такође, многобројне опције лечења и када је малигни меланом већ дао удаљене метастазе. На пример, вакцине против меланома, које, како каже др Ленс, практично руше, уништавају ћелије меланома, а зависно од прописаног протокола дају се некада и три пута недељно, а некада неколико пута годишње. У лечењу се користе и антитуморска антитела, а све више наде за успех назиру се у генској терапији. Наш саговорник каже како је лечење врло скупо, да су многе од ових терапија још у фази клиничких пројеката, али да је код пацијената постигнуто продужавање живота:

- Иако дефинитивног лека за меланом - нема, новим терапијским стратегијама пацијентима можемо да продужимо живот. Данас ће лек продужити живот за двадесет месеци, али ће за то време бити откривено нешто ново што ће помоћи - каже др Марко Ленс.

З. Ж. Д.

Мушкарци не компликују, жене

Неуропсихолог Робен Хур упоређивао је снимке мозга жена и мушкараца током одмора и доказао разлике у функционисању. Кад спава, мушкарац стварно спава: 70 одсто његове електричне активности је искључено. Код жене чак 90 одсто електричних активности се наставља и у сну. Жене стално примају и анализирају информације из своје околине. Мушко око је веће од женског. Прилагођено је за пажљиво гледање на даљину. Мушкарац јасно и прецизно види далеко испред себе, али је угао гледања знатно ужи, као да гледа кроз двоглед, нека врста тунелског вида. Мозак мушкараца није програми-

ран за детаље. Тако да када се он брани од оптужби партнерке која тврди да је нека жена флертовала са њим, он у том тренутку вероватно говори истину. Мушкарац, такође, може без напора да пронађе пут до неке забачене, скривене кафане, али по правилу никада не може да нађе ствари у фрижидеру, орманима са полицама, у фиокама...

Ово је тек део приче о томе колико су жене и мушкарци различити, а то је предмет анализе у познатом психолошком бестселеру, књизи "Зашто мушкарци не слушају а жене не могу да читају мапу", аутора Алана и Барбаре Пис.

Један од истраживача примећује да

ДЕТАЉИСТИ

је вид његове супруге врло оштар када он од ње нешто покуша да сакрије, али је потпуно напушта када у гаражу треба да паркира аутомобил у рикверц. Има објашњење: процена удаљености браника од зида гараже је, заправо, просторна вештина, која је смештена у десној хемисфери код мушкараца, а слабо је развијена код већине жена.

Мушки мозак је испарцелисан, па битне ствари држи у одвојеним фиокама и зато може да се усредсреди само на један задатак. Зато мушкарци говоре у краћим и боље структурираним реченицама, најчешће је њихов увод једноставан, суштински, а закључак веома јасан.

Ма колико се волели међусобно, научници тврде да има ствари које мушкарци никада неће схватити код жена и обрнуто. Њему никада неће бити јасно зашто она диже драму око неке безначајне ствари, а жена никада неће разумети зашто је мушкарцима тешко да запамте где у орману, рецимо, стоји шећер.

БОЉЕ СПРЕЧИТИ, НЕГО ЛЕЧИТИ

Што даље од „брзе хране“

Свакога дана у Србији од шлога умре двадесет особа, а мождани удар доживи педесетак људи, који онда непокретни месецима леже у здравственим установама или код куће. Повишен крвни притисак треба открити када човек мисли да је још потпуно здрав, исто као што свакој жени треба саветовати да смањи тежину, редовно вежба и контролише крвни притисак. Тек тада има шансе да шлог престане да буде водећи узрок смрти код жена.

Болести срца и крвних судова узрок су више од половине смртних исхода у Србији или прецизније 56,8 одсто. Пет водећих узрока смрти код наших мушкараца су инфаркт, шлог, рак плућа, трагичне повреде у саобраћајним несрећама и тешке депресије, док су код жена у врху листе узрока умирања мождани удари, а високо се котирају и рак дојке и дијабетес. Због свега, у мају је усвојена Стратегија за борбу против хроничних незаразних болестима и

донет је план мера да се број новооболелих од ових болести смањи или да се поправи рано откривање. Реч је о такозваним хроничним незаразним болестима, код којих више него било где у медицини важи старо правило „боље спречити, него лечити“.

Физичка активност мора да се промовише и у фирми у којој радимо и у породици у којој живимо, морамо више да се крећемо, да бежимо од брзе хране ка воћу и поврћу. Водећи фактори ризика за настанак ових болести су: пушење, висок крвни притисак, висок проценат масти (холестерола) у крви, алкохол, гојазност, неправилна исхрана и физичка неактивност.

НОВИНЕ У ЗДРАВСТВУ

Телефон за притужбе на лечење

Министарство здравља је увело нови начин комуникације са грађанима, преко „Белог телефона“, односно говорног аутомата и СМС-а. Грађани могу поставити питање о свему што их занима у вези са лечењем и здравственим осигурањем позивањем телефонског броја 0700 111 700. Услуга је доступна 24 сата дневно, седам дана у недељи. Позиви се тарифирају корисницима услуге по цени локалног позива без обзира из ког дела земље зову. Министарство је обећало да ће на постављена питања одговоре у писменој форми грађанима слати поштом у року од осам радних дана. Грађани, такође, могу постављати питања и путем СМС поруке на кратак број 3233 у следећем формату: МЗ (размак) текст питања. Цена СМС поруке коју плаћа корисник је седам динара, плус ПДВ.

З.Ж.Д.

Сведок историјата приобаља

У ХЕ „Ђердап“ од првог радног дана. – Функције у четрнаест ставки! – Двадесетак реферата објављених на националним и светским конгресима

Током убеђивања госин Мишка (како у ЕПС-у и ван њега сви ословљавају инжењера Михаила Сретеновића, саветника директора „Ђердапа“) да пристане на разговор за новине, опирао се упорно тврдећи да не зна зашто би он био „јунак новинске приче“ кад само у „Ђердапу“ има много занимљивијих и заслужнијих људи, а доцније, у недостатку аргумената, покушавао је да ме збуди говорећи о себи у множини. Приметио је збуњеност саговорника и насмејао се помирљиво.

- Готово све што сам у свом професионалном животу урадио било је заслуга изванредног тима којем сам припадао - објаснио је. - А после четрдесет једне године проведене у електропривреди то могу да изјавим без бојазни да ће неко помислити како је реч о удворичкој флоскули... То није лажна скромност, већ чињеница.

Током разговора дошао сам до очекиваног открића: од инжењера Михаила Сретеновића добио сам на дар књигу Видосава Петровића „Драгиша Цветковић - њим самим“, у издању нишког „Пунта“. Нова књига о старом политичару који је имао ту несрећу да се нађе у одувек „врућој фотељи“ председника Владе Краљевине Југославије у ваљда најтежем тренутку њене историје, баш пред почетак Другог светског рата, заправо је важан допринос откривању истине неоптерећене предрасудама или идеологијом. Али, та књига је, на изванредан начин, и део одговора на сасвим безазлено питање о коренима господина Сретеновића! Испоставило се, наиме, да је Драгиша Цветковић био - његов деда.

Михаило Сретеновић: „ХЕ „Ђердап“ – био и остао светско чудо“

Деда по мајци му је био Нишлија, а по оцу је био из Рочевића код Краљева. Овај други, деда Михаило Бунарџић-Сретеновић, докторирао је у Санкт Петербургу пре Великог рата; постао је лекар, и задојио се идејом социјалдемократије, па је био члан прве „ћелије“ скупа са Димитријем Туцовићем.

- Деда Михаило са супругом Вером Шаталовом вратио се у Србију, у Београд, да би као војни лекар умро у Балканском рату 1913. године од пегавог тифуса. Жао ми је што нисам могао да га упознам, али сам зато често одлазио код другог деде који је све до смрти живео у Паризу без наде да ће се икада вратити из егзила. Одлазио сам код њега као гимназијалац, као студент и апсолвент и најзад као дипломирани инжењер, пре него што сам отишао на одслужење војног рока у Штип... доцније и у Струмицу. На његово инсистирање похађао сам и завршио Школу француског језика за странце у Паризу, сигурно једну од најбољих у свету. Можда отуда неки мисле да сам француски ђак?

Данас је тешко и замислити како су његови одласци у Град светлости изгледали у време када је било више оних који нису ни знали шта је пасош, нити су могли да поверују да по белом свету може да се путује тек тако.

Рођен је у Београду 1939. године. Стара основна Школа „Свети Сава“ је још на истом месту, повише „Славије“ (некад Трг Димитрија Туцовића), Трећа мушка гимназија је на Цветном тргу, мада је променила име. Матурирао је у Четрнаестој београдској, уписао се на факултет, дипломирао...

- Тачно је да сам од првог радног дана у Електропривреди и да сам све време у њој, али сигуран сам да нисам једини - исправио ме је инжењер Сретеновић. - Па, ја познајем бар још двојицу који су овде читав свој радни век...

Заштита приобаља као фах

А онда је, потврђујући познато инжењерско инсистирање на прецизности и веродостојности података било које врсте, из кожне мапе која је нехајно лежала на столу између

нас, лежерно извадио штампани лист папира. На њему, у четрнаест ставки, побројане су функције на којима је био и послови на којима је радио. Педантно, још од 4. јануара 1968. године, када се запослио у Хидроелектрани „Ђердап“ као инжењер хидроградње.

Кроз ту хронологију може се пратити историја приобаља “Ђердапа”. Јер, био је вршилац дужности руководиоца Одсека за студијске и истражне радове, руководилац Одсека за заштиту приобаља, затим надзорни инжењер, па шеф Службе сектора за инвестиције, шеф Службе за осматрање и оскултацију, шеф Одељења за грађевинске радове, главни инжењер за додатни систем заштите, главни инжењер за приобаље, шеф Одељења за истраживање, вршилац дужности, а затим и директор Сектора за инвестиције, развој и одржавање приобаља, главни инжењер за грађевинске радове у приобаљу... После такве радне биографије сасвим је разумљиво што је данас - саветник директора ПД „ХЕ Ђердап“.

Посао који се мора волети

Да посао заштите приобаља, којим се све време бавио, није нисам безазлен, уверио сам се када сам дознао да се, хидролошки гледано, акумулација “Ђердапа” простире Ду-

навом до Новог Сада, Савом до Шапца, Тисом до бране код Бечеја, као и свим осталим притокама Дунава, да их не набрајам...

- Примиио ме је Панта Јаковљевић - рекао је готово поносно, па приметивши да то на саговорника незналицу није оставило неки утисак, брзо додао: - Зна се добро ко је био Панта! Посматрано с оволике временске дистанце, апсолутно сам сигуран да је „Ђердап“ окупио најбоље кадрове, најквалитетније људе, а да су долазили до изражаја због изванредне организације. То не би требало да чуди јер је тај грандиозни пројекат био нешто највеличанственије што је икада у бившој Југославији предузето. Довољан је податак да смо до данас с Румунима произвели више од 420 милијарди киловат-часова електричне енергије, а од неразвијеног приобаља направили „малу Холандију“. Ма, “Ђердап” је био и остао - светско чудо! Жао ми је што нисам у томе учествовао од самог почетка: дошао сам тек кад је брана била завршена, са првим успором на коти 55,20... Која је данас на 70,30 метара! Свеједно, имао сам срећу и бескрајно задовољство да читавог живота радим посао који волим.

Верује да има врлина, а за мане је сигуран; теши се тиме што је одувек умео да их препозна.

- Брз сам и често веома гласан, али одувек сам имао изванредну екипу сарадника, па све те мане, надам се, успевао сам на време да сузбијем - каже уз смех. - Јер, имам доста пријатеља... А непријатеља?! Ако их је било, никад их нисам бројао. То је, вероватно, једини начин да се живот проживи у миру.

Како остати срећан

Замислио се над питањем који му је тренутак у животу био најтежи? За најлепши је знао одувек.

- Мислим да је најтеже било 1981. године, када је Дунав код Ковина дошао до круне насипа, а магацини у шећерани пуни до крова. Вода није провалила, али... А, који је најлепши тренутак у нечијем животу? Довољно је питати кад му је рођено дете... А ја имам ћерку, јединицу. Али, она ме је обрадовала са још једним незаборавним догађајем. Било је то пре осамнаест месеци, кад су на свет дошли моји унучићи Мина и Михаило, преслатки близанци.

Инжењер Михаило Сретеновић је секретар нашег дела српско - румунске мешовите комисије за “Ђердап”, основане далеке 1965. године. Први пут је учествовао у раду Комисије као експерт на 21. заседању, а крајем маја одржано је 77. заседање! Члан је и српског Друштва за високе бране, односно његовог Одбора за изучавање утицаја брана и акумулација на околину, као и међународног научног форума “Дунав - река сарадње”.

- Умало да заборавим - пренуо се. - Са сарадницима или сам, аутор сам бар двадесетак реферата и чланака објављених на националним или светским конгресима, који су нас представљали са великим успехом.

По томе се може закључити да, и после више од четири деценије рада, још младалачки машта о будућности, иако његови вршњаци најчешће пребирају по прошлости.

- То је ствар духа, а не норма - рекао је Мишко. - Желео бих да радим док могу нешто да допринесем и створим. Мада, жеље су нам омеђене стварима на које најчешће не можемо да утичемо. А после четрдесет година, коначно и искуство изађе на површину и уобличи човека у истинског стручњака посла којим се бави. Члан сам тима који сам и сам донекле стварао па је и то неко моје мало дело.

Милош Лазић

Најтеже је било 1981. године, када је Дунав код Ковина дошао до круне насипа

Град грожђа и гвожђа

Панорама Смедерева

Подигнут наменски за престоницу. - Зашто је Јерина „проклета”, а Ђурађ није. – Дуд као историјски и ботанички споменик природе. – Како је Милутин приредио вереници санкање усред лета

Када се помене Смедерево, намах помислим на „смедеревку”. Тако бих рекао када би ме неко питао на шта ме подсећа помен Смедерева, па пошто у говору нема наводника, многи би помислили да тамо имам женску, или је некада нека била која је на ме оставила утисак. Ма јок. Мислим на вино „смедеревку”. (мада, била је једна Смедеревка...). А тек после помислити могу на „смедеревац”, шпорет који твори овдашња фабрика. А то тек кад загуди, а сметови нагрну на прагове. И када сам којекуде где нема грејања парног.

Било како било, и једно и друго греју. Вино душу, а шпорет тело.

Винову лозу овде је запатио римски цар Марко Валерије Аурелије Проб и отац се није искоренила. Напротив. Није је, наравно, речени Марко ни садио, ни окопавао, резивао, заламао, брао, али се под његовим именом води. Владарима се приписује сваки успех, а ако нешто не ваља, криве су жене. Тако и до данашњих дана.

Ето, кажу да је највећу средњовековну тврђаву у Европи (равничарску) подигао деспот Ђурађ Бранковић, односно, Јерина, од грчког рода Кантакузина, са Пелопонеза, у народу позната као Проклета Јерина. Нико не каже – Проклети Ђурађ. Ма јок. То вам је као кад вам дођу мајстори у кућу, а само жена их тера да раде.

Смедеревска тврђава је на десет и по хектара у облику неправилног троугла са 25 кула. Има још сијасет података, али не и колико је сељака изгинуло у градњи, осакаћено, колико је нејачи остало гладно јер су остали без хранитеља. Није у књигама забележено, мада Ђурађ Бранковић важи за образованог владара тога доба. Имао је и библиотеку. Додао је мошти јеванђелисте Луке и похранио их у Цркву успења Богородичиног од које су само темељи остали. По паду Смедерева под Турке мошти нестале негде у гудурама Босне.

Ђурађ Бранковић је прво наредио да се направи такозвани Мали град.

То је заправо био његов двор. Његова кућа. Бог је прво себи браду створио. И то за две године: од 1428. до 1430 (не мислим на браду, већ на двор.) После је, около, грађен спољашњи град. Око десет година.

Речени дворца има и једну кулу са зидовима четири метра широким. Назива се Донжон кула. У њој се скривала власт и њој блиски, кад загусти. Али, ничија није до зоре.

Године 1459. Турци су освојили Смедерево и тврђаву прилагодили себи. Направили амам и џамију. Ђурађ је проживео лепих година (1375-1456), не доживевши да га Турци покоре. Умро је три године раније.

За разлику од других градова, Смедерево је грађено наменски за престоницу. Једна од легенди казује да је Ђурађ, тражећи место за град, пратио лет гусака, јер су мутако саветовали. Где се оне спусте, ту је добро и здраво. И јесте. Ту је, пре свега, пуно воде. А кажу да је човек 60 или 80 одсто вода. На простору одакле се источило Панонско море, настале су реке: Дунав, Велика Морава, Језава, Раља, Коњска река... Касније су, због вађења шљунка, настала вештачка језера. А има и живих вода. То су артес-

ки бунари са великих дубина. Вода је сумпоровита, али ко је се напије, кажу, остаје у Смедереву. (Ја сам остао при „смедеревки“.) Топле воде има у изле-тишту Југово, пет километара од града. Тамо са дубине од готово километар, избија вода од 66 Целзијуса, а има ми-нерала и соли па јој даје укус мора. Уби-ло се за бању.

Када су српски устаници под вођ-ством Карађорђа 1805. године осло-бодили Смедерево, турски заповед-ник Диздар Мухарем Гуша предао је кључеве града победнику под дудом који је и данас жив. Стар је више од триста година и припада ботаничким споменицима природе. Има две кро-шње. Крак ка северу, око пет метара дуг, сув је. Здрав крај са све крошњом има пречник десетак, а висок је осам метара. Зато нема равнотеже, па је оја-чан подупирачима. Као старац који се штапом потпомаже.

У Смедереву је, на старом гробљу, сахрањен Димитрије Давидовић, први српски новинар и писац Устава, који је, због несугласица са Милошем, и остатак живота провео у овом гра-ду, па му је и споменик уз истоимену основну школу поред Дома културе.

И још један новинар је живео овде. Бранислав Нушић. Чини се да нема града у Србији где га не својатају. Сада. Не за живота. У Смедереву је похађао школу, ту је живео и радио и био један

Летњиковац династије
Обреновић

од првих смедеревских новинара.

Од варошких прича тог времена, посебно ми се дојмила једна о извес-ном Настасу, богатом трговцу, који је, између осталог, од Смедерева до Алек-синца подигао низ друмских механа, све у балканском стилу. (То би било као када би данас неки тајкун направио низ мотела у етно-стилу, зар не?) Али, као што често бива, његов син је сву имовину профућкао. Милутин је (тако се звао) остао запамћен као највећи смедеревски боем (у преводу = пијан-дура), расипник који је, на пример, ве-реници усред лета приредио санкање тако што је у свом винограду просуо два-три вагона соли. Док је бекријао, Цигани су му певали: „Тера кера Кал-каљера!“ Богатство је проћердао и за-

вршио као чиновник треће класе. Али је, прича се, „остао господин“.

Када је Милош Обреновић, на не-колико километара од центра купио 36 хектара земље, одмах је дао да се за-сади виноград. Направио је кућицу, па подрум. Са оца је остануло сину. Краљ Милан је подигао летњиковац. Данас је то заиста бела лепотица уроњена у зеленило шуме-парка и винограда. Са брда, у даљини, види се Дунав и Банат. За лепих дана кажу да се види и кула деспота Ђурђа на Вршачком брегу.

Вила Обреновића у Смедереву зове се „Златни брег“, ваљда зато што се у јесен сав околиш прелива у пурпурној боји, а део Златног брда зову Плав-ница, јер помодри од плавог камена којим се виногради прскају. За време последњег светског рата, Немци су однели много вредних ствари одавде, али, испричала је Анка Пејановић-Об-радовић, кустос, касније је све враће-но. Данас вила припада Влади Србије. У скорој будућности, требало би да постане музеј династије Обреновић.

Почетком двадесетог века (1913) ос-новано је Српско акционарско-рудар-ско топионичарско друштво САРТИД, данас US: Steel Serbia. А порекло руд-арства и металургије много је старије. Остало је записано да је краљ арагон-ски и напуљски од деспота Ђурђа тра-жио да му пошаље „шест својих рупни-ка“ (рудара), јер је чуо да су стручни.

И ето, таман сам се залетео у при-поведању, кад... нема више места. Можда је то и добро. Иначе, ко зна кад бих се зауставио.

ПС: Ипак, за сам крај да напо-менем да је управо кад сам боравио у Смедереву, у Дому културе у току била велика изложба карикатура Слободана Срдића, који је за тему често имао и ЕПС.

Слободан Стојићевић
Фото: М. Дрча

РЕЧ-ДВЕ О ДОМАЋИНУ

Апотека, парк, Дистрибуција...

Жељко Јевтић (55), директор ЕД „Електроморава“ Смедерево (Огранак ПД „Центар“ Крагујевац), постао је електроинжењер 1978, дипломиравши на Електротехничком факултету у Београду. Најпре се запослио у Железари Смедерево, јер су га стипендирани. Постављен је на радно место руководиоца за дистрибуцију и пренос електричне енергије. Потом је променио још неколико фирми да би се 1993. запослио у електродистрибуцији као руководилац Службе за експлоатацију. На том радном месту био све до маја 2001, када је постављен за директора. Ожењен је Весном, лекаром, примаријусом, имају троје деце: Жељку, Андрију и Иву.

Иза ових сувопарних биографских података крије се један сасвим неформалан човек. Спада у оне који вам се одмах учине да их дуго познајете. Жељко ми је показао зграду ЕД која је уређена, чиста, светла, „као у апотеци“. По зидовима је изложба слика, Смедерево – некад и сад. Двориште је као какав парк, у цвећу и зеленилу. Спортски терени за кошарку, одбојку, тенис. После радног времена ту долазе на рекреацију и Смедеревци који нису из ЕД. Мало даље је сеник с клупама где може да се смести двадесетак људи. Направили су га сами радници, од расходованих бандера. Ту су ономад прославили Први мај. За све ово уређивање главни је Мишке Маринковић, председник Синдиката. Жељко му је свесрдна подршка.

Видео сам савремен диспечерски центар, радионицу за одржавање возила, магацин, контејнере за отпатке... Све је цакум-пакум. Ништа од отпадног уља или неког другог загађивача се не просипа (ни да капне на земљу) већ се предаје служби која преузима даље бригу о томе.

Као и Огранак у Пожаревцу и ЕД „Електроморава“ – Смедерево има сва три сертификата стандарда квалитета.

Споменици на слици

Гимназија у Смедереву

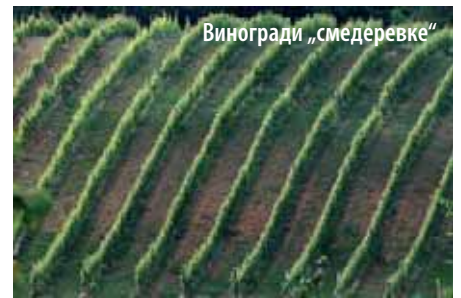

Градски трг

Црква Успења пресвете Богородице

Виногради „смедеревке“

У сваком граду, у већини случајева, најочљивије су цркве. Тако се и у Смедереву истиче Црква св. Георгија, подигнута крајем 19. века, по угледу на манастир Манасију, коју је живописао руски сликар Андрија Биченко. Има и једна, на Старом гробљу, чије порекло још није утврђено, али се верује да је била породична црква и гробница деспота Ђурђа. То је Црква успења пресвете Богородице из 15. века. У њој је и гроб Димитрија Давидовића, оца српског новинарства. На овом гробљу је и костурница изгинулих у „петојунској експлозији“, а у близини Народног музеја је обележје те, највеће несреће смедеревске, која се збила 5. јуна 1941, када је у експлозији муниције погинуло две и по хиљаде људи и разорено пола града.

На градском тргу и у његовој близини су и прелепе зграде Гимназије, Суда, старе Општине, а где је био хотел „Нинић“ сада је Галерија савремене уметности... А где је био Хотел „Гранд“, сада је ресторан „Перпер“...

Уосталом, да не набрајам, понешто од овог „музеја лепоте“ можете видети и на сликама нашег фоторепортера.

С. С.

Смедеревска тврђава

